

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชน โดยเนื้อหาของผลการศึกษาในบทนี้จะลำดับตามวัตถุประสงค์และขอบเขตการศึกษาที่กำหนดไว้ในบทที่ 1 บทนำ กล่าวคือ ได้แบ่งผลการศึกษาออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

- ส่วนที่ 1 เป็นเนื้อหาในส่วนของบริบทของชุมชน ประกอบด้วยประวัติความเป็นมาของชุมชน ลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางเศรษฐกิจ และลักษณะทางสังคม
- ส่วนที่ 2 เป็นเนื้อหาในส่วนของพัฒนาการการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่ศึกษา เริ่มจากภาพรวมของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน รูปแบบในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ จากนั้นนำเสนอเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่ศึกษารวมทั้งรูปแบบในการจัดการทรัพยากร โดยในการพรรณนาพัฒนาการได้ทำการแบ่งออกเป็นช่วงเวลา
- ส่วนที่ 3 เป็นเนื้อหาในส่วนของกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชนที่เข้าไปเป็นกิจกรรมใหม่ของชุมชน พรรณนาถึงจุดเริ่มต้น การดำเนินการ กฎ ระเบียบ ข้อปฏิบัติ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และการกระจายผลประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยว
- ส่วนที่ 4 เป็นเนื้อหาในส่วนของความขัดแย้งของชุมชนในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากสภาพของสังคม เศรษฐกิจ กายภาพ และการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนในช่วงเวลาต่างๆ และได้ก่อให้เกิดประเด็นของความขัดแย้งในการเข้าถึงทรัพยากรในพื้นที่ พรรณนาถึงการเกิดความขัดแย้งในชุมชนที่ผ่านมาและแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต คู่กรณีของความขัดแย้ง ลักษณะของความขัดแย้ง และการจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน

4.1. บริบทของชุมชน

4.1.1. ประวัติความเป็นมาของชุมชน

บ้านแม่กำปองเป็นหมู่บ้านที่เก่าแก่หมู่บ้านหนึ่ง มีอายุมากกว่า 100 ปี ลักษณะสำคัญของหมู่บ้าน คือ มีลำห้วยไหลผ่านภายในเขตพื้นที่ของหมู่บ้านหลายสาย เป็นลำห้วยสาขาของห้วยแม่กำปอง ตั้งแต่ในอดีตบริเวณใกล้ลำห้วยจะพบดอกไม้ชนิดหนึ่งมีสีเหลืองแดงผสมกัน มีขนาดเล็ก ชาวบ้านเรียกชื่อดอกไม้นี้ว่า “ดอกกำปอง” ส่วนชื่อหมู่บ้าน “บ้านแม่กำปอง” นั้นมาจากการที่นำเอาชื่อดอกไม้รวมกับชื่อแม่น้ำ จึงกลายมาเป็นชื่อเรียกหมู่บ้านมาจนถึงปัจจุบัน การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนต่างๆในพื้นที่หมู่บ้านแม่กำปอง จากการพูดคุยกับผู้อาวุโสของหมู่บ้าน (สัมภาษณ์นางแก้ว กันทา: ตุลาคม 2545) ได้รับการบอกเล่าว่า กลุ่มคนที่มาตั้งถิ่นฐานในเริ่มแรกนั้นเป็นกลุ่มคนพื้นเมืองส่วนกลุ่มคนที่เป็นเผ่าขมุนั้นมาที่หลังกลุ่มคนพื้นเมือง โดยมีสาเหตุมาจากการที่กลุ่มชนเผ่าขมุเหล่านี้ไม่มีที่ทำกินจึงขึ้นมาประกอบอาชีพรับจ้างเก็บเมี่ยงนานวันเข้าก็แต่งงานกับกลุ่มคนพื้นเมืองเป็นครอบครัว ร่วมแรงกันบุกเบิกที่ดินทำกินและตั้งถิ่นฐานอยู่ที่หมู่บ้าน บริเวณการตั้งถื่นนั้นจะตั้งบ้านเรือนที่บริเวณปางกลางก่อนจากนั้นมีการขยายขยายไปตั้งบ้านเรือนยังบริเวณปางนอก ปางขอน ปางโตน ปางใน(1) และปางใน(2) โดยกลุ่มคนที่เริ่มตั้งถิ่นฐานในแต่ละปางอาจจำแนกที่มาของกลุ่มคนแต่ละปางได้ดังนี้ กลุ่มคนที่มาตั้งถิ่นฐานบริเวณปางนอกนั้นเป็นกลุ่มคนที่มาจากด้าบลแม่โป่ง อ.คอยสะเกิด เกือบทั้งหมด ปางกลางและปางใน(1 และ 2)มาจากด้าบลป่าป้อ อ.เกอดคอยสะเกิด สำหรับปางขอนและปางโตนนั้นเป็นกลุ่มชนเผ่าขมุที่มาตั้งถิ่นฐานครั้งแรก ในปัจจุบันคนที่เป็นขมุโดยเชื้อชาติไม่มีแล้วเนื่องจากการแต่งงานกับคนเมืองทำให้มีการผสมกลมกลืนกันทั้งทางสายเลือดและวัฒนธรรมเป็นคนเมืองทั้งหมด สำหรับชื่อของปางแต่ละปางก็มีที่มาดังนี้ ชื่อปางนอก ปางกลาง และปางในเป็นชื่อที่ตั้งตามตำแหน่งที่ตั้งของแต่ละปางแม้ว่าปางกลางจะไม่ได้ตั้งอยู่บริเวณตรงกลางหมู่บ้านที่สุดแต่ก็เป็นจุดศูนย์กลางเริ่มต้นของการตั้งถิ่นฐานจึงได้ชื่อนี้ สำหรับชื่อปางขอนนั้นมีที่มาจากที่บริเวณปางนี้ในสมัยก่อนมีขอนไม้กองอยู่เป็นจำนวนมาก และส่วนชื่อปางโตนนั้นก็มีที่มาจากที่ที่มีบ้านตั้งอยู่เพียงหลังเดียวในตอนแรกที่ตั้งถิ่นฐาน

เหตุผลที่มาตั้งถิ่นฐานนั้นมาจากการที่กลุ่มคนเหล่านี้ไม่มีที่ทำกินหรือมีที่ทำกินแต่มีขนาดเล็กใช้ทำนาได้ผลผลิตข้าวไม่พอที่จะเลี้ยงคนในครอบครัว จึงอพยพขึ้นมาประกอบอาชีพเก็บเมี่ยงเพื่อนำเมี่ยงที่เก็บได้ไปแลกซื้อข้าวและอาหาร โดยต้นเมี่ยงที่ชาวบ้านเก็บในตอนแรกนั้นเป็นต้นเมี่ยงที่ขึ้นเองตามธรรมชาติต่อมาได้มีการแผ้วถางบริเวณโดยรอบ เพื่อความสะดวกในการเก็บผลผลิตและมีการปลูกเพิ่มเติมจนพื้นที่ภูเขาเกือบทุกแห่งของหมู่บ้านเต็มไปด้วยต้นเมี่ยงที่ขึ้นภายใต้ร่มเงาของต้นไม้ใหญ่ หากมองอย่างผิวเผินจากภาพมุมสูงแล้วไม่อาจรู้เลยว่าบริเวณนี้เต็มไปด้วย

เลขหมู่.....

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ด้วยต้นเมี่ยง ในการประกอบอาชีพเก็บเมี่ยงนี้มีเพียงการลงทุนด้านแรงงานเท่านั้น ที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยก็ขึ้นอยู่กับความสามารถในการบุกเบิกของแต่ละครัวเรือน ถือได้ว่าเป็นสังคมที่แรงงานเป็นปัจจัยสำคัญต่อการประกอบอาชีพของครัวเรือน เป็นลักษณะของสังคมชนบทที่พบได้โดยทั่วไปในอดีตของประเทศไทย

บริเวณพื้นที่หมู่บ้านแม่กำปองระยะเริ่มแรกที่มีกลุ่มคนมาตั้งถิ่นฐานนั้นเป็นลักษณะป่ารกทึบไม่ได้เป็นป่าที่โปร่งเหมือนในปัจจุบัน มีสัตว์ป่ามากมาย อาทิ เสือ หมี และนกสารพัดชนิด ในด้านอาหารก็ไม่ต้องซื้อสามารถเข้าไปหาของป่าและล่าสัตว์เองได้ สำหรับสิ่งจำเป็นที่จะต้องซื้อเป็นหลักนั้นมีเพียงข้าวและอาหารแห้งบางส่วนที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต ต่อมาเมื่อมีคนเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นจำนวนมากขึ้นชาวบ้านจึงมีการรวมตัวกันร่วมกันสร้างที่ยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจโดยสร้างอารามและได้ไปนิมนต์พระสงฆ์จากหมู่บ้านพื้นราบเพื่อมาจำพรรษา ณ อารามที่สร้างขึ้น โดยบริเวณที่ตั้งอารามครั้งแรกนั้นไม่ได้อยู่บริเวณเดียวกับที่ตั้งของวัดคันธาราพุกยาในปัจจุบัน แต่ตั้งอยู่บริเวณสามแยกเส้นทางไปน้ำตกแม่กำปองในปัจจุบัน เนื่องจากการตัดถนนเพื่อเป็นเส้นทางเชื่อมต่อกับจังหวัดลำปางทำให้พื้นที่ของอารามถูกตัดไปเป็นถนนบริเวณกว้าง ดังนั้นชาวบ้านจึงย้ายอารามไปตั้งยังบริเวณที่เป็นที่ตั้งของวัดคันธาราพุกยาปัจจุบัน และได้มีการดำเนินการยกฐานะจากอารามเป็นวัดนับแต่บัดนั้น เมื่อนับรวมอายุของวัดนับตั้งแต่ได้รับการยกฐานะจะมีอายุประมาณ 70 ปี และมีพระจำพรรษาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

สภาพบ้านเรือนในระยะแรกนั้นตัวบ้านและพื้นบ้านจะสร้างด้วยไม้ไผ่ที่ทำการสับให้เป็นแผ่น แผ่นขยายเรียงต่อกันไปในแนวดิ่ง สำหรับหลังคามุงด้วยวัสดุจากธรรมชาติ ได้แก่ หญ้าคา และใบตองตึง โดยชาวบ้านมักจะไปเกี่ยวหญ้าคาสำหรับมุงหลังคาในช่วงเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ และเมื่อว่างเว้นจากการเก็บเมี่ยงหัวปีก็จะสานหญ้าคาเป็นแผงไว้สำหรับมุงหลังคาในช่วงก่อนที่จะเข้าสู่ฤดูฝน เป็นวงจรในการดำเนินชีวิตอย่างนี้เป็นประจำทุกปี บ้านที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีมักจะมุงหลังคาด้วยสังกะสีและกระเบื้องดินขอ สำหรับการสร้างบ้านที่ทำด้วยไม้เนื้อแข็งนั้นเพิ่งเริ่มมีการสร้างในระยะ 20-30 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากในระยะแรกนั้นชาวบ้านไม่ได้มีเครื่องมือเครื่องมือในการตัดไม้และไม่ได้มีการรวมกลุ่มกันไปตัดไม้ จะเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ ต่อมาเมื่อมีการรวมกลุ่มลงแขกกันไปตัดไม้เลื้อยไม้การสร้างบ้านด้วยไม้เนื้อแข็งจึงได้รับความนิยมมากขึ้น เนื่องจากมีความแข็งแรงทนทานกว่าบ้านที่สร้างด้วยไม้ไผ่ และรอบระยะเวลาที่ต้องซ่อมแซมมีความถี่น้อยลง ในระยะแรกชาวบ้านจะใช้มีดเป็นเครื่องมือในการตัดและแปรรูปไม้ ทำให้ไม้ที่แปรรูปได้นั้นมีลักษณะเป็นแผ่นที่ไม่เรียบ ไม่สวยงามเหมือนในปัจจุบัน ต่อมาชาวบ้านได้เปลี่ยนจากใช้มีดในการทำไม้เป็นใช้เลื่อยที่ใช้แรงงานคน เป็นเลื่อยขนาดใหญ่ต้องใช้คน 2 คนในการเลื่อย โดยจะมีการตั้งห้างสำหรับเลื่อยไม้ ให้อยู่ด้านบนห้าง 1 คนถือปลายเลื่อยด้านหนึ่ง และคนที่อยู่ด้านล่าง

ล่าง 1 คนถือปลายเลื่อยอีกด้านหนึ่ง แล้วผลัดเปลี่ยนกันดึง ไม้แปรรูปที่ได้จากการใช้เลื่อยมือก็มีลักษณะเรียบและสวยงามมากขึ้น แต่ระยะเวลาที่ใช้ในการเลื่อยมีระยะเวลานานกว่าจะได้ไม้ที่เพียงพอสำหรับการสร้างบ้าน 1 หลัง ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาเทคโนโลยีพัฒนาเครื่องมือ ชาวบ้านรับเทคโนโลยีเหล่านี้เข้ามายังหมู่บ้าน โดยหันไปใช้เลื่อยยนต์ที่อาศัยน้ำมันเป็นพลังงานในการขับเคลื่อนแทนการเลื่อยไม้คัดไม้ด้วยเลื่อยมือ ไม้แปรรูปที่ได้มีลักษณะเรียบสวยงาม มีระยะเวลาในการเลื่อยน้อยกว่าเลื่อยมือเป็นหลายเท่าและแรงงานที่ใช้ก็น้อยกว่าเลื่อยมือมาก แต่ขณะเดียวกันจำนวนของทรัพยากรป่าไม้ที่ถูกทำลายก็ลดลงอย่างรวดเร็วกว่าสมัยก่อนมากเช่นกัน มีชาวบ้านหลายคนลงทุนซื้อเลื่อยยนต์ไว้เพื่อรับจ้างตัดไม้ขาย ดังนั้นการตั้งกฎระเบียบในการใช้ทรัพยากรป่าไม้จึงต้องเข้มงวดขึ้นกว่าเดิม การเลื่อยไม้ การขายทรัพยากรป่าไม้ทำได้ยากขึ้นผนวกกับการที่หมู่บ้านตั้งอยู่ในพื้นที่เขตป่าสงวนและการพยายามให้เป็นหมู่บ้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มาตรการในการใช้ทรัพยากรป่าไม้จึงเป็นมาตรการที่สำคัญของหมู่บ้าน

ด้านความเป็นอยู่ของชาวบ้านในสมัยก่อนนั้นค่อนข้างลำบาก ต้องอาศัยแสงสว่างจากตะเกียงน้ำมันก๊าดและตะเกียงเจ้าพายุ (สัมภาษณ์นางผดุง พิมมหาวิน: 2 ธันวาคม 2545) ชาวบ้านเพิ่งจะได้เริ่มใช้ไฟฟ้าเมื่อปี พ.ศ. 2526 หลังจากการเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และทรงมีพระราชดำริให้หน่วยงานราชการเข้ามาให้ความช่วยเหลือในการสร้างโรงไฟฟ้าพลังน้ำให้แก่ชาวบ้าน นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาหมู่บ้านแม่กำปองก็มีกระแสไฟฟ้าใช้ทั่วครัวเรือน ในช่วงระยะ 4-5 ปีที่ผ่านมาปริมาณน้ำซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตกระแสไฟฟ้ามีจำนวนน้อยลงประกอบกับประชากรมีความต้องการใช้กระแสไฟฟ้าเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดกระแสไฟฟ้าขัดข้องและมีกำลังการผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของชาวบ้านในหลายช่วงเวลา หน่วยงานรัฐได้เข้ามาช่วยเหลือโดยการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคได้ขยายเขตการให้บริการกระแสไฟฟ้ามายังหมู่บ้านแม่กำปอง ซึ่งปัจจุบันมีชาวบ้านหลายครอบครัวได้หันมาใช้บริการกระแสไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคร่วมกับการใช้กระแสไฟฟ้าที่ผลิตจากโรงไฟฟ้าพลังน้ำของหมู่บ้าน โดยติดตั้งมิเตอร์ไฟฟ้าของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเพื่อไว้ใช้ในช่วงเวลาที่ไฟฟ้าพลังน้ำขัดข้อง

การแลกเปลี่ยนสินค้าในระยะแรกจะทำการแลกเปลี่ยนกับพ่อค้าที่เข้ามาค้าขายยังหมู่บ้าน โดยเริ่มตั้งแต่พ่อค้าที่หาบข้าวจากบริเวณตัวเมืองมาขายยังพื้นที่หมู่บ้านต่อมาก็พัฒนาการมาเป็นพ่อค้าวัวต่างม้าต่าง โดยในการแลกเปลี่ยนจะมีการตีราคาสินค้า จากนั้นจะทำการเอาเม็ดเงินแลกกับข้าวตามราคาที่ได้ตกลงกันได้ หากพ่อค้ามีจำนวนข้าวที่นำมาแลกเปลี่ยนน้อยกว่าจำนวนเม็ดเงินที่ชาวบ้านมีก็จะเพิ่มเป็นตัวเงินให้แก่ชาวบ้าน การติดต่อเปรียบราคาของข้าวนั้นมักจะขายกันเป็นหน่วยแสน (ข้าว 1 แสน เท่ากับ 160 ลิตร, 1 หมื่น เท่ากับ 16 ลิตร) โดยสมัยก่อนจะซื้อกันในราคาแสนละ 160 บาทหรือเมื่อเทียบสัดส่วนแล้วก็คือราคาลิตรละ 1 บาทนั่นเอง ต่อมาเมื่อรถยนต์สามารถเข้าถึงใน

หมู่บ้านพ่อค้าวัวต่างม้าต่างก็เริ่มหายไปเปลี่ยนเป็นพ่อค้าที่ใช้รถยนต์เป็นพาหนะแทน ซึ่งการเข้ามาของรถยนต์ในตอนแรกนั้นสามารถเข้ามาได้ถึงเพียงบริเวณหน้าโรงเรียน เพราะสภาพถนนลำบากมากโดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน ดังนั้นคนที่อยู่บริเวณป่าในต้องมาแลกเปลี่ยนซื้อขายกับพ่อค้าบริเวณหน้าโรงเรียนเอง สำหรับในส่วนของอาหารและเครื่องใช้ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตนั้น โดยเฉพาะอาหารแห้ง เช่น ถั่วลิสง พริก เนื้อแห้ง ชาวบ้านจะต้องเดินทางมาซื้อบริเวณตัวอำเภอคอยสะเก็ดเพื่อเก็บไว้ใช้ เนื่องจากไม่มีพ่อค้าแม่ค้าขึ้นไปขายบริเวณหมู่บ้านเหมือนในปัจจุบันมีเพียงข้าวเท่านั้นที่มีการนำไปขายหรือแลกกับเมี่ยงถึงในหมู่บ้าน

สภาพของถนนในระยะเริ่มแรกนั้นเป็นเพียงเส้นทางเดินแคบๆที่คนหรือสัตว์สามารถเดินผ่านไปมาได้ ดังนั้นการเดินทางคมนาคมของชาวบ้านจึงต้องใช้เวลาเดินทางเป็นสำคัญ การเดินทางในแต่ละฤดูกาลนั้นจะมีความแตกต่างกัน โดยในช่วงฤดูร้อนชาวบ้านมักจะเดินทางในเวลาากลางคืนเนื่องจากในตอนกลางวันอากาศร้อน สำหรับในฤดูอื่นจะมีการเดินทางในตอนกลางวันซึ่งในการเดินทางในตอนกลางวันจะเริ่มออกเดินทางตั้งแต่เช้ามีคิดว่าจะเดินไปถึงบริเวณตัวอำเภอก็เป็นเวลาประมาณค่า เวลาที่ใช้ในการเดินทางประมาณ 12-13 ชั่วโมง เมื่อชาวบ้านซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าเสร็จเรียบร้อยแล้วมักจะพักค้างคืนและออกเดินทางกลับหมู่บ้านในเช้าวันของอีกวันหนึ่ง

ในปี พ.ศ. 2517 เริ่มมีการขยายความกว้างของถนนจากทางเดินแคบๆเป็นถนนที่รถยนต์สามารถวิ่งได้ โดยแรงงานและเครื่องจักรที่ใช้ในการขยายเส้นทางในตอนนั้นเป็นแรงงานทหารและเครื่องจักรของทางราชการ(รพช.)ทั้งหมดไม่ได้มีแรงงานของชาวบ้านเข้าไปร่วมด้วย ซึ่งการขยายถนนครั้งนี้จากกล่าวได้ว่ามีความเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่มีการชุมนุมประท้วงรัฐบาลและทำให้เกิดเหตุการณ์นองเลือดที่กรุงเทพมหานคร นักศึกษาและกลุ่มผู้ชุมนุมที่หนีเข้าป่าบางส่วนได้หนีมาอาศัยอยู่บริเวณเทือกเขาสูงทางด้านตะวันออกของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นบริเวณที่ตั้งถิ่นฐานเดิมของชนเผ่าม้งที่เข้ามาทำไร่ฝิ่นและทำการเพาะปลูกพืชอื่นๆและทิ้งร้างไว้เมื่อเกิดสถานการณ์ลักษณะนี้รัฐบาลจึงเล็งเห็นความสำคัญที่ต้องมีการขยายถนนเพื่อให้การคมนาคมระหว่างหมู่บ้านแม่กำปองกับพื้นที่ภายนอกสามารถเดินทางได้สะดวกขึ้น อีกทั้งยังเป็นการสะดวกที่ทหารจะเดินทางเข้าไปตรวจตราและปราบปรามกลุ่มคอมมิวนิสต์ และเป็นการป้องกันมิให้ชาวบ้านไปเข้าร่วมกับฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์

ในส่วนของการปกครองนั้นเริ่มแรกไม่ได้ปกครองด้วยกลุ่มผู้นำที่เป็นทางการมีเพียงกลุ่มผู้อาวุโสที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือเท่านั้น ลักษณะของการปกครองที่มีผู้นำอย่างเป็นทางการปกครองนั้นเริ่มในปี พ.ศ. 2457 ตาม พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ ปี พ.ศ. 2457 ที่กำหนดให้กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าปกครองดูแลประชาชนในตำบล หมู่บ้านของตน เมื่อนับรวมจำนวน

ผู้ใหญ่บ้านของบ้านแม่กำปองนั้นมีผู้ใหญ่บ้านมาแล้วจำนวน 13 คน(รวมผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน)ดังรายชื่อต่อไปนี้

1. นายแก้ว	ไม่ทราบนามสกุล
2. นายดา	ไม่ทราบนามสกุล
3. ไม่มีข้อมูล	
4. นายคำ	สิงโต
5. นายดา	กันทา
6. นายศรี	พจกรทิศ
7. นายปิ่น	พวงมาลา
8. นายอ้าย	จิโน
9. นายคำ	วงศ์แสน
10. นายคำ	อุ่นเรือน
11. นายนวล	พวงข้อยแก้ว
12. นายบุญรัตน์	อุ่นคำเมือง
13. นายพรมมินทร์	พวงมาลา(ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน)

4.1.2. ลักษณะทางกายภาพ

4.1.2.1. ที่ตั้ง ขนาด และอาณาเขตติดต่อ

บ้านแม่กำปองตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 3 ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ (แผนที่ 4.1) มีพื้นที่หมู่บ้านทั้งหมดประมาณ 6.22 ตารางกิโลเมตร หรือ 3887.50 ไร่ จำแนกเป็นพื้นที่อยู่อาศัยประมาณ 433.30 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร(ทำสวนเมือง กาแฟ ปลูกผัก)ประมาณ 2523.82 ไร่ และพื้นที่ป่าไม้ประมาณ 930.38 ไร่ ตั้งอยู่ที่ระดับความสูงตั้งแต่ 800 - 1600 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง(แผนที่ 4.2) บ้านแม่กำปองตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของกิ่งอำเภอแม่ออน มีระยะทางห่างจากตัวกิ่งอำเภอประมาณ 20 กิโลเมตร และระยะทางห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ 50 กิโลเมตร การเดินทางเข้าถึงหมู่บ้านสามารถเดินทางได้สะดวกในทุกฤดูกาล

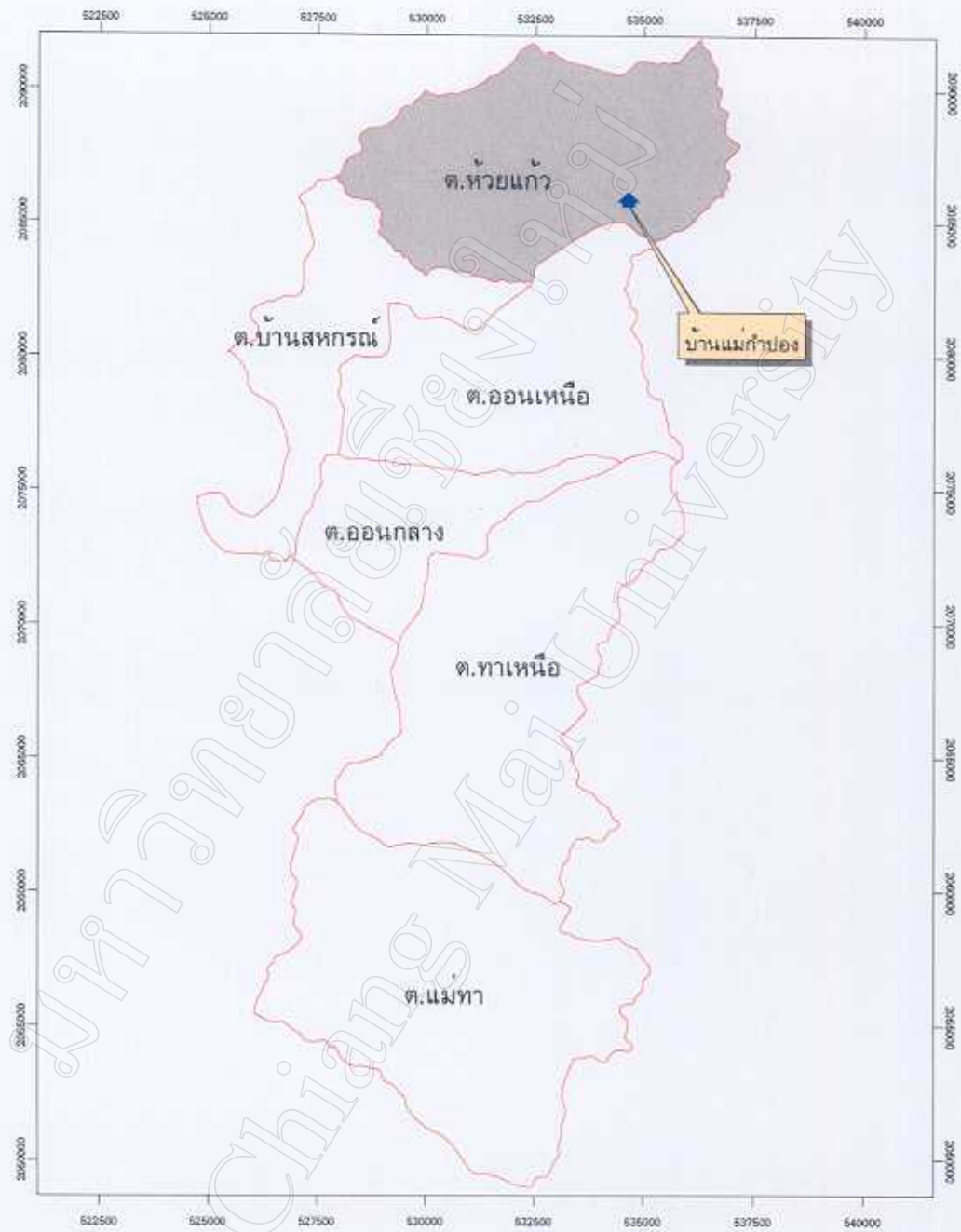
สำหรับอาณาเขตติดต่อมีดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านแม่ลาย หมู่ที่ 2 ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านแม่รวม หมู่ที่ 1 ตำบลออนเหนือ กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านธารทอง หมู่ที่ 8 ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

4.1.2.2. ลักษณะภูมิประเทศและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน

ลักษณะภูมิประเทศของหมู่บ้านแม่กำปองธรณีสัณฐานส่วนใหญ่เป็นภูเขา (แผนที่ 4.3) โดยวัดจุดต้นกำเนิดดินคือหินชนิดต่างๆ สภาพพื้นที่สูงชัน มีความลาดชันมากกว่า 35 % การระบายน้ำอยู่ในระดับดีมาก ไม่มีสภาพน้ำท่วมขัง ความลึกของดินตื้นถึงตื้นมาก และมีสภาพการชะล้างพังทลายสูงมาก (กองวางแผนการใช้ที่ดิน, 2536: 14) ชาวบ้านมีการตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ชิดกันตามเนินเขาติดกับลำห้วยและถนนเป็นหย่อมหรือเป็นกลุ่มบ้าน(รูป 4.1) ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “ป๊อก” หรือ “ปาง” โดยรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบนี้เป็นการผสมผสานกันระหว่างรูปแบบหมู่บ้านเกาะกลุ่มหนาแน่น(Clustered Village) กับ รูปแบบหมู่บ้านขนาดเล็กแบบแถบยาว(Linear Hamlet) (สุทธิณี คนตรี, 2543: 135-136)โดยไม่มีรั้วกันขอบเขตที่ถาวร ตัวบ้านสร้างด้วยไม้เกือบทั้งหมด หลังคามุงด้วยกระเบื้อง และเมื่อแบ่งตามปางต่างๆสามารถแบ่งได้เป็น 6 ปาง ดังนี้ (แผนผัง 4.1)

1. ปางนอก	มีจำนวน	30	หลังคาเรือน
2. ปางกลาง	มีจำนวน	19	หลังคาเรือน
3. ปางซอน	มีจำนวน	19	หลังคาเรือน
4. ปางโตน	มีจำนวน	15	หลังคาเรือน
5. ปางใน(1)	มีจำนวน	9	หลังคาเรือน
6. ปางใน(2)	มีจำนวน	36	หลังคาเรือน

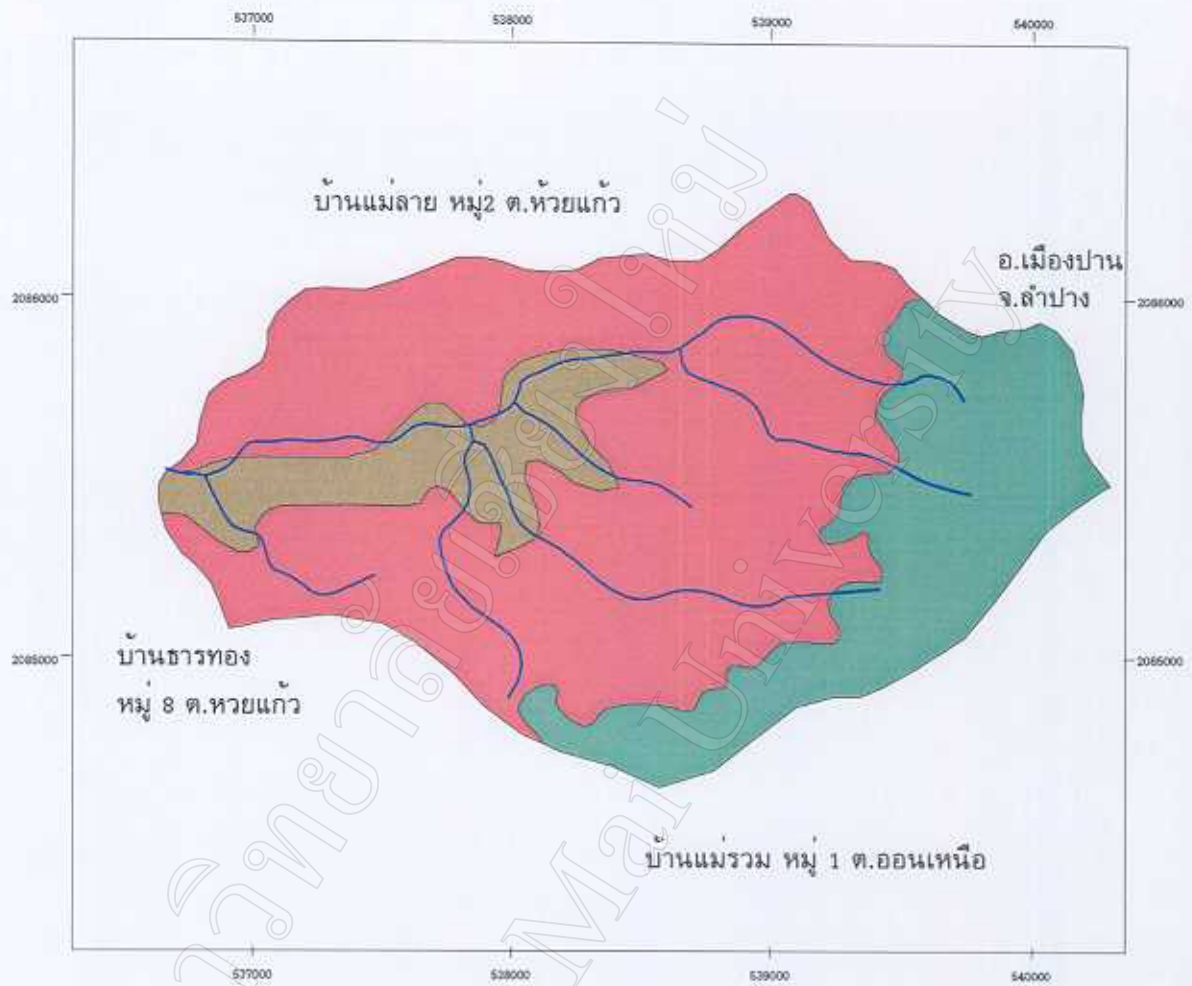

แผนที่ 4.1 แสดงที่ตั้งพื้นที่ศึกษา

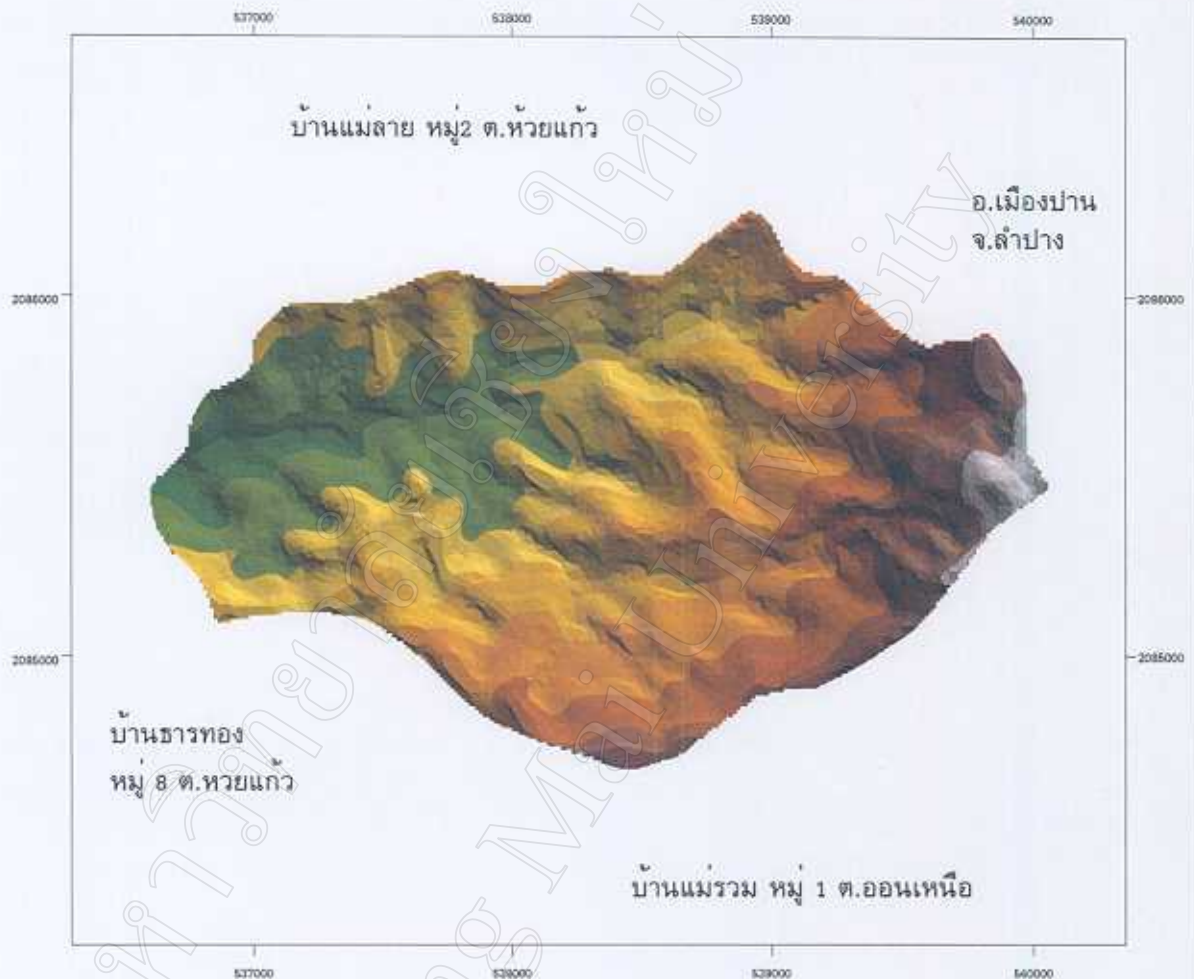
ที่มา : แผนข้อมูลงานวัน GIS Day

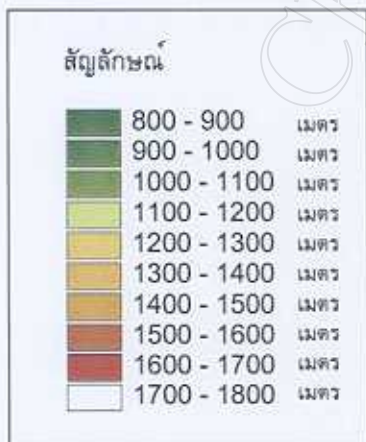

แผนที่ 4.2 แสดงการใช้ที่ดินในพื้นที่ศึกษา

แผนที่ 4.3 แสดงลักษณะภูมิประเทศ

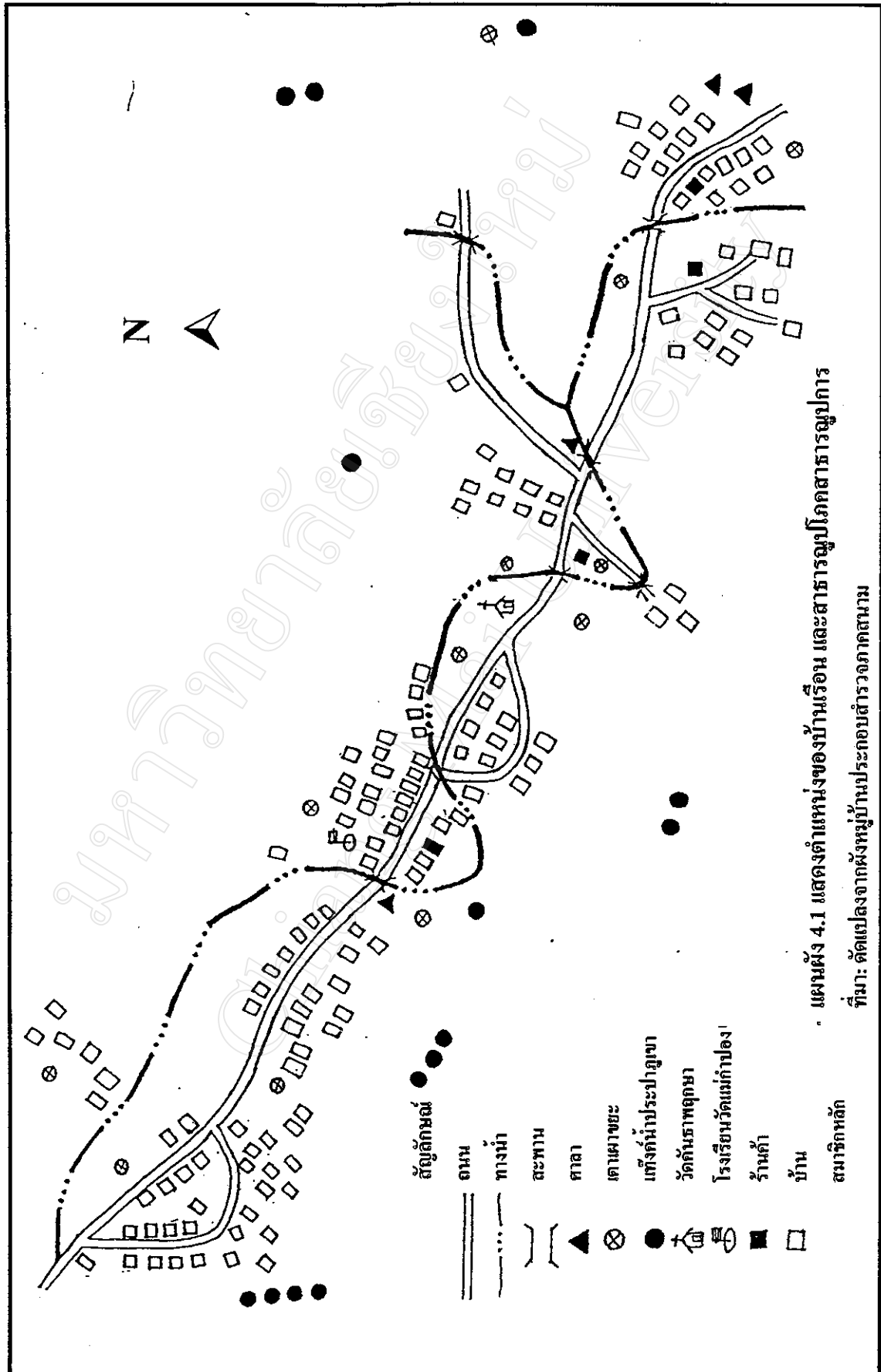
กิโลเมตร

ที่มา : แผนข้อมูลงานวัน GIS Day

รูป 4.1 แสดงลักษณะการตั้งบ้านเรือนในพื้นที่ศึกษา

4.1.2.3. ลักษณะภูมิอากาศ

หมู่บ้านแม่กำปองตั้งอยู่ในเขตอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจากทะเลจีนใต้ และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จากอ่าวเบงกอล แบ่งเป็น 3 ฤดู ดังนี้

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนมิถุนายน อุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายน ประมาณ 39.6 องศาเซลเซียส

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคมถึงเดือนตุลาคม ปริมาณน้ำฝนสูงสุดในเดือนสิงหาคม ประมาณ 180.0 มิลลิเมตร

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ อุณหภูมิต่ำสุดในเดือนมกราคม ประมาณ 9.9 องศาเซลเซียส (แผนพัฒนาอำเภอประจำปี พ.ศ. 2546: 2)

4.1.2.4. โครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค

ชาวบ้านใช้น้ำในการอุปโภคบริโภคจากแหล่งน้ำธรรมชาติของหมู่บ้านผ่านระบบประปาภูเขาที่เริ่มใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการก่อสร้างแท็งก์น้ำจากสภาพตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก้ว มีจำนวนรวมทั้งหมด 13 แท็งก์ (แผนผัง 4.1 และรูป 4.2) ในการติดตั้งครั้งแรกนั้นแต่ละครัวเรือนจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการติดตั้งและค่าวัสดุอุปกรณ์เอง จำนวนของจุดที่ติดตั้งก็ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของแต่ละครัวเรือน โดยส่วนใหญ่มักจะติดตั้ง 2 จุด ได้แก่ ห้องครัวและห้องส้วม สำหรับอัตราค่าใช้จ่ายในการติดตั้งและค่าอุปกรณ์นั้นจะอยู่ในช่วงระหว่าง 300 – 1.000 บาท ขึ้นอยู่กับระยะทางที่ครัวเรือนนั้นอยู่ห่างจากแนวท่อกลางของหมู่บ้าน หากครัวเรือนใดมีระยะห่างมากค่าใช้จ่ายในการติดตั้งก็จะสูงมากขึ้นตามไปด้วย ในการให้บริการประปาวงเวานั้นจะเก็บค่าธรรมเนียมในการให้บริการเพื่อเป็นค่าตอบแทนสำหรับคนที่ทำหน้าที่ดูแลรักษาแท็งก์น้ำของแต่ละปาง ซึ่งหมู่บ้านแม่กำปองมีคุณดูแลแท็งก์น้ำทั้งหมด 3 คน ส่วนค่าตอบแทนที่ได้รับนั้นจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับค่าธรรมเนียมการให้บริการที่เก็บได้ตามอัตราที่แต่ละปางกำหนดไว้ โดยมีรายละเอียดของอัตราค่าธรรมเนียมการใช้น้ำดังนี้(สัมภาษณ์ นายเสนห์ วงศ์ดุษฎี ผู้ดูแลแท็งก์น้ำ: ตุลาคม 2545)

- ปางใน(1) และ (2) จะเก็บค่าธรรมเนียมในการใช้ปีละ 60 บาทต่อครัวเรือน ดังนั้นคนที่ทำหน้าที่ดูแลแท็งก์น้ำจะได้รับค่าตอบแทนปีละ 2640 บาท (คิดค่าตอบแทนจากจำนวนหลังคาเรือนในปางใน(1)และ(2) x 60)

- ปางซอนและปางโตน จะเก็บค่าธรรมเนียมในการใช้ปีละ 120 บาทต่อครัวเรือน สาเหตุที่มีอัตราค่าธรรมเนียมการใช้น้ำแพงกว่าปางอื่นๆ เนื่องจำนวนครัวเรือนที่อาศัยในปางนี้มีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับปางอื่นๆ ดังนั้นคนที่ทำหน้าที่ดูแลแท้งค์น้ำจะได้รับค่าตอบแทนปีละ 3960 บาท (คิดค่าตอบแทนจากจำนวนหลังคาเรือนในปางซอนและปางโตน x 120)

- ปางกลางและปางนอก จะเก็บค่าธรรมเนียมในการใช้ปีละ 60 บาทต่อครัวเรือน ดังนั้นคนที่ทำหน้าที่ดูแลแท้งค์น้ำจะได้รับค่าตอบแทนปีละ 2880 บาท (คิดค่าตอบแทนจากจำนวนหลังคาเรือนในปางกลางและปางนอก x 60)

ส่วนน้ำที่ใช้ในการบริโภคนั้นชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงบริโภคน้ำที่ไหลมาจากตาน้ำ(รูป 4.3) ซึ่งอยู่บริเวณทางด้านเหนือของหมู่บ้าน โดยแต่ละปางก็จะมีตาน้ำของตนเอง ในการใช้จะมีการต่อรางไม้ไผ่ ชาวบ้านเรียกว่า “น้ำริน” เพื่อนำน้ำมาใช้ รางน้ำจะผ่านบริเวณใจกลางของแต่ละปางมีจุดรับน้ำเพียงบางจุดไม่ผ่านทุกครัวเรือน หากครัวเรือนไหนต้องการใช้น้ำก็จะเอาถังมารองแล้วหิ้วไปยังครัวเรือน แต่สำหรับครัวเรือนที่อยู่ในเส้นทางรางน้ำพาดผ่านสามารถเอารางไม้ไผ่อีกอันเพื่อรองน้ำมาใช้ในครัวเรือนในเวลาที่ต้องการได้ น้ำที่ใช้บริโภคนี้ไม่ได้ผ่านขั้นตอนการกรองหรือการต้มก่อนบริโภค แม้ว่าทาง อสม. จะได้มีการรณรงค์เรื่องนี้มาก่อนแล้วก็ตาม มีชาวบ้านเพียงไม่กี่ครัวเรือนเท่านั้นที่ซื้อน้ำบรรจุขวดมาบริโภค เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ถือว่าน้ำที่ไหลมาตามรางไม้ไผ่ก็สะอาดอยู่แล้ว การซื้อน้ำบรรจุขวดมาบริโภคนั้นถือว่าเป็นการสิ้นเปลืองและยังเป็นการเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายให้แก่ครัวเรือนอีกด้วย

ในด้านไฟฟ้าทุกครัวเรือนสามารถเข้าถึงการใช้ไฟฟ้า โดยสามารถใช้ได้ทั้งกระแสไฟฟ้าจากระบบไฟฟ้าพลังน้ำของหมู่บ้าน(รูป 4.4) และกระแสไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ปัจจุบันมีหลายครัวเรือนที่ใช้กระแสไฟฟ้าจากทั้งสองแหล่ง ซึ่งคิดเป็น ร้อยละ 40 ของครัวเรือนทั้งหมด สำหรับสาเหตุที่มีการใช้กระแสไฟฟ้าจากทั้งสองแหล่งนั้นชาวบ้านบอกว่า ระบบไฟฟ้าพลังน้ำมีการขัดข้องบ่อยครั้งและระยะเวลาในการขัดข้องแต่ละครั้งจะขัดข้องเป็นระยะเวลาหลายวัน และบางช่วงเวลาผลิตกระแสไฟฟ้าไม่เพียงพอสำหรับความต้องการใช้โดยเฉพาะในฤดูแล้งที่ปริมาณน้ำในการผลิตกระแสไฟฟ้ามีน้อย โดยในเวลาปกติชาวบ้านจะใช้กระแสไฟฟ้าจากระบบไฟฟ้าพลังน้ำเนื่องจากมีราคาถูกกว่า ชาวบ้านมีความรู้สึกว่ามีเตอร์ของไฟฟ้าพลังน้ำจะมีรอบในการหมุนช้ากว่ามิเตอร์ของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคทำให้จำนวนหน่วยของกระแสไฟฟ้าที่ใช้จึงมีจำนวนน้อย สำหรับกระแสไฟฟ้าจากแหล่งการไฟฟ้าส่วนภูมิกานั้นจะใช้ในช่วงที่ระบบไฟฟ้าพลังน้ำขัดข้อง

ส่วนครัวเรือนที่เหลืออีกร้อยละ 60 ของครัวเรือนทั้งหมด จากการสอบถามทราบว่า มีหลายครัวเรือนที่ต้องการใช้กระแสไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค แต่ติดขัดตรงที่ค่าใช้จ่ายในการติดตั้งสูง และถ้าหากครัวเรือนไหนที่ตั้งอยู่ในระยะทางที่ห่างจากเสาไฟมากก็จะยิ่งเสียค่าติดตั้งในจำนวนเงินที่สูงขึ้นอีก ส่วนอัตราค่าธรรมเนียมในการใช้บริการนั้น ไฟฟ้าพลังน้ำคิดอัตราหน่วยละ 2 บาทและค่าประกันขั้นต่ำเดือนละ 10 บาท แม้ว่าบางเดือนจะไม่มีการใช้กระแสไฟฟ้าก็ต้องจ่าย 10 บาท ส่วนไฟฟ้าของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคคิดอัตราตามที่มีการไฟฟ้ากำหนด

รูป 4.2 แสดง แท็งก์น้ำประปาภูเขา

รูป 4.3 แสดงบริเวณเตาเผาที่เป็นแหล่งน้ำในการบริโภคของชาวบ้าน

รูป 4.4 แสดงโรงไฟฟ้าพลังน้ำแม่กำปอง

ในอนาคตหากชาวบ้านทั้งหมดเลิกใช้กระแสไฟฟ้าจากระบบไฟฟ้าพลังน้ำทางหมู่บ้านก็จะเจราจตกลงขายกระแสไฟฟ้าให้แก่การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคต่อไป แต่หากยังคงมีชาวบ้านใช้อยู่แม้เพียงคนเดียวก็ไม่สามารถขายได้ โดยสาเหตุหลักที่คาดว่าจะทำให้ชาวบ้านหันมาใช้กระแสไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคมากขึ้น เนื่องจากระบบไฟฟ้าพลังน้ำเกิดความขัดข้องเป็นประจำ โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน และการขัดข้องแต่ละครั้งก็เป็นระยะเวลาหลายวันกว่าที่จะสามารถซ่อมแซมได้ ทำให้ชาวบ้านลำบากในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะในช่วงฤดูการเก็บเกี่ยวที่จะต้องอาศัยแสงสว่างในการมัดเมียงตอนกลางคืน สำหรับไฟฟ้าของการไฟฟ้าส่วนภูมิกานั้นก็มีการขัดข้องบ้างแต่จะมีเจ้าหน้าที่มาซ่อมแซมทันทีภายในระยะเวลาไม่เกิน 1 วัน

ทางด้านถนนนั้นในปี พ.ศ. 2517 สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท(รพช.) ได้เริ่มเข้ามาทำการขยายถนนทางเข้าหมู่บ้านจากเดิมที่เป็นเพียงทางเดินแคบๆ โดยในการขยายถนนครั้งนี้ชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมในการขยายทางรพช. ใช้เครื่องจักรเป็นส่วนใหญ่และได้รับความช่วยเหลือในด้านแรงงานจากหน่วยทหาร ซึ่งอาจสามารถวิเคราะห์เชื่อมโยงปรากฏการณ์ได้ว่าการขยายถนนมีความเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ที่มีการเดินขบวนประท้วงรัฐบาลของกลุ่มนักศึกษาและทำให้เกิดเหตุการณ์นองเลือดที่กรุงเทพมหานคร นักศึกษาและกลุ่มผู้ชุมนุมที่หนีเข้าป่าบางส่วนได้หนีเข้ามาอาศัยอยู่บริเวณภูเขาสูงทางด้านตะวันออกของหมู่บ้าน ซึ่งบริเวณนี้เดิมเป็นไร่ของชาวเขาเผ่าม้งที่ปลูกฝิ่นและทิ้งเป็นไร่ร้างไว้ เมื่อเหตุการณ์มีความเชื่อมโยงกันดังนี้รัฐจึงเล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องป้องกันไม่ให้ชาวบ้านไปฝักใฝ่กับกลุ่มนี้และเพื่อเป็นการปราบปรามกลุ่มนักศึกษาซึ่งรัฐถือว่าเป็นพวกคอมมิวนิสต์รัฐจึงเร่งให้มีการขยายถนนทางเข้าหมู่บ้าน

สภาพถนนของหมู่บ้านยังคงเป็นพื้นผิวดินลูกรังเรื่อยมาจนกระทั่งปี พ.ศ. 2535 ที่เริ่มมีการปรับปรุงเป็นถนนคอนกรีตเป็นช่วงๆ โดยเฉพาะถนนในช่วงที่มีความลาดชันสูง เป็นการพัฒนาที่เริ่มในสมัยนายพล พวงย้อยแก้ว เป็นผู้ใหญ่บ้าน ได้แก่ ถนนช่วงบริเวณคอยาวมาจนถึงบริเวณป่าช้าซึ่งเป็นช่วงที่มีความลาดชันสูงและเป็นอันตรายต่อการเดินทางของชาวบ้าน รวมเป็นระยะทางประมาณ 400 เมตร ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นสมัยที่นายพรหมมินทร์ พวงมาลา เป็นผู้ใหญ่บ้านจึงได้มีการผันงบประมาณของสภาดำบลเข้ามาพัฒนาถนนของหมู่บ้านผนวกกับการที่รพช.ได้เข้ามาพัฒนาด้วย ทำให้สภาพถนนของหมู่บ้านเปลี่ยนเป็นพื้นผิวคอนกรีตเกือบทั้งหมด ยกเว้นใน 2 ช่วง ก็คือ ช่วงรอยต่อระหว่างปางนอกกับปางกลาง และช่วงบริเวณปางกลางกับปางขอน(บริเวณหน้าโรงเรียน) รวมเป็นระยะทางประมาณ 800 เมตรที่ยังคงเป็นพื้นผิวดินลูกรังจากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านนั้นทราบว่า สาเหตุที่ถนนทั้ง 2 ช่วงยังไม่ได้มีการพัฒนานั้นเนื่องมาจากการเกิดการแย่งการรับผิดชอบกันระหว่างหน่วยงาน 2 หน่วยงาน คือ อบต.และรพช. จึงทำให้ถนน

ทั้ง 2 ช่วงยังเป็นดินลูกรังจนถึงปัจจุบันที่หน่วยของรพช.ได้ถูกยุบไปพร้อมกับหน่วยงานอื่นแล้ว สำหรับโครงการพัฒนาดินทั้ง 2 ช่วงนั้น ผู้ใหญ่บ้านแจ้งว่าทางกองทัพอากาศที่ 3 เสนอตัวที่จะให้ความช่วยเหลือโดยจะทำการพัฒนาพร้อมๆกับการพัฒนาเส้นทางไปจังหวัดลำปางที่ได้รับงบประมาณมาแล้ว และจะเริ่มก่อสร้างประมาณปลายเดือนธันวาคม พ.ศ. 2545 นี้

สำหรับซอยทางเข้าบ้านของชาวบ้านที่อยู่ในเขตปางขอนและปางตอนนั้นได้รับความช่วยเหลือจากนักท่องเที่ยวนั้นที่เป็นเพื่อนของคุณจอห์น ซึ่งมีบ้านพักตากอากาศอยู่ในหมู่บ้านบริเวณปางขอนให้เงินช่วยเหลือในการปรับปรุงเป็นคอนกรีตเกือบทุกซอยในปางนี้ นอกจากนี้ยังช่วยบริจาคเงินซื้อหินคลุกมาถมบริเวณถนน 2 ช่วงที่ยังเป็นดินลูกรังและได้รับความเสียหายจากฝนตกหนักในช่วงปลายเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2545 ที่ผ่านมา

ความกว้างของถนนในการก่อสร้างนั้นมีขนาดแตกต่างกันตามหน่วยงานที่รับผิดชอบ กล่าวคือ ถนนที่อยู่ในความรับผิดชอบของอบต./สภาตำบล จะมีขนาดกว้าง 4 เมตร ซึ่งเป็นความกว้างของถนนส่วนใหญ่ในเขตบ้านแม่กำปอง สำหรับถนนที่อยู่ในความรับผิดชอบของรพช. จะมีขนาดความกว้าง 5.50 เมตร

ในหมู่บ้านแม่กำปองมีโทรศัพท์สาธารณะระบบสัญญาณดาวเทียมไว้บริการ 1 แห่ง ตั้งอยู่ที่บ้านของผู้ใหญ่บ้าน มีเตาเผาขยะประจำปางต่างๆรวมทั้งหมด 12 แห่ง (ดังแผนผัง 4.1 และรูป 4.5) ตัวฐานสร้างโดยใช้ซีเมนต์บล็อกลูกสูงประมาณ 80 เซนติเมตร ไม่มีการฉาบปูนทับหลังคามุงด้วยสังกะสี และใช้พื้นเป็นเชื้อเพลิงในการเผา การเผาแต่ละครั้งนั้นชาวบ้านที่เผานำพินมาจากบ้านเอง ไม่ได้มีการกำหนดว่าจะเป็นหน้าที่ของใคร และไม่มีค่าใช้จ่ายในการเผา กล่าวคือ เมื่อชาวบ้านคนใดนำขยะจากครัวเรือนของตนเองไปทิ้งแล้วส่วนที่รองรับขยะของเตาเผาขยะเต็มชาวบ้านคนนั้นก็ทำการเผาขยะ โดยปกติแล้ว 2-3 วันจะมีการเผาครั้งหนึ่งต่อ 1 เตา

จากการเก็บข้อมูลสนามของผู้วิจัยพบว่าช่วงเวลาที่ผ่านมายังไม่เกิดปัญหาในเรื่องของการเกี่ยงกันเผาขยะของชาวบ้านแต่อย่างใด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปริมาณขยะของแต่ละครัวเรือนยังไม่มาก จำนวนครั้งที่ชาวบ้านต้องทำการเผาจึงไม่บ่อยครั้งจนเกินไป เชื้อเพลิงที่ใช้แต่ละครั้งก็ใช้เป็นจำนวนไม่มาก อีกทั้งไม่ต้องซื้อชาวบ้านสามารถตัดมาจากสวนของตนเองได้ หรือซื้อก็ซื้อในราคาที่ไมแพง

สำหรับปริมาณของขยะจากครัวเรือนที่ให้บริการที่พักแก่นักท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับครัวเรือนที่ไม่ได้ให้บริการบ้านพัก พบว่ามีความแตกต่างกันน้อยมาก ทั้งนี้เนื่องจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการยังมีจำนวนไม่มากนัก และการให้บริการที่หมุนเวียนกันไปในกลุ่มสมาชิก ซึ่งกว่าจะหมุนกลับมายังครัวเรือนเดิมก็เป็นช่วงเวลาเกือบ 1 เดือนหรือมากกว่านั้น ยกเว้นในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคมที่รอบหมุนเวียนจะอยู่ระหว่าง 15 วัน ถึง 1 เดือน โดยปริมาณขยะที่เพิ่มแต่ละครั้งจะเป็นขยะที่เหลือจากการทำอาหารมากที่สุด ซึ่งก็ยังไม่ได้อำนาจให้เกิดปัญหาการจัดการขยะของหมู่บ้าน

รูป 4.5 แสดง เตาเผาขยะของหมู่บ้าน

4.1.2.5. การคมนาคม

การเดินทางติดต่อระหว่างหมู่บ้านกับพื้นที่ภายนอกสามารถเดินทางได้สะดวกทุกฤดูกาล สำหรับฤดูฝนอาจต้องเดินทางด้วยความระมัดระวังเป็นพิเศษ โดยเฉพาะผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับเส้นทางเนื่องจากจะมีดินจากภูเขาถล่มมาปิดขวางการจราจรเป็นบางช่วงของเส้นทาง สภาพผิวการจราจรตามเส้นทางกิ่งอำเภอแม่ออน - บ้านแม่กำปอง กว่าร้อยละ 95 เป็นพื้นผิวลาดยางและคอนกรีต มีบางช่วงของเส้นทางเท่านั้นที่เป็นพื้นผิวดินลูกรังโดยรวมระยะทางแล้วประมาณ 800 เมตร

การเข้าถึงหมู่บ้านสามารถเดินทางโดยรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ส่วนตัว เนื่องจากยังไม่มีรถโดยสารประจำทางบริการ ต้องเช่าเหมาเองโดยมีรถสองแถวของคิวรถ สันกำแพงและคอยสะเก็ดบริการ คิดอัตราค่าโดยสารประมาณ 500 บาทต่อวัน หรืออาจอาศัยรถ ของชาวบ้านที่เดินทางมาซื้อของในตัวเมืองเชียงใหม่ ซึ่งมักจะจอดรอหรือพักอยู่ที่บริเวณริมถนน หน้าวัดพระธาตุคอยสะเก็ด คิดอัตราค่าโดยสาร คนละ 30-40 บาท

สำหรับเส้นทางที่เข้าถึงหมู่บ้านมี 2 เส้นทาง ได้แก่

1. เส้นทางสาย เชียงใหม่ – กิ่งอำเภอแม่ออน ถึงบ้านกำแพง ระยะทางประมาณ 50 กิโลเมตร
2. เส้นทางสาย เชียงใหม่ – คอยสะเก็ด ถึงบ้านแม่กำแพง ระยะทางประมาณ 51 กิโลเมตร

4.1.3. ลักษณะทางสังคม

4.1.3.1. โครงสร้างประชากร

หมู่บ้านแม่กำแพงมีประชากรในปี พ.ศ. 2545 (พรมมินทร์ พวงมาลา และคณะ, 2545: 2)ทั้งหมดจำนวน 418 คน จำแนกเป็น ประชากรเพศชาย จำนวน 216 คน และประชากร เพศหญิง จำนวน 202 คน โดยประชากรส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน(ช่วงอายุ 15- 59 ปี) คิดเป็นร้อยละ 70.81 ของประชากรทั้งหมด รองลงมาได้แก่วัยเด็ก (ช่วงอายุต่ำกว่า 15 ปี)และวัยชรา(ช่วงอายุตั้งแต่ 60 ปี) คิดเป็นร้อยละ 18.90 และ 10.29 ตามลำดับ(ตาราง 4.1)

สำหรับระดับการศึกษาของประชากรนั้นพบว่าส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับ ประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 80.04 รองลงมาได้แก่ ระดับมัธยมศึกษา ระดับอนุปริญญา และระดับ ปริญญาตรี โดยคิดเป็นร้อยละ 17.07 1.92 และ 0.96 ตามลำดับ (สมศักดิ์ เตชะเฮอร์วณ, 2543: 44)

ตาราง 4.1 แสดงจำนวนประชากรจำแนกตามเพศ และช่วงอายุ ปี พ.ศ.2543 และ 2545

ช่วงอายุ(ปี)	ปี พ.ศ. 2543			ปี พ.ศ. 2545		
	เพศ		รวม	เพศ		รวม
	ชาย	หญิง		ชาย	หญิง	
0-4	7	5	12	8	9	17
5-9	14	18	32	14	18	32
10-14	14	16	30	14	16	30
15-19	20	11	31	20	11	31
20-24	7	17	24	7	17	24
25-29	11	12	23	11	12	23
30-34	17	9	26	17	9	26
35-39	23	23	46	23	23	46
40-44	33	30	63	33	30	63
45-49	29	18	47	29	18	47
50-54	9	9	18	9	9	18
55-59	12	6	18	12	6	18
60 ปีขึ้นไป	21	25	46	19	24	43
รวม	217	199	416	216	202	418

ที่มา: นายพรหมินทร์ พวงมาลา และคณะ, 2545:2 และสมศักดิ์ เตชะเอราวัณ, 2543: 42

4.1.3.2. ครอบครัวและเครือญาติ

ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวบ้านมีความสัมพันธ์กันฉันท์เครือญาติ มีการช่วยเหลือดูแลเอาใจใส่ในหมู่เครือญาติและมีการช่วยเหลือ แบ่งปันสิ่งของซึ่งกันและกันกันในหมู่เพื่อนบ้านที่สนิทชิดชอบกัน

จากการสัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้านนายพรหมมินทร์ พวงมาลา (4 ธันวาคม 2545) พบว่า เมื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ในครอบครัวปัจจุบันกับสมัยก่อนนั้นพบว่าการเปลี่ยนแปลง โดยความสัมพันธ์กันในครอบครัวนั้นจะเริ่มห่างกันไป สาเหตุหนึ่งอาจมาจากการที่บุตรหลานต้องเดินทางไปเรียนหนังสือในตัวเมืองหลังจากที่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา และเมื่อจบการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นก็ไม่กลับมาประกอบอาชีพที่หมู่บ้านเนื่องจากไม่มีตำแหน่งงานที่เรียนมารองรับ ไม่อยากทำอาชีพเก็บเบี้ยยังชีพเหมือนกับพ่อแม่ผู้ปกครอง เพราะถือว่าเป็นอาชีพที่ต้องทำงานหนักรายได้น้อย ผู้ใหญ่บ้านจึงให้วิสัยทัศน์การพัฒนาหมู่บ้านว่าการที่จะพัฒนาหมู่บ้านให้สำเร็จนั้นไม่ควรพัฒนาเฉพาะในเรื่องของโครงสร้างพื้นฐานเพียงอย่างเดียว จะต้องมีการพัฒนาในเรื่องของความเป็นอยู่ เรื่องของอาชีพ เมื่อหมู่บ้านมีแหล่งงานคนก็จะกลับมา ความสัมพันธ์ในครอบครัวก็จะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติและเพื่อนบ้านนั้นก็เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ถูกกำหนดโดยตัวเงิน เปลี่ยนเป็นระบบทุนมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับสมัยก่อนที่ชาวบ้านมีอะไรก็จะแบ่งปันกัน ช่วยเหลือกันโดยไม่คิดค่าตอบแทน แต่ปัจจุบันทุกอย่างจะต้องมีราคามีค่าจ้าง จึงจะสามารถให้ทุกอย่างดำเนินการได้ เริ่มมีความแตกต่างทางด้านฐานะทางเศรษฐกิจระหว่างชาวบ้านมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะคนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมกับคนที่ประกอบอาชีพค้าขายซึ่งเป็นเพียงส่วนน้อยของหมู่บ้าน มีแนวโน้มจะเป็นหมู่บ้านที่เปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขทางสังคม เศรษฐกิจของสังคมไทยในปัจจุบัน ช่องว่างระหว่างรายได้ของคนรวยกับคนจนห่างกันมากขึ้น ซึ่งหมู่บ้านแม่กำปองนั้นชนชั้นที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีของหมู่บ้านนั้นมักจะเป็นกลุ่มเดียวกับชนชั้นผู้นำของหมู่บ้าน

ในด้านของการรวมกลุ่ม ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มช่วยเหลือกัน อาทิ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสมาชิกสหกรณ์ไฟฟ้า กลุ่มหนุ่มสาว กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มสมุนไพร กลุ่มผู้ปลูกเมี่ยง กลุ่มท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชน และกลุ่มฟ้อนรำ เป็นต้น

4.1.3.3. การสนับสนุนขององค์กรภายนอก

หมู่บ้านแม่กำปองเป็นหมู่บ้านที่ได้รับความช่วยเหลือทั้งจากหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานของเอกชน โดยหน่วยงานของรัฐหน่วยงานแรกๆที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือ ได้แก่ พัฒนาชุมชน เกษตรอำเภอ โดยพัฒนาชุมชนจะเข้ามาส่งเสริมฝึกอบรมด้านอาชีพและส่งเสริมการรวมกลุ่มของชาวบ้าน เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มเกษตรกรปลูกเมือง เป็นต้น ส่วนหน่วยงานในด้านเกษตรนั้นก็ให้ความช่วยเหลือโดยเข้ามาส่งเสริมและฝึกอบรมด้านอาชีพ โดยเฉพาะในด้านการปลูกและการดูแลบำรุงรักษาพืชพรรณไม้ต่างๆ และผลการดำเนินการที่ผ่านมาถือว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง

สำหรับหน่วยงานอื่นๆที่เข้ามามีส่วนในการสนับสนุนช่วยเหลือ เช่น สหกรณ์อำเภอ สหกรณ์จังหวัด และกรมส่งเสริมสหกรณ์ซึ่งเข้ามาสนับสนุนในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา แต่สนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาหมู่บ้านเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะงบประมาณในส่วนโครงการ “หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” โดยเหตุผลที่มีหลายหน่วยงานมักจะเลือกเข้ามาช่วยเหลือในการพัฒนาหมู่บ้านแม่กำปองนั้นมีหลายปัจจัยที่เกี่ยวพันกัน ทั้งทางด้านสภาพความพร้อมของชุมชนในการดำเนินการ ความเข้มแข็งและความเป็นที่รู้จักในระดับกว้างของผู้ใหญ่บ้านแม่กำปอง โดยปกติหน่วยงานที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือนั้นพิจารณาถึงความพร้อมและความเข้มแข็งของชุมชนว่าเมื่อเข้าไปส่งเสริมหรือพัฒนาแล้วจะประสบผลสำเร็จมากน้อยแค่ไหน จากหลายโครงการในระยะเวลาที่ผ่านมาโครงการที่เข้ามายังบ้านแม่กำปองประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจเกือบทุกโครงการ(สัมภาษณ์ผู้ใหญ่นายพรมมินทร์ พวงมาลา: ธันวาคม 2545) ในส่วนของตัวอย่างโครงการที่ได้รับความช่วยเหลือจากหลายหน่วยงาน เช่น โครงการฝึกอบรมทำเครื่องเรือนไม้ไผ่ซึ่งได้รับความช่วยเหลือในการฝึกอบรมโดยศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนกิ่งอำเภอแม่ออน ต่อมาก็ได้รับความช่วยเหลือจาก ร.ศ. บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (ซึ่งเป็นอาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) ในด้านการสั่งซื้อเครื่องเรือนของลูกค้าในต่างประเทศ และในวันที่ 8 ธันวาคม 2545 ที่ผ่านมาก็ได้มีการนำวิทยากรมาอบรมให้ความรู้กับชาวบ้านในเรื่องรูปแบบของเครื่องเรือนไม้ไผ่ เพื่อให้มีรูปแบบที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ซึ่งกลุ่มที่ทำเครื่องเรือนไม้ไผ่ในปัจจุบันกำลังมีการรวมกลุ่มขึ้นอีกครั้งหลังจากที่แยกย้ายกันไป หลังจากได้รับการฝึกอบรมให้ความรู้ สำหรับอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำมีครบตามความจำเป็น ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการอบรมให้ความรู้ครั้งที่ผ่านมา และในส่วนของงบประมาณดำเนินการของกลุ่มนั้น เช่น ค่าวัสดุในการทำเครื่องเรือน จะใช้งบประมาณจากโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่หมู่บ้านเพิ่งได้รับมาจากกรมส่งเสริมสหกรณ์อีก 1 ล้านบาท ประจำปีงบประมาณ 2546

ซึ่งในปีงบประมาณ 2545 ก็ได้รับมา 900,000 บาท เป็นเงินที่ใช้สำหรับลงทุนโดยไม่ต้องเสียดอกเบี้ยในการกู้ยืม

สำหรับการตีมีด ซึ่งได้รับการฝึกอบรมในช่วงเวลาเดียวกันกับเครื่องไม้ไผ่นั้นกลับไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรอาจเนื่องมาจากการตีมีดต้องใช้แรงในการตีมาก ปัจจุบันการตีมีดจะดีเป็นบางครั้งเท่านั้นหากมีนักท่องเที่ยวหรือเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ ประสงค์จะเข้ามาดูงานในหมู่บ้าน

การได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกหลายองค์กรทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนของบ้านแม่กำปอง อาจสามารถสรุปเป็นข้อๆ ได้ ดังนี้

1. พัฒนาชุมชน ให้ความช่วยเหลือในด้านการฝึกอบรมให้ความรู้ การส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มกันของชาวบ้าน เพื่อวัตถุประสงค์ด้านต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ชาวบ้านมีการออมเงินและมีแหล่งกู้ยืมเงินในการประกอบอาชีพ
2. โครงการหลวงตีนตก ให้ความช่วยเหลือในเรื่องการให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกและการดูแลบำรุงรักษาผลผลิตกาแฟ โดยให้ความช่วยเหลือในเรื่องของต้นกล้ากาแฟสำหรับปลูกในช่วงแรกๆ และรับซื้อผลผลิตอย่างต่อเนื่อง
3. กรมส่งเสริมสหกรณ์ ให้ความช่วยเหลือเรื่องงบประมาณของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และเครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ของกลุ่มกลองสะบัดชัย
4. ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนกิ่งอำเภอแม่ออน ให้ความช่วยเหลืออบรมวิชาชีพการตีมีดและการทำเครื่องเรือนไม้ไผ่
5. ศูนย์เพาะชำกล้าไม้ที่ 9 จังหวัดเชียงใหม่ ให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการการอบรมและให้ความรู้แก่ชาวบ้าน
6. มูลนิธิศุภนิมิต ให้ความช่วยเหลือในเรื่องของค่าเสื้อผ้า หนังสือ แก่เด็กนักเรียนคนละ 500 บาท

4.1.3.4. สถาบันสำคัญของชุมชน

สถาบันศาสนา

ในหมู่บ้านมีสถาบันศาสนาหลัก 1 แห่ง คือ วัดคันธพุกา โดยมีพระครูเฉลิมกิตติสาโร เป็นเจ้าอาวาส วัดเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้านและมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านจิตใจ โดยเป็นสถานที่ช่วยขัดเกลากจิตใจ ชาวบ้านจะมาทำบุญฟังเทศน์กันเป็นประจำในวันพระ เป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีกรรม และในด้านศูนย์กลางของกิจกรรมต่างๆที่เป็นส่วนรวมของหมู่บ้าน ได้แก่ เป็นสถานที่จัดประชุม ฝึกอบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้าน เป็นศูนย์กลางของสมุนไพรบ้านแม่กำปอง มีพระสงฆ์เป็นประธานกลุ่มสมุนไพร เป็นศูนย์กลางสำหรับเล่นกีฬาของเยาวชน สถานที่จัดงานต้อนรับนักท่องเที่ยวและแขกผู้มาเยือนจากองค์กรต่างๆ จัดการแสดงดนตรี ฟ้อนรำ บายศรีสู่ขวัญ และงานเฉลิมฉลองต่างๆของหมู่บ้าน

ระยะเริ่มแรกของการก่อตั้งหมู่บ้าน ชาวบ้านได้รวมตัวกันสร้างอารามเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจและได้ไปนิมนต์พระสงฆ์จากหมู่บ้านพื้นราบเพื่อมาจำพรรษา โดยอารามไม่ได้ตั้งอยู่บริเวณเดียวกับที่ตั้งของวัดคันธพุกาในปัจจุบัน แต่ตั้งอยู่บริเวณสามแยกเส้นทางไปน้ำตกแม่กำปอง ต่อมามีการตัดถนนเพื่อเป็นเส้นทางเชื่อมต่อกับจังหวัดลำปาง ทำให้พื้นที่ของอารามถูกตัดไปเป็นส่วนหนึ่งของถนนบริเวณกว้าง ดังนั้นชาวบ้านจึงย้ายอารามไปตั้งอยู่บริเวณวัดคันธพุกาในปัจจุบันและยกฐานะจากอารามเป็นวัดนับตั้งแต่นั้น

ชาวบ้านจะมีการแบ่งเวรกันในแต่ละวันเพื่อทำหน้าที่ส่งปิ่นโตให้กับพระสงฆ์หมฺนเวียนกันไปแต่ละครัวเรือน ซึ่งมีระยะการหมฺนเวียนมาครบรอบครัวเรือนเดิมประมาณ 15 วัน ถือได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับวัดมีความใกล้ชิดกันในระดับสูง เนื่องจากอย่างน้อยในรอบ 15 วัน ครัวเรือนหนึ่งจะต้องไปส่งปิ่นโตให้กับพระสงฆ์ 1 ครั้ง มีการสนทนาปราศรัย นอกเหนือจากวันพระ ซึ่งแตกต่างจากหมู่บ้านชนบทอื่นๆใกล้เคียงที่หันมาใช้ระบบการเก็บค่าปิ่นโตจากชาวบ้านที่เป็นศรัทธาในหมวดต่างๆ โดยพระสงฆ์จะให้เด็กวัดนำเงินไปจัดการเรื่องอาหารเอง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับวัดห่างกันมากขึ้น

ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา นอกจากพระสงฆ์แล้วยังมีนักทายทหรือพ่ออาจารย์ หมอไสยศาสตร์ที่จะทำหน้าที่ปิดเป่าหรือเสกคาถารักษากรณีที่ชาวบ้านบางรายเจ็บป่วยและมีความเชื่อว่าเกิดจากการกระทำของผี จะรักษาด้วยการปิดเป่าหรือเสกคาถาหรือทำพิธีเรียกขวัญ โดยเชื่อว่าจะทำให้หายจากการเจ็บป่วยได้ ชาวบ้านจะรักษาร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันควบคู่ไปด้วย

สำหรับการก่อสร้างอาคารหรือสิ่งก่อสร้างอื่นๆของวัด ชาวบ้านจะช่วยกันเรียไรเงินแต่ละครัวเรือน รวมทั้งการทอดผ้าป่าทอดกฐิน เพื่อให้มีงบประมาณสำหรับก่อสร้าง และผลิตเปลี่ยนกันมาเป็นแรงงานในการก่อสร้าง โดยจะได้รับค่าตอบแทนในส่วนของค่าอาหารเท่านั้น ซึ่งปัจจุบันทางวัดกำลังขาดงบประมาณในการก่อสร้างวิหารเป็นจำนวนมาก ทำให้การก่อสร้างหยุดชะงักเป็นช่วงๆ

สถาบันการศึกษา

ในหมู่บ้านมีสถาบันการศึกษาในระบบ 1 แห่ง คือ โรงเรียนวัดแม่กำปอง มีครู 5 คน และครูพี่เลี้ยงเด็กอีก 2 คน โดยผู้อำนวยการโรงเรียนได้ว่าจ้างครูพี่เลี้ยงเด็กเพิ่ม 1 คนจากเดิมที่มีเพียง 1 คน โดยเรียไรเงินจากผู้ปกครองเด็กคนละ 60 บาทต่อเดือนมาใช้เป็นงบประมาณในการจ้างโรงเรียนเปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนนักเรียนในปี พ.ศ. 2545 49 คน สำหรับแนวโน้มในอนาคตหากมีจำนวนนักเรียนลดลงมากก็ต้องยุบโรงเรียนไปรวมกับโรงเรียนใกล้เคียงที่มีขนาดใหญ่กว่า (สัมภาษณ์ครูณัด คำก้อน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแม่กำปอง: ตุลาคม 2545)

โรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาเรียนรู้ที่สำคัญในการอบรมสั่งสอนให้ความรู้ของหมู่บ้าน โดยเฉพาะในวัยเด็กที่สมองมีการเรียนรู้และรับรู้ได้เร็ว พบว่าเด็กมักจะเคารพเชื่อฟังคำสั่งครูกมาก บางครั้งมากกว่าพ่อแม่ผู้ปกครอง หลังจากที่เด็กนักเรียนจบการศึกษาระดับประถมศึกษาแล้วชาวบ้านนิยมส่งบุตรหลานไปเรียนยังสถาบันอื่นในหมู่บ้านพื้นที่ราบและในตัวเมืองเชียงใหม่ โดยฝากให้พักกับญาติที่อยู่ในหมู่บ้านนั้น และปัจจุบันการคมนาคมระหว่างหมู่บ้านกับพื้นที่ภายนอกสะดวกสบายขึ้น บางครัวเรือนจึงให้บุตรหลานนั่งรถประจำที่คอยรับ-ส่งระหว่างหมู่บ้านกับโรงเรียน หรือลงทุนซื้อจักรยานยนต์ให้กับบุตรหลานเพื่อใช้ในการเดินทางไปโรงเรียน การคมนาคมในการไปศึกษาเล่าเรียนของเยาวชนในหมู่บ้านสามารถทำได้สะดวกขึ้นแต่ละสิ่งที่ตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ คือ ค่าใช้จ่ายในการเดินทางก็สูงมากขึ้นด้วยเช่นกัน

สำหรับการศึกษานอกระบบโรงเรียน การให้ความรู้เรื่องอาชีพดั้งเดิมของชาวบ้านจะมีการผลิตซ้ำทางความรู้จากพ่อสู่ลูก จากผู้รู้สู่คนที่สนใจใฝ่เรียนรู้เป็นสำคัญ โดยพบว่าเด็กหลายคนติดตามผู้ปกครองไปทำงานในสวนเมี่ยงจะมีความรู้เรื่องพืชพรรณที่ขึ้นอยู่ในสวนของตนเองและที่ขึ้นระหว่างทางไปสวนของตนเอง รู้ว่าฤดูไหนเก็บผลผลิตรุ่นอะไร ราคาเท่าไร เป็นการถ่ายทอดโดยการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ เกิดความเข้าใจ จำได้ และกลายเป็นความรู้ติดตัวสำหรับการเข้ามาให้ความรู้แก่ชาวบ้านจากหน่วยงานภายนอก เช่น การอบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้านในเรื่องของอาชีพเสริมไม่ว่าจะเป็น การปลูกกาแฟ การทำเครื่องเรือนไม้ไผ่ การตีมีด การนำเที่ยว และการบริการบ้านพัก ก็ถือว่าเป็นการศึกษานอกระบบที่สำคัญของหมู่บ้านอีกทางหนึ่งด้วย

4.1.3.5. ความเชื่อและพิธีกรรม

ชาวบ้านในหมู่บ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธรวมทั้งยังมีการนับถือผี มีพิธีเลี้ยงผี เช่น ผีปู่ย่า ผีเจ้าบ้าน และชาวบ้านมีความเชื่อว่าการทำบุญ การประกอบพิธีกรรมต่างๆ การทำประโยชน์ให้แก่สังคม ให้แก่ผู้อื่นในช่วงที่ยังมีชีวิตอยู่จะส่งผลให้ตนเองได้รับความสุข ความสบาย ความสมบูรณ์ในทรัพย์สินเงินทองในชาติหน้า และยังทำให้ตนเองมีความสบายใจ ภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือสังคมในปัจจุบันชาวบ้านจะนับถือและแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษโดยเฉพาะในวันสำคัญทางศาสนาจะมีการทำบุญถวายทาน เพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้แก่ดวงวิญญาณบรรพบุรุษของตนเอง นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญ ความเคารพนับถือต่อผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส และผู้ทรงคุณวุฒิของหมู่บ้าน ซึ่งประเพณีและพิธีกรรมในรอบปีของชุมชน มีรายละเอียดดังตาราง 4.2 ดังนี้(สัมภาษณ์ นายพรมมินทร์ พวงมาลา ผู้ใหญ่บ้าน: ตุลาคม 2545)

ตาราง 4.2 แสดงประเพณีและพิธีกรรมที่สำคัญของชุมชนในรอบปี

เดือนสากล	เดือนล้านนา	ประเพณี/พิธีกรรม
มกราคม	สี่	พิธีตานข้าวใหม่ในวันขึ้น 15 ค่ำ พิธียถาสันตติกรรมหรือพิธีเข้ากรรม
กุมภาพันธ์-มีนาคม	ห้า-หก	งานปอยหลวง/บวชนคร
เมษายน	เจ็ด	ประเพณีสงกรานต์
พฤษภาคม	แปด	-
มิถุนายน	เก้า	พิธีเลี้ยงผีเจ้าบ้านในวันขึ้น 15 ค่ำ
กรกฎาคม	สิบ	ประเพณีเข้าพรรษาในวันขึ้น 15 ค่ำ
สิงหาคม	สิบเอ็ด	-
กันยายน	สิบสอง	พิธีตานสิบสองเป็ง ในวันขึ้น 15 ค่ำ
ตุลาคม	เกี่ง	วันออกพรรษา แรม 1 ค่ำ
พฤศจิกายน	ยี่	พิธีทอดกฐิน พิธิตานก๋วยสลาก
ธันวาคม	สาม	-

พิธีदानข้าวใหม่เป็นพิธีที่จัดขึ้นในช่วงหลังจากที่มีการเสร็จสิ้นการเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวในแต่ละปี ซึ่งแม้ว่าบ้านแม่กำปองจะเป็นหมู่บ้านที่ไม่ได้มีการปลูกข้าวก็ตาม แต่ในความรู้สึกของชาวบ้านต้องการให้วิญญาณบรรพบุรุษที่ล่วงลับได้รับผลผลิตข้าวที่เก็บเกี่ยวใหม่ในแต่ละปีด้วย

พิธีดาสนัดกรรมหรือพิธีเข้ากรรม เป็นพิธีที่นิมนต์พระสงฆ์มาตั้งกรรมฐานบริกรรมคาถา เป็นพิธีที่มักจัดขึ้นก่อนที่จะมีการพัฒนาหมู่บ้านในบริเวณที่ชาวบ้านให้ความเคารพยำเกรง หากไม่มีพิธีก็จะไม่มีชาวบ้านคนไหนกล้าจะเข้าไปทำกิจกรรมในพื้นที่นั้น เนื่องจากเกรงว่า จะเป็นการลบหลู่และกลัวว่าจะได้รับอันตราย โดยระยะเวลาในการนั่งกรรมฐานของพระสงฆ์ก็จะประมาณ 5-7 วัน ซึ่งในช่วง 6 ปีที่ผ่านมาบ้านแม่กำปองได้จัดพิธีเข้ากรรมไปแล้ว 2 ครั้ง เนื่องจากการพัฒนาป่าช้า

สำหรับประเพณีปอยหลวง และการบวชนั้นไม่ได้มีทุกปี เป็นระยะเวลาหลายปีถึงจะมีครั้งหนึ่งหากมีก็จะมีในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมีนาคม เนื่องจากประเพณีปอยหลวงจะมีได้ต้องมีการก่อสร้างสิ่งก่อสร้างของวัดจากนั้นจึงจะมีการจัดงานเพื่อเฉลิมฉลองสิ่งก่อสร้างนั้น สำหรับพิธีบวชนั้นในปัจจุบันเด็กผู้ชายไม่นิยมบวชเพื่อศึกษาเล่าเรียนเหมือนกับสมัยก่อน

พิธีเลี้ยงผีเจ้าบ้าน (รูป 4.6) เครื่องเซ่นไหว้หลักที่ใช้ในพิธีก็คือ ไก่ที่ต้มสุกแล้วจากครัวเรือนที่นับถือครัวเรือนละ 1 ตัว สำหรับครัวเรือนที่มีการนับถือเป็นเพียงชาวบ้านส่วนหนึ่งเท่านั้นไม่ใช่ชาวบ้านทั้งหมดของหมู่บ้าน

รูป 4.6 แสดงศาลที่ชาวบ้านใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีเลี้ยงผีเจ้าบ้าน

พิธีदानสิบสองเป็ง เป็นพิธีที่ชาวบ้านให้ความสำคัญมากเพราะถือว่าเป็นการแสดงถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ เป็นการทำบุญครั้งใหญ่ของชุมชน โดยจะนำจุฬารูปไปถวายพระสงฆ์ที่วัด เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่วิญญาณบรรพบุรุษและญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว

พิธีदानก้วยสลากจะเป็นพิธีที่เป็นการทำบุญทั้งเพื่อเป็นกุศลแก่ตัวของผู้ทำบุญเอง และเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่วิญญาณบรรพบุรุษและญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว

4.1.3.6. การสาธารณสุข

ในหมู่บ้านไม่มีสถานอนามัยหรือสถานพยาบาลของเอกชนตั้งอยู่ มีเพียงศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน 1 แห่ง ตั้งอยู่ที่วัดคันธาราพฤกษา มีสมาชิกของอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อ.ส.ม.) ที่มาทำหน้าที่ผลัดเปลี่ยนกัน จำนวน 9 คน ได้แก่

1. นายพรหมินทร์	พวงมาลา	ผู้ใหญ่บ้าน
2. นายจันทร์	กิ่งแก้ว	
3. นายประภัทร	พวงย้อยแก้ว	
4. นายสมชาย	หล้าเจริญ	
5. นายอนันต์	ไทยกรณ์	
6. นางคารินทร์	ธรรมวงศ์	
7. นางดาเรศ	ถมมา	
8. นางเจนจิรา	ภูษิตหิมน	
9. นางอรุณ	อุ้นเรือน	

การส่งเสริมด้านการสาธารณสุขโดย อสม. เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 ซึ่งผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันเป็นแกนนำมาตั้งแต่เริ่มต้นเพราะเป็นอสม.รุ่นแรกของหมู่บ้านและเป็นต่อเนื่องมาจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งผลงานที่สำคัญที่ผ่านมาได้แก่

1. การแก้ไขสุขลักษณะในครัวเรือนของชาวบ้าน เช่น การรณรงค์ให้มีการสร้างห้องส้วมแบบราดน้ำในทุกครัวเรือน ซึ่งปัจจุบันประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก ทุกหลังคาเรือนที่มีบ้านเลขที่ที่มีห้องส้วมทุกครัวเรือน สำหรับกรณีที่ยกครอบครัวใหม่ออกมาและต้องการที่จะมีบ้านเลขที่ที่จะต้องมีการสร้างห้องส้วมก่อนผู้ใหญ่บ้านจึงจะดำเนินการออกบ้านเลขที่ให้ ซึ่งปัจจุบันมีบ้านเพียงไม่กี่หลังที่ยังไม่มีบ้านเลขที่และยังไม่มีห้องส้วม อย่างไรก็ตามจากการเก็บข้อมูลในสนามผู้วิจัยพบว่าชาวบ้านบางส่วนที่แม้ว่าจะมีห้องส้วมอยู่ที่บ้านแต่ก็ไม่นิยมที่จะใช้ห้องส้วมมักจะไปถ่ายของเสียที่ลำห้วย จากการสอบถามได้รับคำตอบจากชาวบ้านที่มีพฤติกรรมแบบนี้ว่าไม่เคยชินกับการถ่ายในหลุมน้ำ การมาถ่ายที่ลำห้วยทำให้รู้สึกโล่งสบายกว่า จะใช้ห้องส้วมก็ต่อเมื่อเวลา

ฝนตกหนักจนไม่สามารถเดินไปถ่ายของเสียที่ลำห้วยได้ และการมีห้องส้วมนั้นก็เพื่อไว้สำหรับรองรับแขกหรือญาติที่มาพัก ซึ่งจะเห็นได้ว่าความสำเร็จในการปฏิบัติจริงกับการรณรงค์ในการให้มีส่วนนั้นยังประสบผลสำเร็จในระดับที่แตกต่างกัน

2. การกำจัดขยะ มีการรณรงค์ให้แยกขยะก่อนเผา เช่น ขวดแก้ว พลาสติก โครงการนี้ยังไม่ประสบผลสำเร็จเป็นรูปธรรม และยังอยู่ในการขั้นตอนของการให้ความรู้เกี่ยวกับการแยกขยะยังไม่ได้มีการลงมือปฏิบัติ ปัจจุบันหมู่บ้านมีเตาเผาขยะและถังขยะประจำจุดต่างๆ กระจายอยู่ทั่วไปในแต่ละปางจำนวน 12 จุด ส่วนปริมาณของขยะที่ทิ้งลงลำห้วยนั้นมีจำนวนน้อยลงมากอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตามจากการสำรวจภาคสนามของผู้วิจัยพบว่าในการเผาขยะแต่ละครั้งของชาวบ้านทำให้เกิดควันพิษเป็นจำนวนมากและควันพิษเหล่านี้ก็มีการลอยตัวขึ้นอย่างช้าๆ ทั้งนี้ปัจจัยที่มีผลต่อการลอยตัวของควันนี้อาจเนื่องมาจากหมู่บ้านตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ห้อมล้อมด้วยภูเขาสูง สภาพของอากาศปิดโดยเฉพาะในฤดูหนาว ทำให้ควันพิษเหล่านี้ลอยตัวปกคลุมพื้นที่บริเวณหมู่บ้านเป็นช่วงเวลาเกือบชั่วโมงจึงจะหมดไปในการเผาแต่ละครั้ง ซึ่งหากมีการเผาพร้อมกันหลายเตาในแต่ละปาง อาจทำให้เกิดมลพิษทางอากาศที่มีความรุนแรงได้

3. การให้ความรู้เรื่องโภชนาการแก่ครัวเรือน ซึ่งผลการดำเนินงานที่ผ่านมาประสบผลสำเร็จในระดับที่น่าพึงพอใจ

4. การรณรงค์เรื่องโรคเอดส์ มีหลายโครงการทั้งด้านการอบรมให้ความรู้โดยวิทยากรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการจัดทำป้ายรณรงค์เพื่อเตือนสติในหลายจุดของหมู่บ้าน

5. การรณรงค์เรื่องโรคขาดสารไอโอดีน หมู่บ้านแม่กำปองก็เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่อยู่ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบนซึ่งมีอัตราการป่วยด้วยโรคขาดสารไอโอดีนของประชาชนอยู่ในอันดับต้นๆของประเทศ ดังนั้นการรณรงค์เรื่องนี้ทางอสม.จึงให้ความสำคัญมาก และเพื่อเป็นการป้องกันการเกิดโรคขาดสารไอโอดีนของชาวบ้านทางอสม.จึงมีการประชาสัมพันธ์ มีการแจกน้ำยาไอโอดีนที่ใช้หยดในน้ำดื่ม และรณรงค์ให้ใช้เกลือผสมไอโอดีน ซึ่งในระยะแรกนั้นได้มีการจัดตั้งกองทุนเกลือไอโอดีนเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านใช้เกลือไอโอดีนในการประกอบอาหาร ซึ่งผลการดำเนินการของโครงการนี้ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างมากจนปัจจุบันทุกครัวเรือนใช้เกลือผสมไอโอดีนในการบริโภคกองทุนนี้จึงได้สลายตัวลงเนื่องจากไม่จำเป็นอีกต่อไป

การเป็นสมาชิกอสม.นั้นในตอนแรกมาจากการคัดเลือกโดยเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐ ต่อมาเมื่อพบว่า การคัดเลือกคนโดยวิธีนี้ไม่ประสบผลสำเร็จเนื่องจากไม่ได้เกิดจากความสมัครใจของชาวบ้านเองจึงได้เปลี่ยนวิธีการจากการคัดเลือกโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นการสมัครด้วยความเต็มใจของชาวบ้านที่อาสาทำงาน ซึ่งหลังจากที่เปลี่ยนวิธีการมาเป็นการสมัครด้วยตนเองทำให้การดำเนินงานตามโครงการต่างๆประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น

การประกันสุขภาพของชาวบ้านในปัจจุบันพบว่า ชาวบ้านเกือบทั้งหมดมีบัตรทอง รักษาทุกโรคของรัฐบาลหรือบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า (สำหรับคนที่ไม่มียาหนี้มีสาเหตุเนื่องมาจากการที่คนนั้นไม่ได้ย้ายทะเบียนบ้านมาอยู่ที่หมู่บ้าน) โดยบัตรทองนี้แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ประเภทที่ 1 ต้องเสียค่าบริการในการรักษาแต่ละครั้งครั้งละ 30 บาทและประเภทที่ 2 ไม่ต้องเสียค่าบริการในการรักษาแต่ละครั้ง ซึ่งผู้ที่จะมีบัตรทองประเภทที่สองนี้จะต้องเป็นผู้ที่มีบัตรสงเคราะห์คนยากจนมาก่อน และแนวโน้มในอนาคตอันใกล้บัตรสงเคราะห์คนยากจนและบัตรผู้สูงอายุก็จะหมดไป

4.1.3.7. กฎ ระเบียบ ข้อปฏิบัติของหมู่บ้าน

ในอดีตหมู่บ้านแม่กำปองมีการปกครองกันโดยความสัมพันธ์แบบเครือญาติมีผู้อาวุโสหรือผู้ที่ชาวบ้านให้ความเคารพเป็นผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ ต่อมาเมื่อจำนวนประชากรของหมู่บ้านเพิ่มขึ้นประกอบกับการออกพ.ร.บ.ลักษณะการปกครองท้องที่ ปี พ.ศ. 2457 จึงเริ่มมีผู้นำอย่างเป็นทางการ คือ ผู้ใหญ่บ้าน ทำหน้าที่ปกครองดูแลลูกบ้านซึ่งในการปกครองก็ใช้ความสัมพันธ์ทางสังคม จารีต ประเพณี ในการอยู่ร่วมกัน ไม่ได้มีการออกกฎระเบียบหรือข้อปฏิบัติของหมู่บ้านอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษร ต่อมาเมื่อจำนวนประชากรมากขึ้นการปกครองโดยใช้ความสัมพันธ์ทางสังคม จารีต ประเพณีไม่เพียงพอสำหรับการดูแลปกครอง อีกทั้งเกิดปัญหาระหว่างชาวบ้านในหมู่บ้านจึงทำให้มีการประชุมและออกกฎระเบียบข้อปฏิบัติของหมู่บ้านขึ้นมา โดยจะมีการปรับปรุงเพิ่มเติมเมื่อเกิดปัญหาหรือมีแนวโน้มว่าจะเกิดปัญหา ซึ่งหมู่บ้านแม่กำปองเริ่มออกกฎของหมู่บ้านในสมัยของนายพล พวงย้อยแก้ว เป็นผู้ใหญ่นบ้านและมีการปรับปรุงเพิ่มเติมมาจนถึงปัจจุบันนี้ หมู่บ้านได้มีการวางกฎ ระเบียบ ข้อปฏิบัติของหมู่บ้านร่วมกันในหลายๆด้านดังนี้

1. การลงแขกช่วยเหลือการทำงานที่เป็นสาธารณะของหมู่บ้าน ทุกหลังคาเรือนต้องถือเป็นหน้าที่จะต้องมาช่วยกันทำงานให้แก่งานสาธารณะของหมู่บ้าน หากไม่มาจะต้องถูกปรับหรือควักความช่วยเหลือใดๆแก่ผู้นั้น

2. สมาชิกผู้ใช้ไฟฟ้าพลังน้ำต้องเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์ผู้ใช้ไฟฟ้าทุกหลังคาเรือน และมีหน้าที่ช่วยกันบำรุงดูแลรักษาอย่างสม่ำเสมอ

3. พุทธศาสนาเป็นหน้าที่ของทุกคนทุกหลังคาเรือนจะต้องช่วยกันทำนุบำรุงรักษา

สำหรับในด้านป่าไม้ได้มีระเบียบข้อบังคับการใช้และรักษาทรัพยากรป่าไม้ของหมู่บ้านเป็นกรณีเฉพาะ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. เรื่องการสร้างบ้าน

1.1. ต้องสร้างในเขตที่ดินที่เป็นสิทธิ์ของตนเองตามระเบียบกฎหมาย
1.2. หากครอบครัวยุติต้องการปลูกบ้านอยู่อาศัยมากกว่า 1 หลังต้องผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการหมู่บ้านก่อน

1.3. ถ้าต้องการเลื้อยไม้สร้างบ้านเพื่อการอยู่อาศัยที่ขึ้นอยู่ในเขตสวนของตนเองต้องแจ้งให้คณะกรรมการหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่รักษาป่าทราบก่อนทุกครั้ง เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาอื่นๆตามมา หากแอบลักลอบตัดไม้ เลื้อยไม้ไม่ว่าในเขตสวนของตนเองหรือที่อื่นๆที่ตนไม่มีสิทธิ์ ให้รับผิดชอบแก้ไขเองถือว่าผิดกฎ ระเบียบของหมู่บ้านต้องได้รับโทษตามกฎหมาย ระเบียบของหมู่บ้านหรือตามกฎหมายบ้านเมืองต่อไป

2. การรื้อ การย้ายบ้าน ออกไปนอกเขตหมู่บ้าน

2.1. ต้องแจ้งให้คณะกรรมการหมู่บ้านได้รับทราบและอนุญาตก่อน
2.2. ต้องขออนุญาตตามระเบียบของทางราชการให้ถูกต้อง
2.3. กรณีสมาชิกในบ้านบางส่วนย้ายออกไป และจะขอใช้สิทธิ์รื้อขนย้ายบ้านไปด้วยนั้น ให้อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้พิจารณาความเหมาะสมถูกต้องก่อน

3. การขายบ้าน

3.1. ต้องผ่านความเห็นชอบคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้พิจารณาอนุญาตให้ขายได้ ตามความเหมาะสมจำเป็นที่สามารถพิสูจน์หลักฐานยืนยันได้ชัดเจนเท่านั้นและในครอบครัวยุติจะอนุญาตให้ขายบ้านได้เพียงครั้งเดียว

3.2. เจ้าของผู้ขายบ้านนั้นต้องเสียค่าธรรมเนียมเป็นค่าบำรุงเข้าหมู่บ้านร้อยละ 2 บาท เพื่อเก็บไว้เป็นกองกลางพัฒนาหมู่บ้านต่อไป

4. การเอาผลประโยชน์จากป่าไม้

4.1. การนำไม้ พืชพรรณไม้อื่นๆมาขายหรือทำเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปขายทุกชนิดต้องผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการหมู่บ้านก่อน

4.2. ต้องเป็นไม้ พืชพรรณไม้ในเขตสวนของตนเองที่ครอบครองอยู่ตามสิทธิ์ของกฎหมาย ถ้านอกเขตครอบครองของตนเองต้องผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการหมู่บ้านก่อนดังเช่นข้อ 4.1.

4.3. การแบ่งปันผลประโยชน์เข้าหมู่บ้าน ให้เป็นไปตามข้อตกลงในที่ประชุมใหญ่ของชาวบ้านที่จะตกลงกัน

5. บทลงโทษ

5.1. ถ้าเป็นไม้แปรรูปหรือผลิตภัณฑ์ต้องเสียค่าปรับเป็นเงิน 2 เท่า (เช่น ผลิตภัณฑ์มูลค่า 100 บาท ต้องจ่ายค่าปรับเป็นเงิน 300 บาท) ของราคาของสิ่งนั้นๆ และจะถูกริบยึดเป็นของหมู่บ้านเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในโอกาสต่อไป

5.2. กรณีเป็นต้นไม้ พืชพรรณ ไม้ต่างๆ ให้แยกเป็นกรณีดังนี้

(1) ถ้าเป็นพืชพรรณ ไม้ล้มลุก ให้ปรับเป็นราคาค้นละ ไม่น้อยกว่า 2,000 บาท

(2) ถ้าเป็นพืชพรรณ ไม้ยืนต้น ให้ปรับเป็นราคาค้นละ ไม่น้อยกว่า 5,000 บาท

5.3. หากไม่ยินยอม จัดขึ้นกฎระเบียบของหมู่บ้าน ก็ให้ดำเนินการตามกฎหมายบ้านเมืองต่อไป

5.4. หากมีปัญหาใดๆ หรือกฎระเบียบของหมู่บ้านไม่ได้กำหนดไว้ให้นำเข้าพิจารณาในที่ประชุมใหญ่ของหมู่บ้านเป็นรายกรณีต่อไป

ประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 25 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2541 เป็นต้นไป โดยกฎ ระเบียบและข้อปฏิบัติส่วนใหญ่จะร่างเมื่อเกิดปัญหาหรือมีแนวโน้มว่าจะเกิดปัญหาแน่นอนแล้วจึงมีการเรียกประชุมหมู่บ้านเพื่อร่างกฎร่วมกัน ในส่วนของมาตรการลงโทษของหมู่บ้านนั้นจะใช้มาตรการทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญกล่าวคือ กรณีที่ไม่ไปช่วยงานสาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้านจะถูกปรับคนละ 100 บาทต่อครั้ง ยกเว้นถ้าชาวบ้านมีความจำเป็นจริงๆ ให้มาแจ้งแก่ผู้ใหญ่บ้านล่วงหน้า เมื่อผู้ใหญ่บ้านเห็นสมควรก็จะได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสียค่าปรับ ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่ก็มีการปฏิบัติตามกฎเป็นอย่างดี และในกรณีของชาวบ้านที่โดนปรับแล้วไม่มีเงินเสียค่าปรับก็อาจจะต้องไปทำงานในส่วนอื่นๆ ของหมู่บ้านเพื่อเป็นการชดเชย

4.1.3.8. การดำเนินการของกลุ่มต่างๆ

1. สหกรณ์ไฟฟ้าพลังน้ำแม่กำปอง

สหกรณ์ไฟฟ้าพลังน้ำแม่กำปองเริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 1 เมษายน ปี พ.ศ. 2529 จดทะเบียนเป็นสหกรณ์ประเภทสหกรณ์บริการ สำหรับงบประมาณในการจัดตั้งนั้นมาจากเงินของสมาชิกที่ถือหุ้นเมื่อแรกเข้าเป็นสมาชิก มีการบริหารดำเนินการโดยคณะกรรมการและมีวาระในการบริหาร 4 ปี เมื่อครบวาระแล้วจะให้กรรมการครั้งหนึ่งจับสลากเพื่อออกจากตำแหน่ง จากนั้นจะทำการเลือกตั้งบุคคลขึ้นมาดำรงตำแหน่งที่ว่าง ข้อกำหนดสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือประธานกรรมการไม่สามารถดำรงตำแหน่งเกิน 2 สมัย โดยในจำนวนสมาชิกของสหกรณ์จะมีทั้งสมาชิกจากหมู่บ้านแม่กำปองและหมู่บ้านใกล้เคียง ได้แก่ บ้านแม่ลาย บ้านปोक และบ้านธารทอง ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 193 คน และมีทุนในการดำเนินการจำนวน 669,489.19 บาท สำหรับคณะกรรมการในการบริหารมีจำนวนทั้งหมด 9 คนดังนี้(สัมภาษณ์ นายพรหมมินทร์ พวงมาลา ผู้ใหญ่บ้าน: ตุลาคม 2545)

1. นายสุเทพ	กิติคุณ	ประธาน
2. นายจรัส	ไทยสมุทร	รองประธาน
3. นายยุทธ	ขันยา	เลขาธิการ
4. นายประทีป	นงค์ยา	เหรัญญิก
5. นายบุญเลิศ	ไทยกรณ์	กรรมการ
6. นายอานวย	น้อยทา	กรรมการ
7. นายจรัส	ไชยพล	กรรมการ
8. นายประสิทธิ์	ศรีดวง	กรรมการ
9. นายพุทธ	จินะคำ	กรรมการ

โดยมีนาย มหินทร์ อินทวงศ์ เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์ 5

นายพรหมมินทร์ พวงมาลา ผู้ตรวจสอบกิจการ

มีวัตถุประสงค์หลักในการดำเนินการ ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมฐานะทางเศรษฐกิจของสมาชิก
2. เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า
3. จัดหาอุปกรณ์ไฟฟ้าและเครื่องอุปโภคบริโภคที่สมาชิกต้องการมาจำหน่าย

ผลของการดำเนินการที่ผ่านมาของสหกรณ์นั้นสามารถทำรายได้เข้าสหกรณ์ปีละประมาณ 100.000 บาท โดยรายได้หลักมาจากการขายกระแสไฟฟ้าให้แก่สมาชิกและเงินดอกเบี้ยที่ได้จากสมาชิกของสหกรณ์ที่กู้ยืมเงินและดอกเบี้ยเงินฝากจากธนาคาร ในส่วนของปัญหาการดำเนินการที่ผ่านมาสหกรณ์ประสบกับปัญหาสำคัญ คือ สหกรณ์ไม่สามารถติดตามให้สมาชิกที่มีหนี้ค้างชำระกับสหกรณ์มาชำระหนี้ได้ ซึ่งมีจำนวนหลายรายที่มีหนี้ค้างชำระและค้างชำระมาหลายปีแล้ว วงเงินที่ค้างชำระรวมทั้งหมดสูงถึงเกือบ 200.000 บาท ซึ่งปัญหานี้มีสาเหตุหลักสืบเนื่องมาจากการที่เหรียญกคนก่อนอนุมัติวงเงินกู้ให้แก่ญาติพี่น้องของตนเองโดยไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน มีเพียงลายมือชื่อของผู้กู้และผู้ค้ำประกันเท่านั้น และในจำนวนนี้ปัจจุบันมีการย้ายที่อยู่อาศัยไปยังหมู่บ้านอื่น ทำให้การติดตามให้มาชำระหนี้เป็นไปด้วยความลำบาก ถือได้ว่าเป็นการบริหารงานที่หะหลวมและผิดพลาด ในปัจจุบันปัญหานี้ยังไม่ได้รับการแก้ไข

2. กลุ่มสตรีแม่บ้าน

กลุ่มสตรีแม่บ้าน เริ่มก่อตั้ง 5 กุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. 2525 โดยได้รับความช่วยเหลือและการแนะนำในเรื่องของการรวมกลุ่มการดำเนินการจากพัฒนาชุมชน สำหรับงบประมาณในการดำเนินการนั้นได้รับมาจากโครงการชีพของรัฐบาล ปัจจุบันมีทุนในการดำเนินการจำนวน 45,000 บาท มีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 55 คน โดยสมาชิกสามารถกู้ยืมเงินของกลุ่มได้ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1 ต่อปี การบริหารดำเนินการนั้นจะบริหารในรูปของคณะกรรมการ ซึ่งคณะกรรมการเหล่านี้ได้มาจากการเลือกตั้งของสมาชิกกลุ่ม โดยคณะกรรมการในการบริหารงานได้แก่

1. นางศรีจุม	ไทยสมุทร	ประธาน
2. นางสุดา	พวงเรือนแก้ว	รองประธาน
3. นางโสพิศ	เพียรปราบทุกข์	ประชาสัมพันธ์
4. นางวันเพ็ญ	ทิพย์มหาวัน	ประชาสัมพันธ์
5. นางสาวเกษแก้ว	แสนคำมงคล	ประชาสัมพันธ์
6. นางแสงคำ	พวงอินไพล	ประชาสัมพันธ์
7. นางศรีวัย	ดีะอุด	เลขานุการ
8. นางจำ	ศรีดวง	เลขานุการ
9. นางปิมปา	พิมมหาวัน	เลขานุการ
10. นางอำพร	ไทยสมุทร	เลขานุการ
11. นางพวงลักษณ์	ต่อสนิท	เลขานุการ
12. นางอรุณี	พวงเรือนแก้ว	เหรียญก
13. นางเกษร	เสถระยะ	เหรียญก

14. นางวรรณ กิติคุณ เจริญกิจ

15. นางนงวัย ริณญา เจริญกิจ

โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่มดังนี้

1. เพื่อสร้างความสามัคคี
2. เพื่อช่วยเหลือชุมชน
3. เพื่อส่งเสริมให้สตรีมีบทบาทในการพัฒนา

กิจกรรมที่สำคัญของกลุ่ม สตรีแม่บ้านที่ผ่านมา ได้แก่

1. แปรรูปอาหารจำหน่าย
2. หาทุนเป็นค่ารักษาพยาบาลผู้สูงอายุ
3. หาทุนหมุนเวียน ในการประกอบอาชีพให้แก่สมาชิกของกลุ่ม

3. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตแม่กำปอง

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตแม่กำปองเริ่มจัดตั้งเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2540 โดยก่อนหน้านี้ได้รับการส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มจากพัฒนาชุมชนเช่นเดียวกับการรวมกลุ่มของสตรีแม่บ้าน โดยชาวบ้านเล็งเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มเพื่อประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจจึงมีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตแม่กำปอง ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 85 คน มีทุนในการดำเนินการทั้งหมดจำนวน 151,721 บาท ซึ่งมาจากเงินออมของสมาชิก มีการบริหารจัดการ โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน การปล่อยกู้ให้สมาชิกกู้ยืมเงินนั้นจะคิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 1 ต่อปี มีวัตถุประสงค์ในการตั้งกลุ่มดังนี้

1. ส่งเสริมการออมทรัพย์และสามัคคี
2. พัฒนาพื้นฐานชีวิต
3. เป็นทุนประกอบอาชีพสุจริต

กิจกรรมที่สำคัญของกลุ่ม ได้แก่

1. ให้สมาชิกฝากเงินออมทรัพย์เดือนละ 20 บาทขึ้นไป
2. ให้สมาชิกกู้ยืมเพื่อเป็นทุนในการประกอบอาชีพ

4. กลุ่มหมอมืองสมุนไพรบ้านแม่กำปอง

กลุ่มหมอมืองสมุนไพรบ้านแม่กำปองเริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2541 โดยเริ่มแรกมีการดำเนินการในรูปแบบของคณะกรรมการมีจำนวนสมาชิก 20 คน มีทุนในการดำเนินการ 5,000 บาท แต่ปัจจุบันนี้เหลือสมาชิกเพียง 6 คน ได้แก่

1. พระอองอาจ	ปัญญาโร	ประธาน
2. นายบุญแสง	ไชยพล	รองประธาน
3. นายเพชร	ไทยสมุทร	กรรมการ
4. นายประภัทร	พวงย้อยแก้ว	กรรมการ
5. นายสมบุรณ์	พวกอินแสง	เลขานุการ
6. นายอนันต์	ไทยกรณ์	เลขานุการ

ซึ่งสาเหตุที่จำนวนสมาชิกลดลงเนื่องจากการดำเนินการที่ผ่านมาไม่มีการจ่ายค่าตอบแทนหรือเงินปันผลให้แก่สมาชิก แต่ในอนาคตจะเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินการ โดยให้สมาชิกถือหุ้นในกลุ่มแล้วจะมีการปันผลตามจำนวนหุ้นที่ถือให้แก่สมาชิก เมื่อครบวาระการดำเนินการในแต่ละปี

วัตถุประสงค์ในการดำเนินการของกลุ่มมีดังนี้

1. สืบหอดำราเดิมไม่ให้สูญหาย
2. ช่วยเหลือชาวบ้านด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้น
3. อนุรักษ์พืชสมุนไพร

กิจกรรมที่สำคัญของกลุ่ม ได้แก่

1. ทำยาสมุนไพร
2. อบสมุนไพร
3. อนุรักษ์พืชสมุนไพร

5. กลุ่มดนตรีพื้นเมือง

เริ่มมาจากเดิมที่ชาวบ้านต่างคนต่างเล่นตามอัธยาศัยของแต่ละคน ผู้ใหญ่บ้านจึงเสนอและชักชวนให้มีการรวมกลุ่มกัน เพื่อจะได้ของบประมาณช่วยเหลือได้ และเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน อีกทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้เสริมแก่นักดนตรีจากกิจกรรมการการท่องเที่ยว โดยเครื่องดนตรีและเสื้อผ้านั้นได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมส่งเสริมสหกรณ์

6. กลุ่มเพื่อนรำ

เริ่มแรกมีการเชิญอาจารย์มาสอนโดยใช้งบประมาณจากโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของหมู่บ้าน สำหรับเครื่องแต่งกายได้รับความช่วยเหลือจากคุณใหม่ ซึ่งเป็นภรรยาของคุณจอห์น ที่มาสร้างบ้านพักตากอากาศในพื้นที่หมู่บ้านบริเวณปางขอน

7. กลุ่มมัคคุเทศก์

ในปัจจุบันมีจำนวนสมาชิก 4 คน ที่ทำหน้าที่หลักในการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวที่สนใจกิจกรรมเดินป่า ซึ่งถ้าหากมีจำนวนนักท่องเที่ยวมากกว่าจำนวนของมัคคุเทศก์ที่เป็นสมาชิกนี้ ก็ยังมีชาวบ้านที่สามารถทำหน้าที่ในส่วนนี้ได้อีกหลายคน ได้รับความช่วยเหลือจากทางอำเภอและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคเหนือ ก็ได้จัดให้มีการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและผู้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวให้แก่ชาวบ้านที่สนใจเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและผู้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในช่วงวันที่ 11-13 ธันวาคม 2545 ที่ผ่านมา

8. กลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชน

มีจำนวนสมาชิกหลักทั้งหมดจำนวน 6 คน (ที่แสดงป้ายสัญลักษณ์ของกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชน หน้าบ้าน) ได้แก่

1. นายพรหมินทร์ พวงมาลา	บ้านเลขที่	78/1
2. นายบุญเลิศ ไทยกรณ์	บ้านเลขที่	78/3
3. นางปิมปา พิมมหวาน	บ้านเลขที่	85/2
4. นายบุญแสง ไชยพล	บ้านเลขที่	86/1
5. นางนงวีย์ ริณญา	บ้านเลขที่	89
6. นายคำ นิลดาทิพย์	บ้านเลขที่	98/1

และกลุ่มที่เป็นสมาชิกช่วยรองรับนักท่องเที่ยวกรณีที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวมากเกินไปทั้ง 6 หลังจะรับได้อีก 9 หลัง ได้แก่

1. นายสมศักดิ์ ทิพย์มหวาน	บ้านเลขที่	78/2
2. นายทอง ต๊ะอุด	บ้านเลขที่	80
3. นางรจนา นงค์ยา	บ้านเลขที่	77
4. นายดวงฤทธิ์ สิงห์แก้ว	บ้านเลขที่	97
5. นายสุเทพ กิตติคุณ	บ้านเลขที่	88
6. นายนิคม ไชยพล	บ้านเลขที่	86/4
7. นายปฐม ต๊ะอุด	บ้านเลขที่	89/1
8. นายบุญ ทิพย์มหวาน	บ้านเลขที่	93/1

9. นางจันทร์เป็ง พวงย้อยแก้ว บ้านเลขที่ 54

นอกจากทั้ง 9 หลังนี้ยังมีบ้านพักอีก 1 หลัง ของคุณจอห์นที่ตั้งอยู่ที่ปางขอนที่จะเลือกรับเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่รู้จักคุ้นเคยและนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เป็นแขกพิเศษของหมู่บ้าน โดยคิดอัตราค่าที่พักคืนละ 500 บาทต่อห้อง ความจุของห้องนั้นสามารถพักได้ 2-3 คน

สำหรับสมาชิกกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชนหลักทั้ง 6 หลังนั้นในอนาคตอาจจะมีจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของเจ้าของบ้านเอง ที่ผ่านมาก็มีคนเสนอตัวขึ้นมาเพื่อเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชน แต่ไม่ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการท่องเที่ยว เนื่องจากสภาพบ้านเรือนไม่มีความพร้อมทั้งในเรื่องของความแข็งแรงและความสะอาดของเจ้าของบ้าน เช่น ในเรื่องของการทำอาหาร และอุปกรณ์เครื่องนอนต่างๆที่จะนำมาบริการนักท่องเที่ยว

4.1.4. ลักษณะทางเศรษฐกิจ

4.1.4.1. กระบวนการผลิตและผลผลิต

ต้นชาหรือต้นเมี่ยงสามารถขึ้นได้ทั่วไปในป่าบนภูเขาของภาคเหนือ โดย Harler (1964 อ้างใน พรชัย ปรีชาปัญญา, 2544: 32)อธิบายว่าลักษณะอากาศที่แห้งสลับชื้นและดินที่เป็นกรดเล็กน้อยบนภูเขาในภาคเหนือของประเทศไทยเหมาะแก่การเติบโตของชาเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งในหมู่บ้านแม่กำปองชาวบ้านก็มีการปลูกเมี่ยง โดยสมัยก่อนจะมีการปลูกทดแทนตลอด วิธีการปลูกจะนำเมล็ดแก่ของเมี่ยงที่เก็บจากสวนไปหว่านทิ้งไว้บริเวณที่ว่างของสวน เมื่อออกและโตขนาดประมาณ 1 ศอก ก็จะย้ายไปปลูกในบริเวณที่ต้องการ หรืออีกวิธีหนึ่งก็คือปล่อยให้เมล็ดแก่ของเมี่ยงที่ร่วงลงมาจากต้นแล้วออกขึ้นมาเองและเมื่อขนาด 1 ศอก ก็จะนำไปปลูกบริเวณที่ว่างในสวน ซึ่งช่วงระยะเวลาการเติบโตของต้นเมี่ยงจนกระทั่งสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ใช้เวลาประมาณ 3 ปี แต่ถ้าจะให้ได้ผลผลิตอย่างเต็มที่จะต้องรอให้มีอายุประมาณ 6 ปี ซึ่งต้นที่โตเต็มที่นี้จะสามารถให้ผลผลิตเมี่ยงได้ประมาณต้นละ 5 กำ และให้ผลผลิตชาแก่ ประมาณต้นละ 3 กิโลกรัม แต่ปัจจุบันชาวบ้านไม่นิยมปลูกต้นเมี่ยงเพิ่มเติมแล้วปล่อยให้มันงอกและเติบโตตามธรรมชาติ โดยชาวบ้านให้เหตุผลว่าเฉพาะต้นเมี่ยงที่มีอยู่ในปัจจุบันก็เก็บกันแทบจะไม่ไหวอยู่แล้ว จำนวนแรงงานไม่ได้มากเหมือนก่อน การปลูกเมี่ยงจะไม่มีการใส่ปุ๋ยเคมีหรือพ่นสารเพื่อป้องกันกำจัดศัตรูพืชในสวนเมี่ยง การเก็บเกี่ยวผลผลิต(เมี่ยง)ของชาวบ้าน สามารถแบ่งได้เป็น 4 ช่วง ได้แก่ เมี่ยงหัวปี เมี่ยงกลาง เมี่ยงซ้อย และเมี่ยงเหมย (ตาราง 4.3) (สัมภาษณ์นางทอง นิลดาทิพย์ ชาวบ้าน: ตุลาคม 2545)

ตาราง 4.3 แสดงกิจกรรมการเก็บเกี่ยวผลผลิตในแต่ละช่วงเวลาของปี

เดือน กิจกรรม	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
1. เมี่ยงหัวปี												
2. เมี่ยงกลาง												
3. เมี่ยงซอย												
4. เมี่ยงเหมย												
5. เก็บชาแก่												
6. เก็บพินและดอก												
7. เก็บและหมักเมี่ยง												

จากตาราง 4.3 ช่วงระยะเวลาการเก็บเมี่ยงแต่ละช่วงจะมีชื่อเรียกผลผลิตเมี่ยงแตกต่างกันในการเก็บเกี่ยว ชาวบ้านจะเริ่มจากการเก็บเมี่ยงหัวปีก่อน ซึ่งเป็นเมี่ยงที่เก็บในช่วงต้นฤดูฝน เมื่อเก็บเมี่ยงหัวปีไปได้ซักระยะ เมี่ยงรุ่นต่อมา คือ เมี่ยงกลางก็จะให้ผลผลิตที่เหมาะสมแก่การเก็บ ชาวบ้านก็จะหันมาเก็บเมี่ยงกลางต่อ และในช่วงเวลาที่เป็นช่วงต่อระหว่างเมี่ยงแต่ละรุ่น ชาวบ้านบางครัวเรือนก็จะมีการเก็บชาแก่บ้างเนื่องจากเก็บเมี่ยงไม่ทันทำให้ใบแก่เกินไปที่จะนำไปหมัก ช่วงระยะเวลาของเมี่ยงแต่ละรุ่นจะมีการคาบเกี่ยวกันไม่ได้มีการแบ่งแยกกันได้อย่างชัดเจน แต่จะเป็นการแบ่งในภาพรวมมากกว่า ผลผลิตเมี่ยงของบ้านแม่กำปองจะได้จากเมี่ยงหัวปีมากที่สุด และถ้าหากปีไหนเมี่ยงให้ผลผลิตดี ไม่เป็นโรค ชาวบ้านแต่ละครัวเรือนสามารถเก็บได้สูงถึง 10,000 กำต่อปี สำหรับโรคของต้นเมี่ยงที่พบนั้นได้แก่ โรคใบจุดชนิดที่เรียกว่า Grey Blight ซึ่งเกิดจากเชื้อ *Collectotrichum Camilliae* และ Brown Blight ซึ่งเกิดจากเชื้อ *Postlotia Theae* โรคใบจุดนี้เกิดจากการที่มีรอยข่วนใบที่เปิดโอกาสให้เชื้อโรคเข้าทำลายได้ง่าย ถือว่าโรคนี้นี้ยังมีโรคที่มีการระบาดรุนแรงและไม่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ (พรชัย ปรีชาปัญญา, 2544: 50-51)

วิธีการเก็บใบเมี่ยง ชาวบ้านจะสวมปลอกที่ติดใบมีดโกนไว้ที่นิ้วชี้ข้างไหนก็ได้ตามความถนัดของแต่ละคน เพื่อให้สามารถเก็บใบเมี่ยงได้ง่าย หากต้นเมี่ยงที่จะเก็บสูงเกินระยะเอื้อมถึงชาวบ้านก็จะใช้ไม้ทำบันไดขึ้นไปเก็บหรืออาจใช้ตะขอไม้ที่มีเชือกผูกปลายโน้มกิ่งต้นเมี่ยงลงมาเพื่อเก็บ ชาวบ้านจะมีตะกร้าสำหรับเก็บเมี่ยงพร้อมกับดอกที่ใช้สำหรับมัดเมี่ยง

ผลผลิตที่สำคัญและเป็นแหล่งรายได้หลักของชาวบ้าน คือ เมียง รองลงมาได้แก่ กาแฟ ดอกเอื้องดิน และดอกเอื้องหงษ์ทอง

เมียง ชาวบ้านสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตจากต้นเมียงได้ใน 2 รูปแบบ คือ

1. ชาวบ้านจะเก็บใบอ่อนของเมียงมาหนึ่งในหนึ่งเมียง สมัยก่อนจะใช้ใบที่ทำมาจากไม้มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 50 เซนติเมตร สูง 100 เซนติเมตร(รูป 4.7) และใช้พื้นเป็นเชื้อเพลิงในการนึ่ง ปัจจุบันชาวบ้านนิยมนำมาใช้ใบที่ทำจากอูมิเนียม(รูป 4.8) ในการนึ่งแทนใบที่ทำจากไม้เนื่องจากมีน้ำหนักเบากว่า สะดวก ทำให้เมียงสุกเร็ว ใช้เชื้อเพลิงน้อยกว่า และในการนึ่งสามารถยกไฟขึ้นดับบนเตาโดยใช้คนเพียงคนเดียวได้ แต่ถ้าหากเป็นใบที่ทำจากไม้แบบสมัยก่อนต้องใช้คนสองคนในการหาม เมียงที่นึ่งโดยใบอูมิเนียมจะเกิดกลิ่นหอมหลังจากการนึ่งน้อยกว่าเมียงที่นึ่งโดยใบไม้ จากการสอบถามชาวบ้านในด้านรสนาตินั้นไม่มีความแตกต่างกัน สำหรับครัวเรือนที่ใช้ใบไม้ในปัจจุบันเหลือเพียงไม่ถึง 10 ครัวเรือน ในการนึ่งเมียงเมื่อนึ่งจนได้ที่แล้วชาวบ้านจะนำเมียงมาผัดเป็นคำๆ(รูป 4.9, 4.10 และ 4.11)จากนั้นจะนำไปหมักในถังซีเมนต์(รูป 4.12) โดยเรียงซ้อนกันเป็นชั้นๆจนกระทั่งเต็มถัง ซึ่งเมียงที่หมักนี้สามารถจำหน่ายได้เป็นประเภทย่อยได้ 2 ประเภท คือ เมียงผัดและเมียงสั้ม โดยเมียงผัดจะใช้ระยะเวลาในการหมักประมาณ 1 อาทิตย์ขณะที่เมียงสั้มใช้เวลาในการหมักตั้งแต่ 1 เดือนขึ้นไป ซึ่งชื่อของเมียงแต่ละประเภทมาจากรสชาติที่ต่างกัน คือ มีรสผัดและรสเปรี้ยว อย่างไรก็ตามผู้บริโภคนิยมรับประทานเมียงสั้มมากกว่าชาวบ้านจึงหมักให้ได้เมียงสั้มเพื่อขายมากกว่าเมียงผัด เมียงสามารถหมักไว้ในถังได้เป็นระยะเวลานานเป็นปีหรือสองปีก็ไม่เน่าเสีย การหมักนานยังทำให้เกิดรสชาติและราคาดีขึ้น แต่ด้วยความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจชาวบ้านมักจะหมักไม่เกิน 1 ปี

2. ชาวบ้านจะเก็บใบแก่ของเมียง เพื่อขายเป็นชาให้แก่พ่อค้า โดยไม่ต้องมีขั้นตอนการแปรรูปใดๆก่อนขายเหมือนกับใบเมียงอ่อน การจะเก็บใบแก่ของเมียงนั้นชาวบ้านจะเก็บในกรณีที่เก็บใบอ่อนของเมียงแต่ละช่วงนั้นไม่ทันหรือเมียงเป็นโรค ซึ่งประโยชน์ของการเก็บใบแก่ของเมียงนอกจากจะเป็นการเพิ่มรายได้แล้วยังเป็นการทำให้ต้นเมียงให้ผลผลิตอีกรุ่นในอีกประมาณ 2 เดือนครึ่งหลังจากที่เก็บมาได้แล้ว ซึ่งชาแก่ที่เก็บได้นี้จะถูกนำไปใช้ในการผลิตใบชาตากแห้งโดยไม่ต้องนึ่ง มีคุณภาพต่ำ ใช้ผสมในชาจีนคุณภาพต่ำขายในราคาถูก หรือนำไปใส่ในบ่อเลี้ยงปลาหลังจากที่จับปลาขึ้นมาแล้วเพื่อปรับสภาพความเป็นกรดเป็นด่างในบ่อเลี้ยงปลา (พรชัย ปรีชาปัญญา, 2544: 51)

รูป 4.7 แสดงไหไม้ที่ใช้สำหรับนึ่งแป้ง

รูป 4.8 แสดงไหดินเผาที่ชาวบ้านเปลี่ยนมาใช้สำหรับนึ่งแป้งในปัจจุบัน

รูป 4.9 แสดงเมียงที่นึ่งสุกแล้ว

รูป 4.10 แสดงวิธีการมัดเมียง

รูป 4.11 แสดงเมียงที่ได้ทำการมัดเรียบร้อยแล้ว

รูป 4.12 แสดงถังซีเมนต์ที่ใช้สำหรับหมักเมียง

กาแฟ เริ่มมีการส่งเสริมให้ปลูกอย่างจริงจังในปี พ.ศ. 2534 โดยการเข้ามาส่งเสริมของเจ้าหน้าที่จากมูลนิธิโครงการหลวงดินตลก ช่วงเวลาก่อนหน้านี้นักชาวบ้านก็มีการปลูกกาแฟบ้างแต่ไม่ได้เอาใจใส่อย่างจริงจังเหมือนกับในช่วงเวลาปัจจุบัน เริ่มแรกเจ้าหน้าที่จะเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกการดูแลรักษาจากนั้นก็นำต้นกล้ามาให้ชาวบ้านทดลองปลูก ซึ่งกาแฟพันธุ์ที่ปลูกส่วนใหญ่ คือ กาแฟพันธุ์อาราบิก้า

สำหรับต้นกล้าที่ชาวบ้านนำมาปลูกในปัจจุบันนั้นเมื่อพิจารณาตามสัดส่วนแล้วพบว่า ชาวบ้านร้อยละ 40 จะซื้อเมล็ดและต้นกล้าจากโครงการหลวงมาปลูก โดยเมล็ดกาแฟจะดก ราคา กิโลกรัมละ 25 บาท และต้นกล้าราคาต้นละ 3 บาท ร้อยละ 30 จะเก็บเมล็ดจากต้นกาแฟของตนเองมาเพาะต้นกล้าเอง และอีกร้อยละ 30 เป็นต้นกล้าที่ชาวบ้านได้รับแจกจากโครงการหลวงดินตลกที่ส่งเสริมให้มีการปลูกกาแฟ

การปลูกกาแฟจะปลูกรวมลงไปในพื้นที่เดียวกันกับสวนเมี่ยง โดยปลูกระหว่างช่องว่างของต้นเมี่ยง การดูแลบำรุงรักษาด้านกาแฟนั้นต้องมีการใส่ปุ๋ยเคมีเพื่อบำรุงให้ต้นกาแฟเจริญเติบโตและให้ผลผลิตดี โดยปุ๋ยที่ใช้ 1 กระสอบ จะสามารถใช้ใส่ต้นกาแฟ 600-700 ต้นได้ 3 ครั้งซึ่งใน 1 ปีชาวบ้านจะมีการใส่ปุ๋ย 3 ครั้ง การใส่ปุ๋ยจะใส่รอบต้นกาแฟตามแนวการแผ่ขยายของใบกาแฟสำหรับปริมาณผลผลิตแต่ละประเภทโดยเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปีนั้นเมี่ยงจะได้ผลผลิตประมาณ ปีละ 6,000 – 7,000 กิโลกรัมต่อครัวเรือน ชาแก่ปีละ 500 กิโลกรัม และกาแฟปีละ 300 กิโลกรัม (สัมภาษณ์นายพรหมมินทร์ พวงมาลา ผู้ใหญ่บ้านและกลุ่มชาวบ้าน: ธันวาคม 2545)

4.1.4.2. การแลกเปลี่ยนผลผลิต

การขนส่งผลผลิตในระยะแรกเริ่มจนถึงก่อนปี พ.ศ. 2518 เพื่อนำไปแลกเปลี่ยนนั้นขนส่งโดยใช้วัวต่าง ม้าต่าง ซึ่งแต่ละตัวสามารถบรรทุกเมี่ยงได้ประมาณ 200-250 กิโลกรัม ใช้ระยะเวลาในการเดินทาง 1-2 วัน ต้องมีการพักค้างคืนระหว่างทาง จนกระทั่งปี พ.ศ. 2518 จึงเริ่มมีการใช้รถยนต์เป็นพาหนะในการขนส่งแทนวัวต่าง ม้าต่าง โดยรถยนต์ 1 คัน สามารถบรรทุกเมี่ยงได้ถึง 3,000 กิโลกรัม ดังนั้นการใช้รถยนต์ในการขนส่งจึงเป็นที่นิยมเพิ่มมากขึ้น

การขายผลผลิตของชาวบ้านจะมีทั้งแบบนำไปขายเองและมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อถึงหมู่บ้าน สำหรับชาวบ้านที่ขายให้แก่พ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อนั้นก็มักจะเลือกขายให้แก่พ่อค้าที่เป็นขาประจำของแต่ละคน เนื่องจากบางเวลาที่ชาวบ้านประสบกับปัญหาทางเศรษฐกิจสามารถไปขอเบิกเงินล่วงหน้ามาก่อนได้แล้วค่อยนำผลผลิตไปให้ทีหลัง และพ่อค้าคนนั้นก็ก็จะรับซื้อทั้งเมี่ยงแก่ และเมี่ยงอ่อน โดยไม่ได้เลือกซื้อเฉพาะเมี่ยงอ่อน แตกต่างกับพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อเป็นครั้งคราว(ขาจร)ที่จะเข้ามาติดต่อขอซื้อเฉพาะเมี่ยงอ่อนหรือเมี่ยงที่มีการเก็บไว้เป็นระยะเวลานาน

โดยพ่อค้าชาวจะเสนอราคาซื้อให้แก่ชาวบ้านที่สูงกว่าพ่อค้าชาประจำประมาณ 20-30 สตางค์ต่อกำ สำหรับชาวบ้านที่ขายให้แก่พ่อค้าชาจระมักจะเป็นคนที่ไม่เดือดร้อนเรื่องเงิน มีเงินเก็บสำรองจึงสามารถเก็บเมียงไว้เป็นระยะเวลานานเพื่อขายในราคาดีได้ แต่ในภาพรวมของชาวบ้านส่วนใหญ่จะขายให้กับพ่อค้าที่ซื้อขายกันประจำมากกว่า และในทางกลับกันพ่อค้าชาประจำก็สามารถเอาเมียงไปขายก่อนแล้วค่อยมาจ่ายเงินในภายหลังได้เหมือนกัน ยังเป็นค้าขายที่อิงอาศัยกันและมีความไว้นื้อเชื่อใจกันระหว่างพ่อค้ากับชาวบ้านอยู่สูง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากพ่อค้าส่วนใหญ่จะคุ้นเคยกับชาวบ้านมาเป็นระยะเวลานานอีกทั้งหลายคนก็เป็นคนในหมู่บ้านเดียวกัน

ส่วนชาวบ้านบางคนที่มีเงินทุนสำรองมักจะซื้อเมียงที่นิ่งและมัดเสร็จแล้วจากชาวบ้านที่ไม่ต้องการหมักเองหรือมีความจำเป็นเร่งด่วนทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อนำไปหมักเตรียมไว้ขายในราคาที่สูงกว่าแก่พ่อค้าคนกลางในเวลาต่อมา ซึ่งราคาของเมียงที่ยังไม่ได้หมักนั้นจะมีราคาถูกกว่าเมียงที่หมักแล้วประมาณ 20 สตางค์ต่อกำ

สำหรับชาวบ้านที่บรรทุกเมียงไปขายเองนั้นจะขายเมียงได้ในราคาที่สูงกว่าราคาที่พ่อค้ามารับซื้อประมาณ 1-1.30 บาทต่อกำขึ้นไป แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าใครก็สามารถจะนำมาขายเองได้หมด เนื่องจากที่นำมาขายนั้นจะต้องมีเครือข่ายหรือมีพ่อค้าชาประจำที่รู้จักกันรับซื้อเมียงอีกต่อหนึ่งด้วย โดยส่วนใหญ่คนที่เอาไปขายมักจะมีญาติพี่น้องที่ทำอาชีพค้าขายเหมือนกันมารับซื้อ และมีชาวบ้านบางคนก็นำไปขายถึงต่างจังหวัด เช่น เชียงราย พะเยา อีกด้วย ชาวบ้านจะขายผลผลิตกาแฟให้กับทั้งโครงการหลวงและพ่อค้าคนกลางที่เข้ามาติดต่อซื้อขาย โดยราคากาแฟดิบจะมีการขึ้นลงอยู่ตลอดเวลาไม่คงที่ ซึ่งในช่วงปีที่ผ่านมา(พ.ศ. 2544)ราคากาแฟดิบขายได้ในราคากิโลกรัมละ 10-11 บาท แต่ในช่วง 2-3 เดือนที่ผ่านมาราคากลางมาอยู่ที่ กิโลกรัมละ 8 บาท ถ้าหากนำกาแฟดิบนี้ไปแกะเปลือกออกตากแห้ง แล้วนำไปขายจะได้ราคาที่สูงขึ้นอีก 8-10 เท่าของราคากาแฟดิบ แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่เก็บผลผลิตกาแฟจะขายในรูปกาแฟดิบเนื่องจากไม่ต้องการยุ่งยากหลายขั้นตอน

แนวโน้มในอนาคตชาวบ้านมีแนวโน้มจะรวมตัวกันเป็นกลุ่มสหกรณ์รวบรวมเมียงแล้วกำหนดราคาขายให้แก่พ่อค้าคนกลาง ซึ่งต้องมีการประสานความร่วมมือกับหมู่บ้านอื่นที่อยู่ใกล้เคียง

4.1.4.3. รายได้ รายจ่าย และหนี้สิน

ชาวบ้านเกือบทั้งหมดของหมู่บ้านมีรายได้หลักจากการทำสวนเมี่ยง สำหรับกาแฟนั้นยังถือว่าเป็นรายได้รอง เนื่องจากมีเพียงไม่กี่ครัวเรือนที่มีรายได้จากส่วนนี้ ชาวบ้านส่วนใหญ่เพิ่งเริ่มทดลองปลูกยังไม่ได้เก็บเกี่ยวผลผลิต รายได้ส่วนอื่นๆก็มาจากการเพาะดอกเอื้องขาย การสานตะกร้า ดอก (ซึ่งดอกสามารถนำมาขายได้เฉพาะในหมู่บ้านเท่านั้น) และการทำเครื่องเรือนจากไม้ไผ่ อาจประมาณรายได้ของชาวบ้านจากแหล่งต่างเป็นจำนวนเงินได้ดังนี้ รายได้จากเมี่ยงประมาณ 30.000 – 35.000 บาทต่อปี กาแฟประมาณ 5.000 บาทต่อปี และชาแก่ประมาณ 1.250 บาทต่อปี โดยภาพรวมของหมู่บ้านแม่กำปองชาวบ้านมีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 20.000 บาทขึ้นไปต่อปี (สัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านพรหมินทร์ พวงมาลา: 4 ธันวาคม 2545, จปฐ.2, 2545)

รายได้ของชาวบ้านมีจำนวนเพิ่มขึ้นขณะเดียวกันรายจ่ายก็เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัวเช่นกัน และมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มในอัตราที่สูงขึ้นกว่ารายได้ โดยเฉพาะคนที่ไม่สามารถจัดการในเรื่องรายรับรายจ่ายได้อย่างเหมาะสม ใช้จ่ายเกินรายรับ พุ่มเพื่อย โดยรายจ่ายที่สำคัญของชาวบ้านได้แก่ ค่าอาหาร ค่ารักษาพยาบาล การศึกษา ยานพาหนะ การก่อสร้างและการลงทุน ตามลำดับ (มนัส เดชาเสถียร และคณะ, 2541: 38) และรายจ่ายที่เพิ่มขึ้นในปัจจุบันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นั่นก็คือ รายจ่ายในส่วนของการศึกษาของบุตรหลาน สำหรับในด้านการลงทุนนั้นพบว่าการทำสวนเมี่ยงไม่ได้มีการใช้จ่ายปราบศัตรูพืชและปุ๋ยวิทยาศาสตร์ จึงไม่มีค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ แต่จะมีค่าใช้จ่ายในส่วนของการจ้างแรงงานที่ช่วยเก็บผลผลิตเมี่ยง ซึ่งเมื่อเทียบการจ้างแรงงานเก็บเมี่ยงในปัจจุบันกับสมัยก่อนพบว่า จำนวนแรงงานที่แต่ละครัวเรือนจ้างนั้นมีจำนวนน้อยกว่าสมัยก่อนมากและไม่ได้จ้างเป็นลูกจ้างประจำของแต่ละครัวเรือน แต่เป็นเพื่อนบ้านที่เก็บผลผลิตในสวนของตนเองเรียบร้อยแล้วหรืออยู่ในช่วงระหว่างรอเก็บผลผลิตของสวนตนเอง ซึ่งแตกต่างกับในสมัยก่อนที่แต่ละครัวเรือนโดยเฉพาะครัวเรือนที่มีสวนเมี่ยงเป็นจำนวนมากจะมีลูกจ้างประจำเฉลี่ย 4-5 คนต่อครัวเรือน ซึ่งเป็นชาวบ้านจากหมู่บ้านข้างล่างในพื้นที่อำเภอคอยสะเก็ด อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง ที่ว่างเว้นจากฤดูกาลทำนาจึงขึ้นมารับจ้างเก็บผลผลิตเมี่ยง โดยจะพักอาศัยอยู่กับครัวเรือนที่เป็นนายจ้าง และอาจสามารถแบ่งประเภทของลูกจ้างที่รับจ้างเก็บเมี่ยงได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. ลูกจ้างที่นายจ้างต้องรับผิดชอบเรื่องอาหาร เรียกว่า “ลูกจ้างกินใน”
2. ลูกจ้างที่นายจ้างไม่ต้องรับผิดชอบเรื่องอาหาร เรียกว่า “ลูกจ้างกินนอก”

ชาวบ้านที่ขึ้นมารับจ้างเก็บเมี่ยงในสมัยก่อนส่วนใหญ่จะเป็นลูกจ้างกินใน ซึ่งอัตราค่าจ้างของลูกจ้างทั้งสองประเภทจะแตกต่างกัน โดยอัตราค่าจ้างเมื่อเริ่มแรกในสมัยก่อนนั้น ลูกจ้างกินในจะได้ค่าเก็บเมี่ยงกิโลกรัมละ 1 บาท จนกระทั่งในปัจจุบันได้ค่าจ้างเก็บเมี่ยงกิโลกรัมละ 5 บาท ส่วนลูกจ้างกินนอกนั้นเริ่มแรกได้ค่าจ้างเก็บเมี่ยงกิโลกรัมละ 2 บาท จนกระทั่งปัจจุบันกิโลกรัมละ 6 บาท ปัจจุบันเหลือแต่เพียงลูกจ้างกินนอกเท่านั้น เนื่องจากชาวบ้านหมู่บ้านอื่นที่แต่เดิมมารับจ้างนั้นได้หันไปเป็นลูกจ้างในโรงงาน เป็นคนงานก่อสร้าง ที่มีรายได้ดีกว่าและไม่ต้องมานอนค้างสามารถไปกลับได้สะดวก

จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (จปฐ.2)พ.ศ. 2545 สำรวจครัวเรือนทั้งหมด 116 ครัวเรือน ผลการสำรวจในหมวดของรายได้ก้าวหน้าพบว่า คนที่มีอายุ 18 – 60 ปี มีการประกอบอาชีพและมีรายได้ถึงร้อยละ 97.8 ของจำนวนครัวเรือนที่สำรวจทั้งหมด แต่คนในครัวเรือนที่มีรายได้เหล่านี้มีรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าคนละ 20,000 บาทต่อปีเพียงแค่ร้อยละ 7.8 ของจำนวนครัวเรือนที่สำรวจทั้งหมด อย่างไรก็ตามข้อมูลส่วนนี้เป็นรายได้รายบุคคลไม่ได้เป็นตัวแทนของครัวเรือนในภาพรวม

สำหรับการปลูกกาแฟต้องมีการลงทุนทั้งในเรื่องของค่าจ้างแรงงาน ปุ๋ย วิทยาศาสตร์และยาปราบศัตรูพืช แต่เมื่อหักต้นทุนแล้วก็เหลือเป็นกำไรที่เป็นที่น่าพอใจของชาวบ้านและมีสัดส่วนผลตอบแทนดีกว่าการปลูกเมี่ยง

ในด้านภาระหนี้สินนั้นก็มีเพิ่มเป็นจำนวนมาก ภาระหนี้สินส่วนใหญ่ที่สำคัญได้แก่ ภาระหนี้สินด้านการเกษตร การรักษาพยาบาล การศึกษา ซ่อมแซมที่อยู่อาศัย และซื้อสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆตามลำดับ(มนัส เตชะเสถียร และคณะ, 2541: 38) ยังมีกองทุนมีงบประมาณจากแหล่งต่างๆที่ให้เงินงบประมาณมาช่วยเหลือเป็นกองทุนของหมู่บ้านนั้น ในอีกด้านหนึ่งก็ยิ่งเป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น โดยจะเป็นไปในลักษณะของวงจรหนี้ มีการกู้จากแหล่งที่ 1 มาใช้จ่ายเมื่อครบกำหนดชำระเงินคืนแล้วไม่มีก็จะไปกู้จากอีกแหล่งหนึ่งมาใช้คืน ซึ่งในการกู้แหล่งใหม่ก็จะกู้ในจำนวนเงินที่มากกว่าแหล่งที่ 1 เพื่อให้เพียงพอต่อการชำระหนี้ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย และเมื่อครบกำหนดการชำระหนี้ของแหล่งที่ 2 ก็จะมีการไปกู้จากแหล่งหรือกองทุนที่ 3 เพื่อมาชำระในส่วนของแหล่งที่ 2 อีก บางครัวเรือนของหมู่บ้านที่มีวงจรของการเป็นหนี้แบบนี้ทำให้จำนวนเงินที่เป็นหนี้สูงขึ้นทุกปีไม่มีที่สิ้นสุด และเมื่อจำนวนหนี้สูงเกินจำนวนที่จะกู้ในแหล่งต่อไปได้ มักจะแก้ไขปัญหาโดยการขายที่ดิน ขายบ้านเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ เมื่อขายบ้านไปแล้วก็ต้องมีการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อนำไม้มาสร้างบ้าน ไม้ไผ่ก็จะถูกทำลายเพิ่มมากขึ้นอย่างไม่มีที่สิ้นสุด หากปล่อยให้สถานการณ์รุนแรงมากไปกว่านี้ ในอนาคตป่าไม้ของบ้านแม่กำปองอาจไม่เหลือจนถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน

อย่างไรก็ตามวงจรที่อธิบายมานี้เกิดขึ้นกับบางครัวเรือนซึ่งยังเป็นสัดส่วนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนของจำนวนชาวบ้านส่วนใหญ่ แหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำของหมู่บ้านมีจำนวนมากกว่าวงเงินที่ชาวบ้านประสงค์จะขอกู้ โดยอัตราดอกเบี้ยของแต่ละกลุ่มแต่ละกองทุนจะมีอัตราเท่ากันคือ ร้อยละ 1 ต่อปี ยกเว้น เงินกองทุนหมู่บ้านที่มีอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 0.50 บาทต่อปี ซึ่งหลายคนทำเรื่องขอกู้เงินส่วนนี้เพื่อไปเป็นทุนในการประกอบอาชีพแต่ในการปฏิบัติจริงได้นำเงินไปซื้อรถจักรยานยนต์และนำเงินไปใช้หนี้และแหล่งเงินกู้อื่นๆ

4.1.4.4. กรรมสิทธิ์ที่ดิน

กรรมสิทธิ์ในที่ดินของชาวบ้านกว่าร้อยละ 60 มี ใบสท. 1 เป็นใบสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์การครอบครองที่ทำกิน โดยทางราชการออกให้ในปี พ.ศ. 2498 เป็นพื้นที่สำหรับอยู่อาศัยและพื้นที่ทำกิน รองลงมา คือ ใบ ภทบ.5 เป็นใบแสดงการเสียภาษีบำรุงท้องที่ ซึ่งปัจจุบันแทบไม่มีความสำคัญทางกฎหมาย และสำหรับพื้นที่ที่เหลืออีกร้อยละ 20 เป็นพื้นที่ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์การครอบครอง ซึ่งบางส่วนชาวบ้านได้เข้าไปทำกินเป็นระยะเวลานานแล้ว และก็มีบางส่วนที่ชาวบ้านเพิ่งเข้าไปทำกิน

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่าแต่ละครัวเรือนมีที่ดินทำกินเฉลี่ย 10 ไร่ขึ้นไป ต่อครัวเรือน สำหรับที่ดินที่เป็นที่พักอาศัยจะมีขนาดเฉลี่ยประมาณ 70-80 ตารางวา ต่อครัวเรือน เนื่องจากสภาพภูมิประเทศค่อนข้างจำกัดพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐาน และเป็นที่น่าสังเกตว่าขนาดของที่ดินทำกินที่ระบุในใบ สท. 1 กับขนาดของที่ดินทำกินในพื้นที่จริงจะมีขนาดแตกต่างกันมาก ยกตัวอย่างเช่น ใบ สท.1 ของนางผด พิมมหวานที่ในใบ สท. 1 ระบุว่ามีที่ดินขนาด 3 ไร่ แต่ในพื้นที่จริงเมื่อประมาณด้วยสายตามีขนาดพื้นที่ประมาณ 20 ไร่ และเมื่อสอบถามจึงได้ทราบว่าในตอนที่มีเจ้าหน้าที่มาสำรวจสิทธิการครอบครองพื้นที่ทำกินได้ไปแจ้งว่ามีที่ทำกินเพียง 3 ไร่ เนื่องจากเกรงว่าถ้าหากมีการแจ้งจำนวนที่ทำกินมากจะต้องเสียภาษีมาก

การซื้อขายที่ดินนั้นคนที่มาจากภายนอกหมู่บ้านนั้นจะมาติดต่อขอซื้อเฉพาะที่ดินของคนที่มีใบ สท. 1 เท่านั้น สำหรับคนภายในหมู่บ้านนั้นที่ดินที่ไม่มี ใบสท.1 ก็มีการซื้อขายกันตามปกติ ราคาที่ดินมีความแตกต่างกันตามทำเลที่ตั้งและสภาพพื้นที่ด้วย เช่น ที่ดินของนางแก้ว กันทา ซึ่งมีที่ดินอยู่ติดบริเวณทางไปน้ำตกแม่กำปอง มีลำห้วยไหลผ่าน มีความลาดชันไม่มากนัก สามารถขายได้ถึงราคาไร่ละ 150,000 บาท(โดยขายไป 2 ไร่ ในปี พ.ศ.2543) ขณะที่นายแก้ว ซึ่งมีที่ดินติดลำห้วยเหมือนกันแต่เป็นที่มีความลาดชันสูงขายได้เพียงไร่ละ 30,000 บาท(โดยขายไป 2 ไร่ ในปลายเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2545) ขนาดของที่ดินและการแบ่งเขตแดนที่ขายก็ใช้การประมาณด้วยสายตาไม่ได้มีการรังวัดที่ได้มาตรฐานและความถูกต้องสูง ส่วนใบ สท.1 จะถ่ายเอกสารให้แก่

ผู้ซื้อและในต้นฉบับ และขอร้องให้ผู้ใหญ่บ้านเขียนหมายเหตุเพิ่มเติมลงไปว่ามีขนาดที่ดินที่ครอบครองทั้งหมดตั้งแต่เริ่มแรกเท่าไรแล้วขายไปเป็นจำนวนกี่ครั้ง ครั้งละกี่ไร่ เมื่อไรและขายให้ใคร เพื่อความสบายใจของคนซื้อที่ว่ามีผู้ใหญ่บ้านรับรู้การขาย ในส่วนของพื้นที่ที่เป็นเจ้าของโดยบุคคลภายนอกนั้น คิดเป็นร้อยละ 8 ของพื้นที่ทั้งหมด ซึ่งมักใช้เป็นสถานที่สร้างบ้านพักตากอากาศ

เมื่อสอบถามพูดคุยกับชาวบ้านพบว่ายังมีอีกหลายครอบครัวที่ต้องการขายที่ดินบางส่วนหากได้รับการเสนอราคาที่เป็นที่น่าพอใจ เนื่องจากมีความเดือดร้อนเรื่องเงิน มีภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นในปัจจุบัน ต้องการนำเงินไปซื้อสิ่งอำนวยความสะดวก

4.1.4.5. กองทุนต่างๆในหมู่บ้าน

ในหมู่บ้านได้มีการตั้งกองทุนต่างๆ ดังนี้(สัมภาษณ์นายพรหมมินทร์ พวงมาลา ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน: ตุลาคม 2545)

1. กองทุนหมุนเวียนข้าวสาร ก่อตั้งโดยการนำของผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน ในปี พ.ศ. 2542 โดยนำเงินงบประมาณส่วนหนึ่งจากโครงการมิยาซาวาที่รัฐบาลมอบให้จำนวน 50,000 บาท มาใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนในการซื้อขายข้าวสารเพื่อให้ชาวบ้านสามารถซื้อข้าวได้ในราคาที่ถูกลงกว่าราคาที่ร้านค้าจำหน่ายและสามารถผ่อนชำระได้โดยไม่มีดอกเบี้ย การดำเนินการบริหารโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งการคิดราคาข้าวสารแต่ละกระสอบมีหลักในการคิดดังนี้ คือนำราคาข้าวสารที่คณะกรรมการได้ทำการจัดซื้อมาบวกกับจำนวน 40 บาทต่อกระสอบ โดยในจำนวน 40 บาทนี้ได้แบ่งเป็นค่าขนส่ง 25 บาทต่อกระสอบ ค่าตอบแทนสำหรับคนที่ทำหน้าที่เก็บเงิน 5 บาทต่อกระสอบ นำเข้าเป็นเงินสมทบกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน 10 บาทต่อกระสอบ ซึ่งผลการดำเนินงานที่ผ่านมาประสบผลสำเร็จเป็นอย่างมากมีเงินรายได้เข้าสู่กองทุนพัฒนาหมู่บ้านหลายพันบาทในปัจจุบัน และเนื่องจากข้าวสารของกองทุนมีราคาต่ำกว่าราคาที่ร้านค้าในหมู่บ้านจำหน่ายและสามารถผ่อนระยะเวลาในการชำระได้ ดังนั้นในระยะแรกของการดำเนินการกองทุนนี้จึงได้รับการต่อต้านจากกลุ่มร้านค้าในหมู่บ้านพอสมควร แต่เมื่อเวลาผ่านไปร้านค้าเหล่านี้ได้มีการปรับตัวโดยปรับราคาและวิธีการขายเพื่อแข่งขันกับกองทุน เนื่องจากหากไม่มีการปรับเปลี่ยนราคาและวิธีการก็จะขายสินค้าไม่ได้ขาย ทำให้ปัจจุบันราคาของข้าวสารที่ขายในหมู่บ้านทั้งที่ขายโดยร้านค้าและของกองทุนมีราคาไม่แตกต่างกันมากนัก ชาวบ้านจึงเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากกองทุนนี้อย่างแท้จริง

2. กองทุนกระถางดอกไม้ เป็นกองทุนที่ตั้งขึ้นโดยการนำของผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันในปี พ.ศ. 2542 โดยนำเงินงบประมาณส่วนหนึ่งจากโครงการมิยาซาวะที่รัฐบาลมอบให้จำนวน 10,000 บาท มาใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนในการซื้อกระถางดอกไม้เป็นกระถางพลาสติกสีดำเพื่อนำมาใช้ในการเพาะกล้าดอกเอื้องขา และเพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพเพิ่มรายได้ให้แก่ชาวบ้าน โดยจะคิดกำไรจากการขายกระถางๆละ 2 บาท ผลการดำเนินการพบว่าประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง การดำเนินการกองทุนนี้ทำได้เพียง 1 ปี ก็ล้มเลิกกองทุนไปเนื่องจากทางผู้นำหมู่บ้านเห็นว่าชาวบ้านสามารถช่วยเหลือตนเองได้แล้ว อีกทั้งมีชาวบ้านบางส่วนที่นำกระถางที่ซื้อไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ในการดำเนินการ เช่น นำกระถางที่ซื้อไปนั้นไปใช้ในการซักผ้า หรือนำไปใช้สำหรับรองน้ำในการอุปโภคบริโภค เป็นต้น สำหรับเงินที่ได้กำไรจากการขายนั้นก็มีการนำเข้ายังบัญชีของกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน

3. กองทุนฌาปนกิจศพ เป็นกองทุนที่ตั้งมานานมากแล้วสมาชิกของกองทุนมีทั้งชาวบ้านจากหมู่บ้านแม่กำปองและหมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียงโดยปัจจุบันมีจำนวนสมาชิก 310 ครอบครัว จากอดีตที่ผ่านมาได้มีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินการในบางส่วนเพื่อให้เหมาะสมตามช่วงเวลา โดยในช่วงแรกที่มีการก่อตั้งจะมีการเก็บค่าสมาชิกตามเลขที่บ้านที่ปรากฏในทะเบียนบ้าน แม้ว่าบ้านนั้นจะมีมากกว่า 1 ครอบครัวอาศัยอยู่ก็ตาม ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมากขึ้นทำให้ข้าวของเครื่องใช้มีราคาแพงเงินที่ได้รับจากกองทุนฌาปนกิจศพไม่เพียงพอต่อการใช้จ่าย จึงได้มีการจัดประชุมเพื่อหาทางออกร่วมกันระหว่างสมาชิก จึงได้ข้อตกลงว่าจะเก็บตามจำนวนครอบครัวที่อาศัยอยู่โดยลูกที่แต่งงานแล้วแต่ยังอาศัยอยู่ในบ้านของพ่อแม่ก็ถือว่าเป็นครอบครัวใหม่ ต้องเสียค่าสมาชิกเพิ่มอีก สำหรับอัตราค่าสมาชิกที่เก็บในแต่ละครั้งนั้นจะเก็บในอัตรา 30 บาท จะมีการแบ่งหน้าในการเก็บของปางต่างๆซึ่งคนเก็บจะได้ค่าตอบแทนแต่ก็ไม่มากนัก ปัจจุบันหากมีสมาชิกตายทางครอบครัวจะได้รับเงินจากกองทุนฌาปนกิจศพเป็นจำนวนเงิน 9,300 บาท ซึ่งในการประชุมใหญ่หมู่บ้านในวันที่ 7 ธันวาคม 2545 ที่ผ่านมามีการนำเรื่องเข้าสู่วาระในที่ประชุมด้วย โดยได้มีการพิจารณาว่าจะรับสมาชิกที่ต้องการสมัครเข้ามาเพิ่มหรือไม่ ซึ่งในที่ประชุมได้มติไม่รับสมาชิกใหม่เพิ่ม เนื่องจากหากรับสมาชิกใหม่เพิ่มรายจ่ายที่ต้องจ่ายกรณีที่มีสมาชิกตายก็เพิ่มตามไปด้วย แต่จะยกเว้นในกรณีที่สมาชิกของกองทุนฌาปนกิจศพบ้านแม่กำปองมาก่อนแล้วลาออกไปอาศัยอยู่ที่อื่นแล้วกลับมาอาศัยยังหมู่บ้านใหม่อีกครั้ง โดยจะเก็บค่าธรรมเนียมแรกเข้า 500 บาท แต่ในอนาคตอาจต้องมีการประชุมสมาชิกเพื่อพิจารณาถึงจำนวนเงินค่าสมาชิกที่เรียกเก็บในแต่ละครั้งที่ควรจะมีการเพิ่มจำนวนเงินขึ้นหรือไม่ เพื่อจะได้มีเงินช่วยเหลือแก่ครอบครัวของสมาชิกเพิ่มขึ้น

4. กองทุนพัฒนาหมู่บ้าน เริ่มก่อตั้งโดยผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันก่อตั้งในปี พ.ศ. 2541 ปัจจุบันมีรายได้จากแหล่งต่างๆจำนวนเงินรวมทั้งหมด 20,530 บาท โดยรายได้มาจากแหล่งต่างๆ ได้แก่ กำไรจากกองทุนข้าวสาร กองทุนกระถางดอกไม้ ค่าปรับกรณีที่มีคนทำผิด ค่าส่วนแบ่งจากการขายบ้านของชาวบ้าน กิจกรรมการท่องเที่ยว รายได้จากสหกรณ์ไฟฟ้าพลังน้ำ และเงินบริจาคจากนักท่องเที่ยวและผู้เข้ามาเยี่ยมชมหมู่บ้าน มีการบริหารโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งผลการดำเนินการของกองทุนที่ผ่านมาประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจโดยในอนาคตมีแนวโน้มว่าจะมีรายได้เข้ากองทุนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะจากกิจกรรมการท่องเที่ยวและสหกรณ์ไฟฟ้าพลังน้ำ

5. กองทุนยาประจำหมู่บ้าน เป็นกองทุนที่สร้างขึ้นมาโดยการนำของสมาชิก อสม. มีการเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2526 การดำเนินการบริหารและให้บริการจะให้บริการโดยสมาชิก อสม.ที่ผลัดเปลี่ยนกันมาทำหน้าที่กันทั้ง 9 คน โดยเก็บยาไว้ที่บ้านของผู้ใหญ่บ้านเพื่อความปลอดภัย และความสะดวกของชาวบ้านในการมาซื้อยา โดยชาวบ้านสามารถไปติดต่อขอซื้อยาได้ที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน สำหรับยาที่นำมาขายนั้นเริ่มแรกรัฐบาลให้ความช่วยเหลือในการให้ยามาขายในราคาที่ไม่แพงและได้มาตรฐาน เมื่อจำนวนยาหมดลงสมาชิก อ.ส.ม. จะนำเงินจากการที่ขายยาได้ไปซื้อยาจากสถานที่จำหน่ายของกระทรวงสาธารณสุขที่อยู่ใกล้ที่สุดเพื่อนำยามาขายอีก เป็นการดำเนินการหมุนเวียนอย่างนี้มาโดยตลอด ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่ในหมู่บ้านไม่มีร้านขายยาของเอกชนไว้บริการและหมู่บ้านก็ตั้งอยู่ห่างไกลจากสถานพยาบาลเวลาเจ็บป่วยเล็กน้อยก็สามารถซื้อยาเพื่อบรรเทาอาการป่วยเบื้องต้นได้จากกองทุนยาประจำหมู่บ้าน ปัจจุบันกองทุนยามีทุนในการดำเนินการจำนวน 4,500 บาท

6. กองทุนหมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้านเริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2544 โดยการสนับสนุนโครงการและงบประมาณจากรัฐบาลตามนโยบาย “หมู่บ้านละ 1 ล้านบาท” ซึ่งหมู่บ้านแม่กำปองได้ดำเนินการมาจนครบวาระ 2 ปีในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2545 การบริหารดำเนินการโดยคณะกรรมการกองทุน ซึ่งมีวาระในการบริหาร 1 ปี เมื่อครบวาระการทำงานก็จะมีการเลือกคณะกรรมการใหม่อีกครั้งหนึ่ง ในปีแรกของการก่อตั้ง กองทุนหมู่บ้านมีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 83 คน ถือหุ้นจำนวน 150 หุ้น ในอัตราหุ้นละ 20 บาท และในปี พ.ศ. 2545 ได้มีสมาชิกเข้าร่วมอีก 7 คน เป็นจำนวน 13 หุ้น ดังนั้นในปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 90 คน จำนวนหุ้นทั้งหมด 163 หุ้น ปล่อยวงเงินกู้ให้สมาชิกกู้ยืมคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 0.50 บาทต่อปี โดยคณะกรรมการในการบริหารดำเนินการในปัจจุบัน ได้แก่

1. นายพรหมมินทร์ พวงมาลา ประธาน
2. นายอนันต์ ไทยกรณ์
3. นายธานี พวงอินไทล
4. นายจรัส ไทยสมุทร
5. นายสุเทพ กิตติคุณ
6. นายประสิทธิ์ ศรีดวง
7. นางสุดา พวงเรือนแก้ว
8. นางฟองนวล พวงย้อยแก้ว
9. นางเจนจิรา ภูษิตหิมน
10. นางวันเพ็ญ พรอินตา
11. นายอำนาจ น้อยทา
12. นายเสน่ห์ วงศ์ด้อย
13. นายประเสริฐ ธรรมวงศ์
14. นายแก้ว กิ่งแก้ว
15. นางเกษร เสทระยะ

ผลการดำเนินการของกองทุนในปี พ.ศ. 2544 ที่ผ่านมา จากการปล่อยเงินกู้ของกองทุนสามารถทำรายได้ให้แก่กองทุนจากดอกเบี้ยที่สมาชิกกู้ยืมเป็นจำนวนเงิน 44,434 บาท และดอกเบี้ยจากเงินฝากจากธนาคารจำนวน 12,765 บาท รวมเป็นจำนวนเงินทั้งหมด 54,709 บาท โดยจะต้องหักเป็นค่าใช้จ่ายในการเปิดบัญชีกรรมการ ค่าถ่ายเอกสารต่างๆด้วย สมาชิกกองทุนจะได้รับเงินปันผลในปีนี้เป็นปีแรก(พ.ศ. 2545) ในส่วนของเงินที่เหลือจากการหักค่าใช้จ่ายแล้วจะมีการแบ่งสัดส่วนการจ่ายเงินดังนี้

1. เหลือคืนเป็นเงินปันผลให้แก่สมาชิก	ร้อยละ 20
2. เหลือคืนให้ผู้กู้ตามจำนวนดอกเบี้ยที่จ่าย	ร้อยละ 15
3. ค่าตอบแทนคณะกรรมการ	ร้อยละ 20
4. นำเข้ากองทุนพัฒนาหมู่บ้าน	ร้อยละ 15
5. เป็นเงินส่วนกลางเพื่อพัฒนาสาธารณูปโภคของหมู่บ้าน	ร้อยละ 30

4.2. พัฒนาการการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ภาคเหนือตอนบนมีลักษณะภูมิประเทศที่ประกอบด้วยเทือกเขาสลับซับซ้อน สามารถจำแนกเทือกเขาเหล่านี้ได้เป็น 4 เทือกเขาใหญ่ ได้แก่ เทือกเขาแดนลาว เทือกเขานนทขัย เทือกเขาผีปันน้ำ และเทือกเขาหลวงพระบางซึ่งเทือกเขาเหล่านี้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญของภาคเหนือตอนบนและของประเทศไทย นอกจากนี้ภาคเหนือตอนบนยังเป็นพื้นที่ที่มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่งของประเทศโดยเฉพาะไม้สัก ไม้เนื้อแข็ง และไม้ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจอื่นๆ ประเภทของป่าไม้อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือป่าเขียวชอุ่ม(Evergreen) และป่าผลัดใบ(Deciduous) โดยในแต่ละประเภทยังจำแนกออกเป็นประเภทย่อยได้ตามระดับความสูง ชนิดดิน ปริมาณน้ำฝน และลักษณะการใช้ที่ดิน โดยป่าเขียวชอุ่มประกอบด้วยป่าประเภทย่อย 3 ประเภทได้แก่ ป่าดิบเขา ป่าสน และป่าดิบแล้ง ส่วนป่าผลัดใบประกอบด้วยป่าประเภทย่อย 3 ประเภทเช่นกัน ได้แก่ ป่าเบญจพรรณชื้น ป่าเบญจพรรณแล้ง และป่าแดงหรือป่าแพะ คุณสมบัติของดินบริเวณที่มีป่าไม้ปกคลุมจะเป็นแหล่งระบายน้ำลงสู่ลำห้วย ลำธารทั้งในฤดูฝนและฤดูแล้ง ทำให้มีน้ำไหลตลอดปี พื้นที่ที่มีป่าไม้ปกคลุมรวมทั้งอินทรีย์วัตถุต่างๆที่ปกคลุมดินช่วยให้ดินมีความมั่นคง สามารถต้านทานการสึกกร่อนของน้ำและฝนที่ตกลงมาได้ดี(ประยัต ปานดี, 2532: 74)

ในด้านของทรัพยากรน้ำนั้นไม่เพียงแต่จะมีความสำคัญต่อประชากรในภาคเหนือตอนบนแล้วยังมีความสำคัญกับประชากรส่วนใหญ่บริเวณภาคกลางของประเทศอีกด้วย ปริมาณฝนโดยเฉลี่ยของภูมิภาคประมาณ 1300 มิลลิเมตรต่อปี มีปริมาณฝนสูงสุด 1,800 มิลลิเมตรต่อปี สำหรับพื้นที่ลุ่มน้ำในภาคเหนือนั้นมีจำนวนพื้นที่ทั้งหมด 93,691 ตารางกิโลเมตร โดยประมาณร้อยละ 67 ของพื้นที่ลุ่มน้ำทั้งหมดอยู่ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำที่สำคัญ 4 ลุ่มน้ำ คือ ปิง วัง ยม และน่าน ส่วนลุ่มน้ำที่สำคัญที่เหลือได้แก่ ลุ่มน้ำโขง และลุ่มน้ำสาละวิน มีปริมาณการไหลบ่าของแม่น้ำลำธารแปรผันตามฤดูกาล โดยในช่วงระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนพฤศจิกายนจะมีปริมาณสูงถึงร้อยละ 90 ของปริมาณการไหลบ่าตลอดปี(ประยัต ปานดี, 2532:94-98)

ในช่วงระยะเวลากว่า 30 ปีที่ผ่านมา ทรัพยากรป่าไม้ของภาคเหนือตอนบนได้ถูกทำลายเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะป่าไม้บริเวณต้นน้ำลำธารบนภูเขาและที่สูง ระบบนิเวศมีการเปลี่ยนแปลง มีการบุกรุกทำลายที่เกิดจากฝีมือมนุษย์ทั้งการตัดโค่นป่าไม้เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ด้านต่างๆ การตัดโค่นเพื่อการค้า ทั้งที่ได้รับอนุญาตสัมปทานอย่างถูกต้องและการลักลอบตัดไม้เถื่อน และการโค่นถางป่าเพื่อการเพาะปลูกของประชากรบนพื้นที่สูง โดยเฉพาะประชากรชาวเขาบางชาติพันธุ์ ผลจากการทำไร่เลื่อนลอยก่อให้เกิดการแพร่กระจายของทุ่งหญ้า โดยเฉพาะหญ้าคา สาบเสือ และสาบหมา การฟื้นตัวของป่ารุ่นที่สองนั้นขึ้นอยู่กับวิธีการและช่วงเวลาห่างของการใช้พื้นที่เพาะปลูก ซึ่งจากการศึกษาของ Kunstader and Chapman, 1978 อ้างในประยัต ปานดี,

2532: 87) นั้นพบว่า ระบบการใช้พื้นที่เพาะปลูกของพวกกะเหรี่ยงและลัวะ เป็นระบบที่ทำให้ป่าไม้รุ่นที่สองเจริญอย่างรวดเร็ว โดยจะมีพื้นที่เพาะปลูกระยะเวลาสั้นๆ แต่ทิ้งร้างไว้นาน ซึ่งแตกต่างจากการใช้พื้นที่เพาะปลูกของชาวเขาเผ่าม้ง และชาวไทยพื้นราบภาคเหนือ

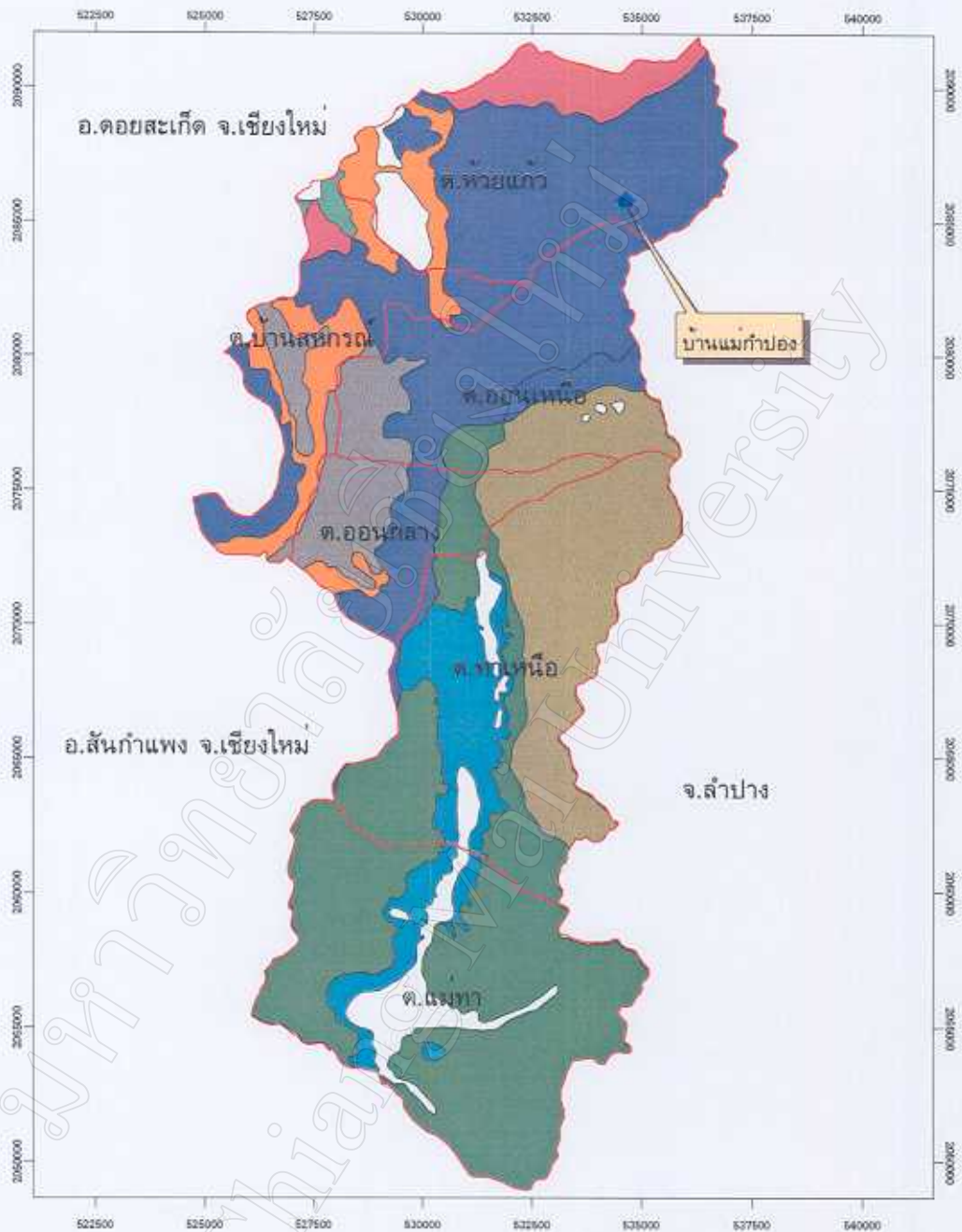
ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ภาคเหนือต้องประสบเกือบทุกปีนั่นก็คือ ปัญหาการเกิดไฟป่าในช่วงเดือนมีนาคมและเมษายนของทุกปี โดยเกิดขึ้นทั้งบริเวณที่เป็นที่ราบเชิงเขา และภูเขาไฟป่า นอกจากจะเผาไหม้หญ้าแห้งและใบไม้แล้ว ยังลุกลามไปถึงเปลือกไม้ผุของต้นไม้ใหญ่ ทำให้แมลงหรือหนอนกัดชอนไชเข้าไปได้ง่าย ไฟป่าก่อให้เกิดการสูญเสียดินและน้ำอย่างมหาศาลเนื่องจากสิ่งต่างๆ ที่ปกคลุมดินถูกทำลายทำให้ดินได้รับความแห้งแล้ง แดก ไม่เกาะยึดกันแน่นง่ายแก่การกัดเซาะสีกร่อนและพังทลายเมื่อฝนตก สำหรับประโยชน์ของไฟป่านั้นก็พอจะมีในส่วนของพรรณไม้บางชนิดที่ต้องอาศัยไฟป่าในการแพร่ขยายพันธุ์ เช่น ผลของเปลือกไม้เนื้อแข็งบางประเภทที่ต้องอาศัยไฟป่าช่วย ทำให้เปลือกนอกหลุดออกจึงจะงอกเจริญเติบโตต่อไปได้ ฉะนั้นจะต้องใช้เวลาหลายปีเพื่อให้เปลือกเมล็ดเหล่านี้สลายตัวเน่าเปื่อย(ประหยัด ปานดี, 2532:89)

จากสภาพปัญหาทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ ที่มีสาเหตุหลักมาจากการใช้ที่ดินบริเวณที่สูง โดยเฉพาะแต่ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนเท่านั้นที่ประสบกับปัญหาทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย แต่ในหลายพื้นที่ทั่วประเทศต่างก็ได้รับความเดือดร้อน ทำให้รัฐบาลพยายามหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว และแนวทางการดำเนินการที่สำคัญแนวทางหนึ่งก็คือ การกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ซึ่งเป็นการลำดับความสำคัญของพื้นที่ในเขตลุ่มน้ำเพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละเขตพื้นที่ให้เป็นไปตามหลักการอนุรักษ์และการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพและสะดวกในทางปฏิบัติ โดยมีหลักเกณฑ์และมาตรการต่างๆ ในการจำแนกประกอบด้วย ลักษณะภูมิประเทศ ความลาดเทของพื้นที่ ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ชนิดของหินที่ประกอบอยู่ในพื้นที่นั้น ชนิดของดิน และชนิดของป่าไม้ที่ปกคลุมอยู่ สามารถจำแนกชั้นคุณภาพลุ่มน้ำได้ 5 ระดับชั้น ได้แก่ ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 ลุ่มน้ำชั้นที่ 2 ลุ่มน้ำชั้นที่ 3 ลุ่มน้ำชั้นที่ 4 และลุ่มน้ำชั้นที่ 5 เรียงตามลำดับความสำคัญมากไปหาน้อย (จรรณ สุขเกษม, 2527: 239-244)

สำหรับระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของภาคเหนือตอนบนนั้น มีความโดดเด่นเป็นอย่างมาก มีรูปแบบการจัดการทรัพยากรที่สำคัญหลายระบบ อาทิ ป่าชุมชน องค์การเหมืองฝาย การทำไร่หมุนเวียน เป็นต้น ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการที่มีชุมชนเป็นฐานในการดำเนินการและเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนท่ามกลางสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่เปลี่ยนแปลงจึงเป็นปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งที่ทำให้รูปแบบเหล่านี้ต้องมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับเงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลงไป

สำหรับพื้นที่กึ่งอำเภอแม่ฮ่องสอนนั้นเกือบทั้งหมดเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ยกเว้นพื้นที่บางส่วนของตำบลบ้านสหกรณ์ ตำบลออนเหนือ ตำบลออนกลาง ซึ่งถูกกำหนดเป็นพื้นที่ที่ไม่ใช่พื้นที่ป่า และพื้นที่บางส่วนของตำบลแม่ทา ตำบลทาเหนือ ตำบลออนเหนือ ตำบลห้วยแก้ว ตำบลบ้าน สหกรณ์ ซึ่งได้ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่กันออกจากพื้นที่ป่าสงวน (แผนที่ 4.4) เขตป่าสงวนสำคัญที่อยู่ในพื้นที่กึ่งอำเภอแม่ฮ่องสอน ได้แก่ ป่าแม่ฮ่องสอน ป่าขุนแม่ทา และ ป่าขุนแม่กวัง โดยในเขตพื้นที่ป่าสงวนแต่ละเขตได้จำแนกออกเป็น 2 เขตย่อย ได้แก่ เขตป่าเพื่อการอนุรักษ์ และเขตป่าเพื่อเศรษฐกิจ และเมื่อพิจารณาในส่วนของคุณภาพลุ่มน้ำนั้นพบว่า พื้นที่ส่วนใหญ่ของกึ่งอำเภอแม่ฮ่องสอนเป็นพื้นที่ที่อยู่ในลุ่มน้ำชั้นที่ 1A ครอบคลุมพื้นที่บริเวณตอนเหนือ และบริเวณขอบของพื้นที่ทางตอนใต้ของกึ่งอำเภอ รองลงมาได้แก่ ลุ่มน้ำชั้นที่ 2 ลุ่มน้ำชั้นที่ 4 ลุ่มน้ำชั้นที่ 3 ลุ่มน้ำชั้นที่ 5 และลุ่มน้ำชั้นที่ 1B (แผนที่ 4.5)

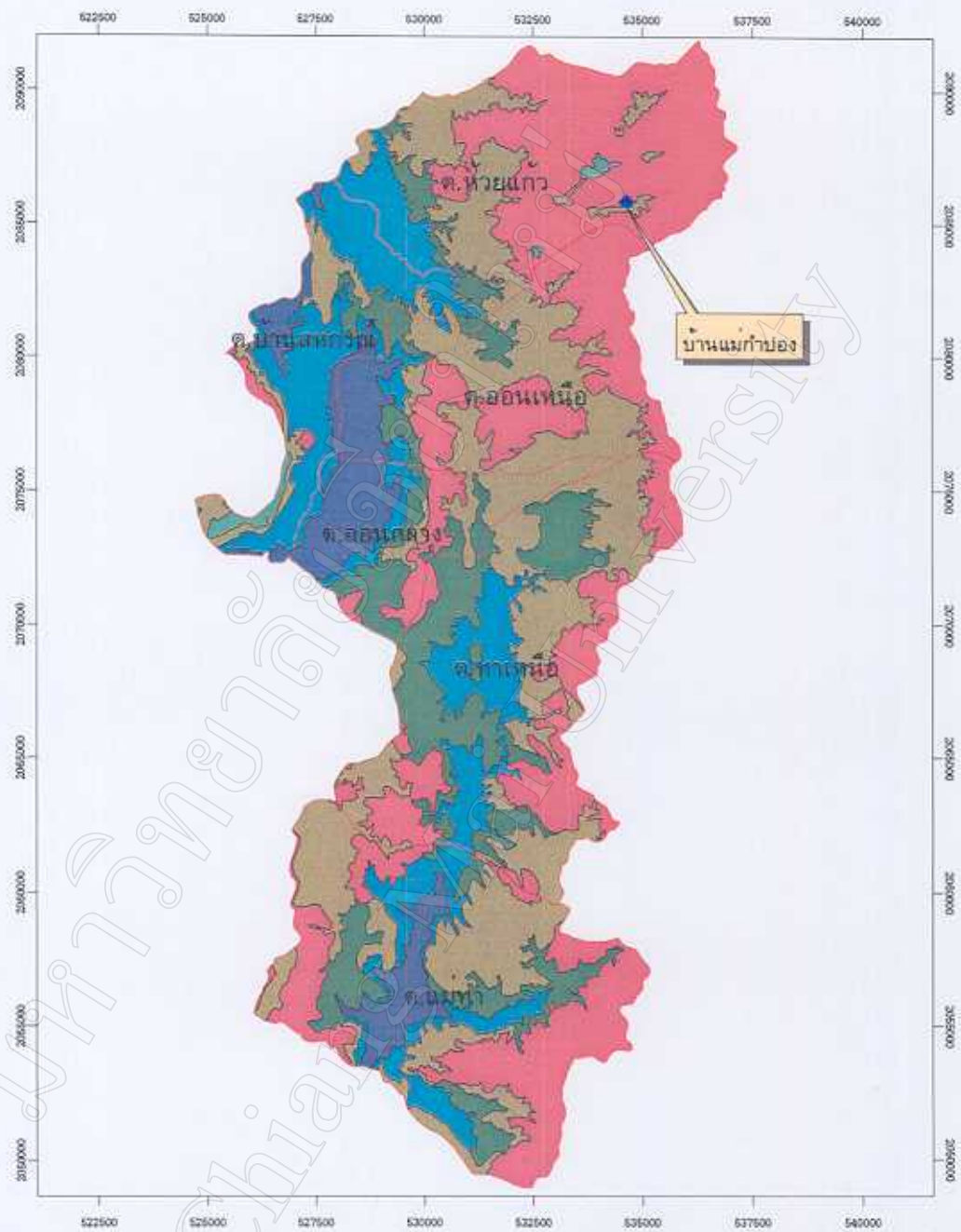
ในส่วนของหมู่บ้านแม่กำปองนั้นพื้นที่หมู่บ้านทั้งหมดอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ฮ่องสอน เป็นเขตป่าเพื่อการอนุรักษ์ และจากการที่หมู่บ้านตั้งอยู่ที่ระดับความสูงระหว่าง 800 – 1,700 เมตรนั้น ทำให้ประเภทของป่าไม้ที่พบในพื้นที่หมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นป่าดิบเขา (Hill Evergreen Forest) โดยในระดับความสูงที่ตั้งแต่ 1,400 เมตร จะเป็นป่าดิบเขาในระดับสูง เมื่อระดับความสูงเพิ่มขึ้นป่าจะมีหมอกละอองไอน้ำจากเมฆปกคลุมต้นไม้ จะมีมอสจับเกาะมากขึ้น ไม้ชั้นบนจะสูงเฉลี่ยประมาณ 35 เมตร จะมีไม้ตระกูลก่อมากขึ้น เช่น ก่อเคียว ก่อคาน ก่อใบเลื่อม ก่อกัน ก่อหุยม ก่อหมี และก่อในตระกูล Quercus ส่วนป่าดิบเขาในระดับความสูงเกิน 2,000 เมตร ขึ้นไป ไม้ตระกูลก่อจะลดลง ความสูงของต้นไม้จะลดลงด้วย สำหรับพื้นที่ที่มีระดับความสูงต่ำกว่า 1,400 เมตร จะเป็นป่าดิบเขาในระดับต่ำ จะมีไม้ตระกูลโอ๊ค และไม้ก่อกวนชนิดต่างๆ นอกจากนี้แล้วยังมีไม้จำพวกจำปาป่า มณฑลป่า ไม้จำพวกสะเทิด อบเชย กายาน เหมือดต่างๆ ไม้ตระกูลชา เมียง ไม้ในสกุลโรโคเค็นครัน ที่มีดอกดวงใหญ่สวยงาม และมีไม้สนเขาขึ้นปะปนบ้าง ส่วนไม้พื้นล่างที่พบได้แก่ พวกเฟิร์น กว๊ายไม้ดิน และมอสต่างๆ (ยศ สันตสมบัติ, 2544: ภาคผนวก) ซึ่งในพื้นที่ป่าเหล่านี้จะมีดินเขาหรือดินเมียงขึ้นปะปนอยู่ทั่วไป ในระดับความสูงไม่เกิน 1,300 เมตร

แผนที่ 4.4 แสดงเขตป่าสงวนแห่งชาติในพื้นที่กิ่งอ.แม่ออน จ.เชียงใหม่

ที่มา : แผนข้อมูลงานวัน GIS Day

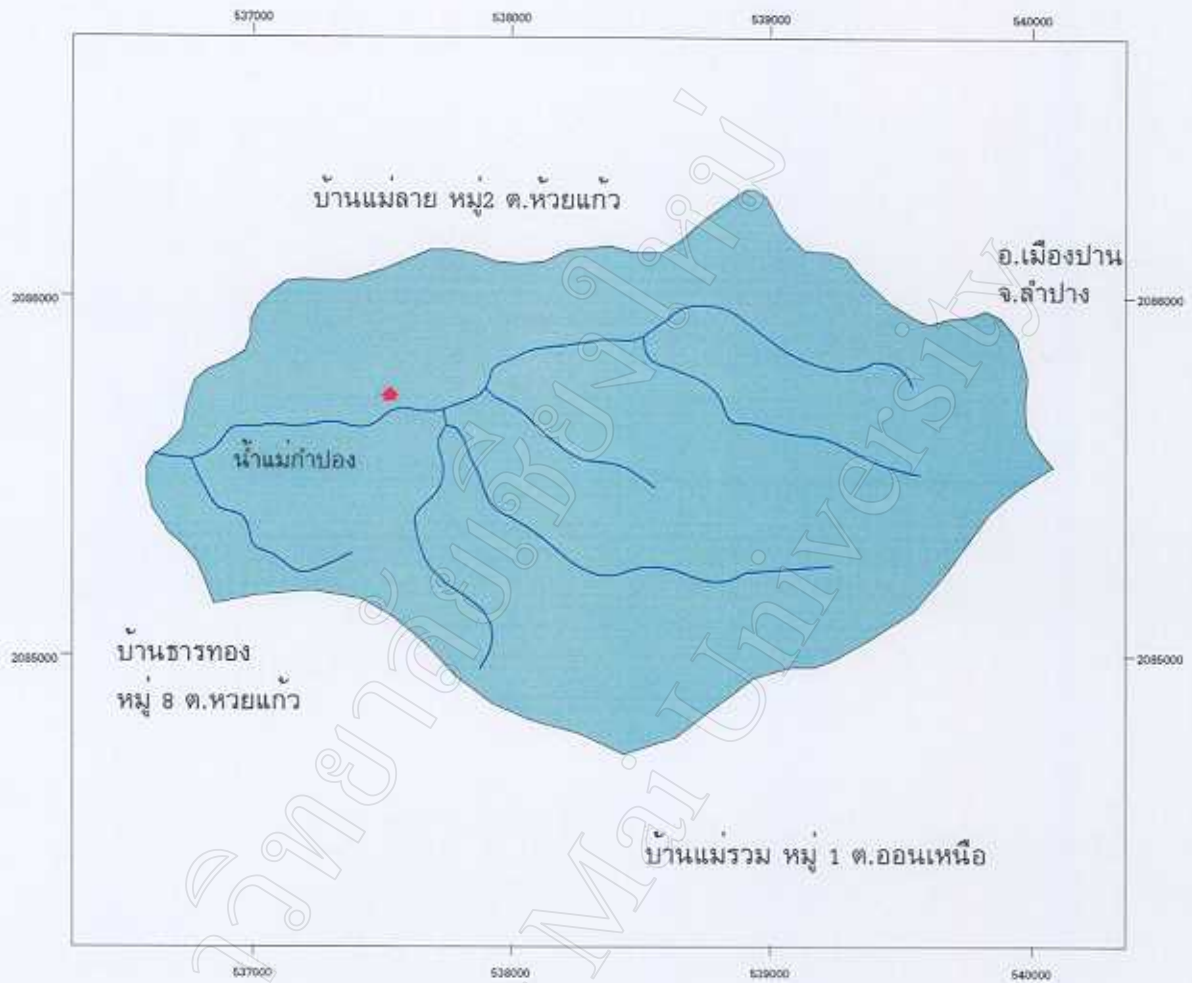
แผนที่ 4.5 แสดงชั้นคุณภาพลุ่มน้ำในพื้นที่กิ่งอ.แม่ออน จ.เชียงใหม่

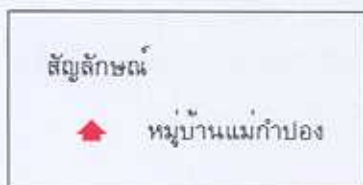
หมู่บ้านแม่กำปองเป็นหมู่บ้านที่อยู่ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำขนาดเล็ก อยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่กำปอง มีขนาดพื้นที่ลุ่มน้ำ 6.22 ตารางกิโลเมตร (แผนที่ 4.6) โดยขอบเขตพื้นที่ลุ่มน้ำเป็นขอบเขตเดียวกันกับเขตของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการกำหนดขอบเขตตามลักษณะภูมิประเทศ โดยแบ่งตามสันเขาที่ล้อมรอบหมู่บ้าน ลำน้ำแม่กำปองเป็นลำน้ำสาขาของลำน้ำแม่ลายที่ไหลผ่านพื้นที่ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน ลงไปรวมกับลำน้ำแม่กวางในเขตพื้นที่อำเภอคอกยสะเกิด โดยลำน้ำแม่กวางนี้เป็นลำน้ำสาขาของแม่น้ำปิง ดังนั้นอาจถือได้ว่าลำน้ำแม่กำปองเป็นลำน้ำสาขาอันดับต้นๆของลำน้ำปิง และเป็นส่วนหนึ่งของแม่น้ำปิง และเมื่อพิจารณาในส่วนของพื้นที่ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำนั้นพบว่า พื้นที่เกือบทั้งหมดอยู่ในเขตลุ่มน้ำชั้นที่ 1A ยกเว้นพื้นที่บริเวณที่เป็นที่อยู่อาศัยจะอยู่ในเขตลุ่มน้ำชั้นที่ 2 (แผนที่ 4.7)

ลักษณะสำคัญของลุ่มน้ำชั้นที่ 1A ตามหลักการอนุรักษ์และการจัดการสิ่งแวดล้อม กำหนดไว้มีดังนี้ เป็นพื้นที่ที่จะต้องอนุรักษ์ไว้เป็นต้นน้ำลำธาร โดยเฉพาะเป็นพื้นที่ที่ง่ายต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง เมื่อนำไปใช้ประโยชน์โดยเฉพาะพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีป่าปกคลุมอยู่อย่างสมบูรณ์ จะต้องรักษาไว้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร สำหรับมาตรการในการควบคุมการใช้ที่ดินในเขตลุ่มน้ำชั้นที่ 1A นั้น ไม่อนุญาตให้มีการใช้พื้นที่หรือขยายขอบเขตออกไปมากกว่าที่อยู่เดิม หากบริเวณใดป่าถูกทำลายจะต้องปรับปรุงและปลูกป่าทดแทน เพื่อต้องการให้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สมบูรณ์ต่อไป ซึ่งมาตรการปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ที่ป่าถูกทำลายไปแล้วนั้น หน่วยอนุรักษ์ต้นน้ำซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐก็ได้มีการดำเนินการปลูกป่าในพื้นที่ตอนบนของหมู่บ้านแม่กำปอง ที่ป่าไม้ถูกทำลายไปโดยชาวเขาที่เข้ามาทำการเพาะปลูกในช่วง 20-30 ปีที่ผ่านมา มีการปลูกไม้จำพวกสนที่สามารถเติบโตได้ในสภาพดินไม่สมบูรณ์ ส่วนลุ่มน้ำชั้นที่ 2 นั้น เป็นพื้นที่ที่มีคุณภาพระดับรองลงมา ที่จัดให้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในกิจกรรมที่สำคัญบางชนิด เช่น เหมืองแร่ เป็นต้น โดยมีมาตรการควบคุมอนุญาตเฉพาะการทำป่าไม้ และการทำเหมืองแร่ แต่จะต้องควบคุมการใช้ที่ดินอย่างเข้มงวดและไม่อนุญาตให้ใช้พื้นที่ทำการเกษตร ป่าที่ถูกทำลายไปแล้วก็ให้ปลูกป่าทดแทนโดยรีบด่วน(จรรยา สุขเกษม.2527: 230-244)

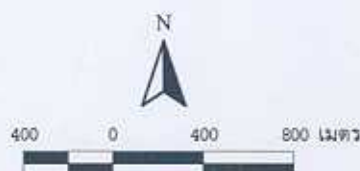
การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนที่สำคัญ คือ การทำสวนเมี่ยง ซึ่งเป็นระบบนิเวศเก่าแก่ดั้งเดิมที่พบเห็นได้ทั่วไป ในเขตที่สูงของภาคเหนือตอนบน มีลักษณะผสมผสานระหว่างป่าธรรมชาติ การปลูกพืช และการเลี้ยงสัตว์ มุ่งผลิตอาหารเพื่อยังชีพ และการรักษาความสมดุลของธรรมชาติมากกว่าการผลิตเพื่อขาย ชาวบ้านจะรักษาป่าควบคู่ไปกับการประกอบอาชีพ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่หลากหลายในป่า มีการดำเนินชีวิตที่อิงอาศัยกันกับธรรมชาติอย่างสมดุล

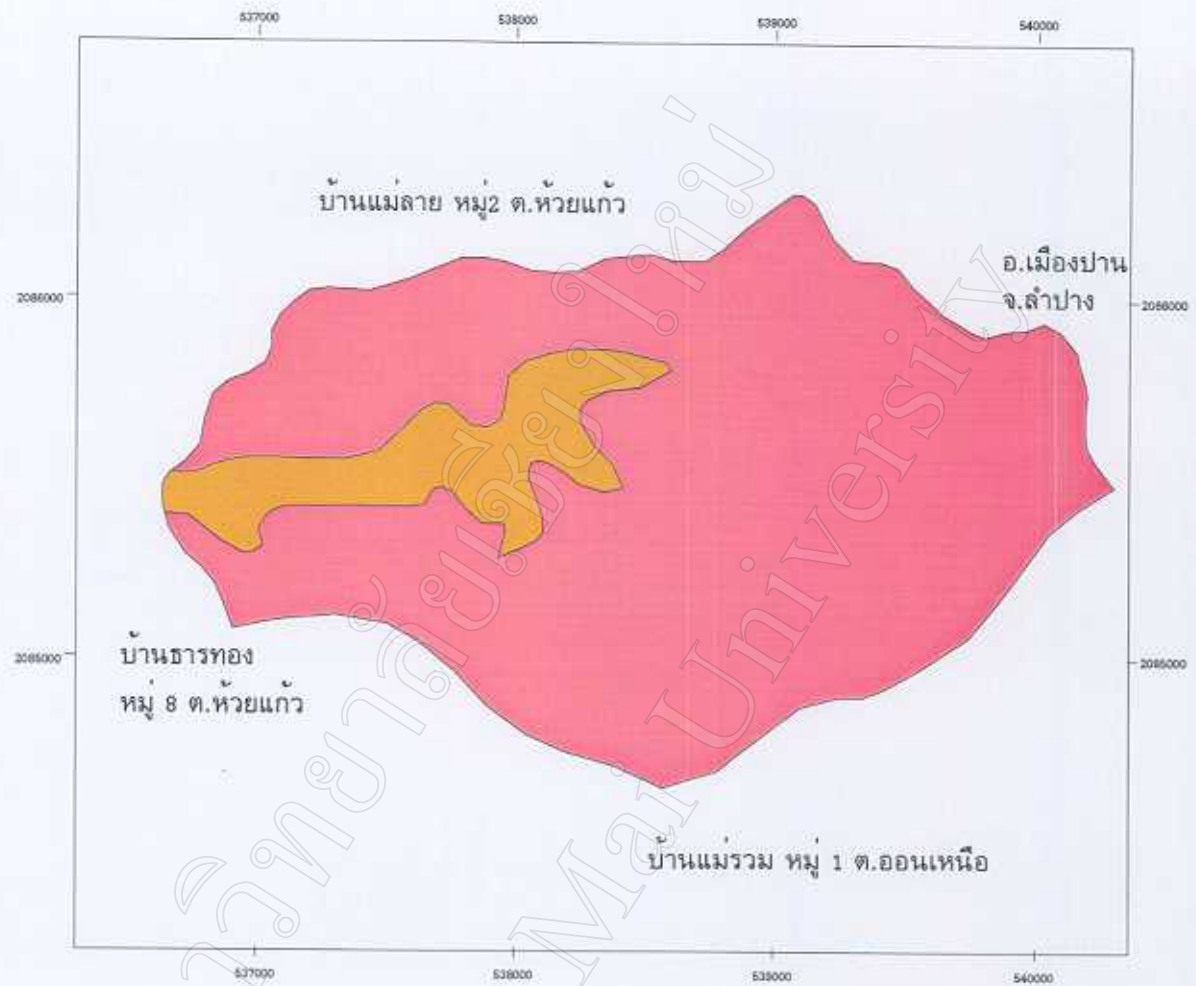

แผนที่ 4.6 แสดงพื้นที่ลุ่มน้ำแม่กำปอง

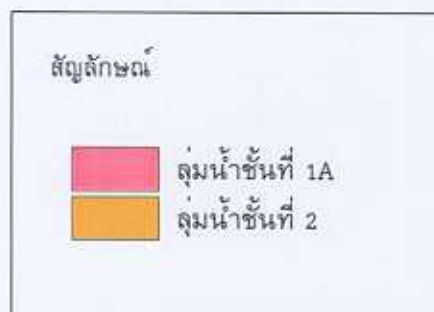

ที่มา : แผนข้อมูลงานวัน GIS Day

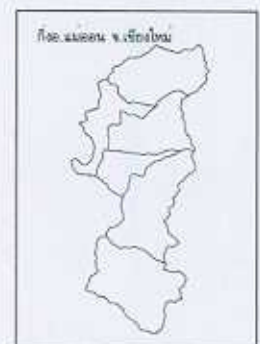

แผนที่ 4.7 แสดงชั้นคุณภาพลุ่มน้ำในพื้นที่ศึกษา

ที่มา : แผนข้อมูลงานวัน GIS Day

กิโลเมตร

จากการศึกษาของพรชัย ปรีชาปัญญา และคณะ(2528: 131-134)ที่ทำการศึกษาประเมินระบบวนเกษตรบนที่สูงหลายรูปแบบ พบว่าป่าเมืองเป็นระบบเกษตรป่าไม้ที่เหมาะสมกับแหล่งต้นน้ำลำธาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านของความยั่งยืนของระบบนิเวศของป่าเมืองนั้นเทียบเท่ากับป่าธรรมชาติที่สมบูรณ์ และอยู่ในเกณฑ์ความยั่งยืน 10 ปีขึ้นไป

จากสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองที่เปลี่ยนแปลงชุมชนบ้านแม่กำปองก็เป็นชุมชนหนึ่งที่อยู่ในกระแสของการเปลี่ยนแปลง จากเดิมที่กลุ่มคนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบยังชีพ หางของป่าและเก็บเมืองเพื่อแลกกับสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นต่อการยังชีพ เมื่อการคมนาคมได้รับการพัฒนาปรับให้มีความสะดวกสบายมากขึ้น จากเดิมที่ต้องเดินเป็นเวลา 12-13 ชั่วโมงกว่าจะไปถึงตัวเมืองในพื้นที่ราบ แต่ในปัจจุบันกลับใช้เวลาแค่ 1 ชั่วโมง การเข้าถึงกระแสไฟฟ้า การรับเอาวัฒนธรรมบริโภคนิยมและระบบทุนนิยมเข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้คนมีความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มมากขึ้น อาทิ โทรทัศน์ ตู้เย็น เครื่องซักผ้า และยานพาหนะ ค่าใช้จ่ายในการครองชีพเพิ่มมากขึ้น แต่รายได้เพิ่มในอัตราที่ต่ำกว่า ต้องมีการกู้หนี้ยืมสินและมีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อสนองความต้องการที่เพิ่มมากขึ้น ด้วย การปรับตัวของชุมชนโดยรับเอารูปแบบการจัดการทรัพยากรแบบใหม่เข้ามา อาทิ การปลูกกาแฟ การเปิดหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยมีการบริการบ้านพักของชุมชน เพื่อหารูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เหมาะสมสามารถอยู่ร่วมกับรูปแบบการจัดการทรัพยากรเดิมและเพิ่มโอกาสเพิ่มทางออกให้กับชุมชน นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่มีอยู่ตลอดเวลาและไม่หยุดนิ่ง จากปัจจัยทางด้านการคมนาคม ทางด้านเศรษฐกิจและทางด้านความต้องการที่เพิ่มมากขึ้นของบุคคล ทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ โดยเฉพาะรูปแบบในการจัดการทรัพยากร โดยอาจแบ่งพัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้านอาจสามารถอธิบาย โดยใช้ช่วงเวลา ปรากฏการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชนและปรากฏการณ์สำคัญของพื้นที่ภาคเหนือตอนบนเป็นปัจจัยในการแบ่งยุคเพื่ออธิบายพัฒนาการได้ 3 ยุค ดังนี้

4.2.1. ยุคที่ 1 เริ่มตั้งถิ่นฐาน – พ.ศ. 2516 (ก่อนมีการขยายถนน)

จากข้อจำกัดทางด้านกายภาพของพื้นที่ของภาคเหนือ ซึ่งมีที่ราบลุ่มที่เหมาะสมสำหรับทำการเกษตรน้อย และจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นนั้น ประชาชนที่ไร้ที่ดินทำกินจึงได้อพยพย้ายถิ่นเข้าไปบุกเบิกที่ดินทำกินนอกเขตพื้นที่ราบลุ่ม เพื่อประกอบอาชีพ โดยในระยะแรกกลุ่มคนที่อพยพมาอยู่ที่นี่จะเลี้ยงชีพโดยการเก็บของป่า รวมทั้งการเก็บใบเมี่ยงซึ่งขึ้นอยู่ตามธรรมชาติ เพื่อไปแลกเปลี่ยนกับข้าวซึ่งเป็นสินค้าบริโภคที่สำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีพ การคมนาคมติดต่อกับพื้นที่ภายนอกหมู่บ้านเป็นไปด้วยความลำบาก ชาวบ้านต้องเดินจากหมู่บ้านเพื่อนำเมี่ยงมาแลกซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อาทิ อาหารแห้ง เสื้อผ้า และในการเดินต้องใช้เวลาประมาณ 12-13 ชั่วโมง โดยชาวบ้านจะออกเดินทางตั้งแต่เช้ามืดมาถึงพื้นที่ราบซึ่งเป็นที่ตั้งของตัวเมืองประมาณช่วงพลบค่ำ จึงต้องมีการพักแรมค้างคืนในตัวเมืองก่อน จากนั้นรุ่งเช้าก็ออกไปซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็น และเตรียมตัวเดินทางกลับหมู่บ้านในเช้ามืดของวันถัดไป ในฤดูร้อนอาจมีการเดินทางกันในเวลากลางคืนเนื่องจากสภาพอากาศที่ร้อนทำให้การเดินทางในเวลากลางวันเป็นไปด้วยความลำบาก แม้ว่าในช่วงนี้จะมีการบรรทุกข้าวขึ้นไปขายยังพื้นที่หมู่บ้านโดยพ่อค้าวัวม้าต่าง แต่สิ่งของที่จำเป็นสำหรับการอุปโภคบริโภคประเภทอื่นๆนั้นพ่อค้าไม่ได้นำขึ้นไปขายด้วย ชาวบ้านจึงต้องเดินทางมาซื้อสิ่งของเหล่านี้ด้วยตนเอง การเทียบอัตราการค้าขายสินค้าระหว่างเมี่ยงกับข้าว จะเทียบอัตราข้าวเป็นหน่วยแสนหรือหมื่นเพื่อบอกราคาขายของพ่อค้า ซึ่งข้าว 1 แสนประมาณ 160 ลิตร (สัมภาษณ์นางแก้ว กันทา ชาวบ้าน: ตุลาคม 2545)

การทำการเกษตรในช่วงนี้จะเป็นการเกษตรเพื่อยังชีพ โดยเข้าไปหักร้างทางพงที่อยู่โดยรอบต้นเมี่ยง เพื่อให้ต้นเมี่ยงมีการเจริญเติบโตให้ผลผลิตที่ดีขึ้น การจัดการทรัพยากรในยุคนี้นั้นจะขึ้นอยู่กับระบบเครือญาติและประเพณีเป็นสำคัญ ไม่มีการจัดการโดยระบบของกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือสถาบันเป็นทางการ โดยกลุ่มคนที่มาอาศัยอยู่ก่อนได้ชักชวนกลุ่มเครือญาติให้มาตั้งถิ่นฐานอยู่ด้วยกันร่วมมือกันในการจัดการทรัพยากรโดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ นั้นแต่ละครัวเรือนมีสิทธิในการจัดการอย่างอิสระ ไม่มีกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับในการใช้ทรัพยากร ลักษณะการผลิตสินค้าของชาวบ้านในยุคนี้นั้นเป็นในลักษณะของการผลิตเพื่อยังชีพเป็นสำคัญ มีการเก็บเมี่ยงและเก็บของป่าอื่นๆเพื่อนำไปแลกเปลี่ยนสินค้าหรือขายเพื่อให้ได้รายได้มาใช้จ่ายในครอบครัว

การใช้หรือการตัดไม้เป็นไปอย่างเสรี โดยเฉพาะในช่วงที่ยังไม่ได้มีการประกาศเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ การสร้างบ้านเรือนในสมัยเริ่มแรกนี้ยังไม่นิยมสร้างบ้านเรือนด้วยไม้เนื้อแข็งแต่จะสร้างด้วยไม้ไผ่ ทั้งนี้เนื่องจากเทคโนโลยีในการตัดไม้ยังไม่เข้าถึงหมู่บ้าน สภาพของทรัพยากรป่าไม้ในช่วงนี้ของหมู่บ้านยังคงมีความสมบูรณ์อย่างมาก อีกทั้งอัตราการตัดไม้ทำลายป่า เพื่อใช้สร้างที่พักอาศัยหรือเพื่อขายก็มีเป็นจำนวนน้อย(สัมภาษณ์ นางแก้ว กันทา: ตุลาคม 2545)เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านเทคโนโลยีและการประกอบอาชีพเก็บเลี้ยงซึ่งต้องพึ่งพาร่มเงาของต้นไม้ใหญ่ในการเติบโตและอยู่รอดของต้นไม้

ต่อมาเมื่อมีการนำเลื่อยมือเข้ามายังหมู่บ้าน การรวมกลุ่มตัดไม้เพื่อนำมาสร้างบ้านจึงเริ่มขึ้น การสร้างบ้านด้วยไม้เนื้อแข็งเริ่มเป็นที่นิยม เนื่องจากมีความแข็งแรงทนทาน ไม่ต้องมีการซ่อมแซมบ่อยครั้งเหมือนกับการสร้างบ้านด้วยไม้ไผ่(สัมภาษณ์ นางนวล ไชยพล: ตุลาคม 2545)

จากการสัมภาษณ์ผู้นำและผู้อาวุโสของหมู่บ้านนั้น ได้รับคำบอกเล่าว่า ทรัพยากรป่าไม้บางส่วนที่อยู่บริเวณที่สูงหรือบริเวณต้นน้ำของหมู่บ้านนั้นได้ถูกทำลายในช่วงเวลานี้เป็นจำนวนมากจากการถางป่าเพื่อปลูกฝิ่นและการปลูกพืชอื่นๆของชาวเขา ที่ทำการเกษตรแบบย้ายที่ (Shifting Cultivation) ต่อมาประมาณตอนปลายของยุคนี้ชาวเขาเหล่านี้ได้อพยพย้ายไปตั้งถิ่นฐานบริเวณที่อื่น ทั้งนี้เนื่องจากกรณีที่ชาวไทยพื้นราบขึ้นไปบุกเบิกที่ดินทำกินในบริเวณใกล้เคียงเป็นจำนวนมากขึ้น ทำให้เป็นข้อจำกัดต่อการทำการเกษตรแบบย้ายที่ของชาวเขาเหล่านี้ ซึ่งต้องการพื้นที่เป็นบริเวณกว้างในการหมุนเวียนทำการเกษตร ผนวกกับการเอารังไรของเจ้าหน้าที่รัฐในการปราบปรามการปลูกฝิ่นของรัฐบาล และการขาดแคลนพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกฝิ่น

การปลูกเมี่ยงนั้นอาศัยน้ำทำการเกษตรจากน้ำฝนเป็นสำคัญ จะมีการผันน้ำจากลำห้วยมาใช้บ้างเฉพาะในส่วนที่เป็นสวนหลังบ้าน สำหรับครัวเรือนที่ทำการเพาะปลูกในสวนหลังบ้านมีเป็นจำนวนน้อยเนื่องจากทรัพยากรมีอย่างสมบูรณ์ในป่า การจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคนั้น ชาวบ้านจะใช้รางไม้ไผ่ที่ได้ตัดดาไม้มาแล้วผ่าครึ่ง(รูป 4.13)เป็นเครื่องมือสำคัญ ในการลำเลียงน้ำจากบริเวณต้นน้ำและตาน้ำ ซึ่งพบอยู่ทั่วไปทางตอนบนของพื้นที่หมู่บ้าน เพื่อนำน้ำมาใช้ในการอุปโภคบริโภคในครัวเรือนต่างๆของหมู่บ้าน น้ำจะไหลมาตามแรงโน้มถ่วงของโลก ปริมาณน้ำในช่วงนี้มีปริมาณมากเพียงพอต่อความต้องการในการใช้ของชาวบ้าน แต่ละครัวเรือนก็นำถังมารองน้ำตามจุดต่างๆเพื่อนำน้ำไปใช้ในครัวเรือนโดยไม่ได้มีกรรมวิธีบำบัดน้ำก่อนนำมาอุปโภค

การบริหารจัดการน้ำในชุมชนจะมีกิจกรรมหรือการจัดการที่ร่วมกันของชุมชนตามกลุ่มบ้าน (ปางต่างๆ) เพื่อซ่อมแซมรางไม้ไผ่ที่ใช้ในการลำเลียงน้ำในแต่ละปี การดูแลรักษาจะเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องช่วยกัน ไม่ได้มีการมอบหมายหน้าที่ให้แก่ใครคนใดคนหนึ่งเป็นการเฉพาะ การซ่อมแซมจะมีการเกณฑ์แรงงานชาวบ้านในแต่ละครัวเรือนมาช่วยกันปีละ 1 ครั้ง การมีกิจกรรมร่วมกันในการซ่อมแซม ร่วมกันดูแลรักษาจนอาจถือได้ว่าเป็นประเพณีที่ร่วมกระทำกันมาเป็นประจำทุกปี ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนมีอยู่สูง การช่วยเหลือเกื้อกูลกันจะไม่มีมีการคิดมูลค่าหรือคิดราคาเป็นจำนวนเงิน ถือได้ว่าเป็นการจัดการทรัพยากรน้ำโดยชุมชนอย่างแท้จริง

การจัดการทรัพยากรดินนั้นชาวบ้านจะแผ้วถางวัชพืชบริเวณรอบคันเมือง เพื่อทำการเก็บผลผลิตเมืองและปลูกเพิ่มในพื้นที่ที่บุกเบิกต่อไป ซึ่งในการกำหนดเขตพื้นที่สวนที่ครอบครองของแต่ละครัวเรือน จะกำหนดโดยใช้คันไม้ที่ชาวบ้านนำไปปลูกในพื้นที่ของแต่ละครัวเรือนเพื่อแสดงแนวเขตพื้นที่ ไม่มีการทำรั้วหรือแนวเขตอย่างถาวรสามารถเดินผ่านพื้นที่ของกันและกันได้ การครอบครองทรัพยากรดินหรือที่ดินนั้นในส่วนของที่ทำกินมีการครอบครองโดยยึดหลักสิทธิของการใช้ทรัพยากรเป็นสำคัญไม่มีเอกสารแสดงกรรมสิทธิ์แต่อย่างใด ขนาดพื้นที่ที่ถือครองขึ้นอยู่กับกำลังแรงงานในการบุกเบิก ไม่พบปัญหาการแย่งชิงที่ดินทำกินและปัญหาการลักลอบเอาทรัพยากรในเขตที่ดินของกันและกันเกิดขึ้น ไม่ได้มีเอกสารสิทธิการครอบครอง จนกระทั่งปี

รูป 4.13 แสดงรางไม้ไผ่ที่ชาวบ้านใช้สำหรับลำเลียงน้ำดื่มจากบริเวณตาน้ำ

พ.ศ. 2498 ทางราชการได้มีประกาศให้ชาวบ้านไปแจ้งการครอบครองที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยเพื่อออกใบสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์(ใบ สก.1) ซึ่งชาวบ้านที่ขึ้นมาอาศัยหลังจากปี พ.ศ. 2498 นี้ก็จะไม่มีใบสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์(ใบ สก.1) ไม่สามารถซื้อขายหรือโอนกรรมสิทธิ์ได้(สัมภาษณ์ นางผิง พิมมหวาน ชาวบ้าน: ธันวาคม 2545)

ผู้ที่เป็นเจ้าของหรือผู้ที่มีสิทธิในการครอบครองที่ดิน สามารถมีอำนาจหรือสิทธิในการควบคุมจัดการการใช้ประโยชน์ในที่ดินที่อยู่ในเขตพื้นที่การครอบครองของตนได้อย่างเสรี ไม่มีกฎหมายในการห้ามใช้หรือการควบคุมจากชุมชน แม้ว่าจะมีการประกาศให้พื้นที่หมู่บ้านเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ซึ่งการใช้ที่ดินที่สำคัญของหมู่บ้านก็คือการใช้ที่ดินในการทำสวนเมือง เป็นการทำการเกษตรแบบไม่ใช้ปุ๋ยเคมีหรือยาปราบศัตรูพืช ปลอมให้ดินเมืองมีการเติบโตตามธรรมชาติ ไม่พบการปลูกพืชชนิดอื่นๆร่วมกับดินเมืองเลย มีการเลี้ยงวัวในพื้นที่สวน เพื่อใช้เป็นสัตว์ต่างใบเมืองจากหมู่บ้านไปขายในเมืองและต่างสินค้าที่จำเป็นต่อการยังชีพกลับมาสู่หมู่บ้าน โดยจะนิยมเลี้ยงวัวมากกว่าเลี้ยงม้าเมื่อหมดงานสัตว์เหล่านี้ก็จะถูกปล่อยให้แทะเล็มหญ้าในป่าเมือง และช่วยกำจัดวัชพืชในพื้นที่ไปด้วย (Keen, 1978 อ้างใน พรชัย ปรีชาปัญญา, 2544: 78)โดยการเลี้ยงจะปล่อยให้วัวแทะเล็มหญ้าและพืชอาหารอื่นๆในธรรมชาติและกินเกลือแร่ในป่า ไม่พบปัญหาการขัดแย้งระหว่างชาวบ้านในชุมชนและระหว่างชุมชนเกี่ยวกับการได้รับความเสียหายของผลผลิตจากการกระทำของวัว การที่ชาวบ้านเลี้ยงวัวโดยปล่อยทิ้งไว้ที่สวนนั้น มูลของวัวที่ถ่ายลงบริเวณพื้นที่สวนจะเป็นปุ๋ยอินทรีย์ที่บำรุงดินเมืองอย่างดีอีกประการหนึ่ง นอกเหนือจากซากพืชที่ทับถมตามธรรมชาติ

4.2.2. ยุคที่ 2 พ.ศ. 2517(เริ่มมีการขยายถนน) – 2535 (ก่อนการมีกฎระเบียบหมู่บ้านในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ)

จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่นายพว่าในปี พ.ศ. 2517 หน่วยของรัฐเริ่มเข้ามาทำการการขยายถนนจากทางเดินเป็นถนนที่รถยนต์สามารถแล่นผ่านได้ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีการขยายถนนในช่วงนี้ เนื่องจากนโยบายปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลที่ดำเนินการเพื่อป้องกันไม่ให้ชาวบ้านไปฝักใฝ่กับพรรคคอมมิวนิสต์ และเป็นการปราบปรามสมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์ที่หลบหนีเข้ามาอาศัยบริเวณตอนบนของหมู่บ้านซึ่งเป็นไร่ร้างของกลุ่มชาวเขาที่เข้ามาทำการเกษตรก่อนหน้านี้ การขยายถนนทำให้การติดต่อคมนาคมระหว่างบ้านแม่กำปองกับพื้นที่ภายนอกเป็นไปได้อย่างสะดวกขึ้น การเข้ามาค้าขายของพ่อค้าเริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยที่พ่อค้าวัวต่างได้ลดจำนวนลงและหายไปในที่สุด เปลี่ยนมาเป็นพ่อค้าที่นำสินค้าบรรทุกรถยนต์มาขาย ซึ่งสินค้าที่สำคัญยังคงเป็นข้าว การเข้ามาของรถยนต์ในระยะแรกๆนั้นสามารถเข้ามาถึงบริเวณตอนกลางของหมู่บ้าน(บริเวณ

ปางขอน ปางโดน) ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ตอนในของหมู่บ้าน(ปางใน) จะต้องเดินออกมาติดต่อซื้อขายพื้นที่ภายนอกบริเวณที่รถยนต์สามารถเข้าถึงได้(สัมภาษณ์ นางทอง นิลดาทิพย์: ธันวาคม 2545) การขยายถนนนอกจากจะทำให้เปลี่ยนแปลงการค้าขายโดยใช้วัวต่างม้าต่างมาเป็นรถยนต์ของพ่อค้าแล้วนั้นตัวชาวบ้านเองบางครอบครัวที่มีฐานะพอที่จะสามารถซื้อรถยนต์ได้ ก็เริ่มซื้อรถยนต์เพื่อใช้ในการบรรทุกเหมียงไปขายยังบริเวณพื้นที่ราบอีกด้วย จะเห็นได้ว่าการขยายถนนนอกจากจะทำให้การคมนาคมสะดวกสบายขึ้นยังทำให้การประกอบอาชีพของชาวบ้านบางครอบครัวเปลี่ยนแปลงด้วย มีการประกอบอาชีพค้าขายทั้งรับซื้อเหมียงจากชาวบ้านไปขายและจากนั้นก็ซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นขึ้นมาขายในหมู่บ้านอีกด้วย ในยุคนี้เริ่มเกิดร้านค้าขึ้นในชุมชน

ขณะเดียวกันการขยายถนนก็มีส่วนทำให้ทรัพยากรธรรมชาติของหมู่บ้านได้ถูกทำลายเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะการสูญเสียทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาวิวัฒนาการของการบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่าของ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง(2535: 12)โดยเขาพบว่าโดยภาพรวมแล้วอัตราการลดลงของป่าเพิ่มสูงขึ้นมากในช่วงปี พ.ศ. 2522 ที่ประเทศไทยมีปัญหาการเร่งปราบปรามคอมมิวนิสต์และกลยุทธ์ในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์อย่างหนึ่งก็คือ การตัดไม้ การสร้างถนน เพื่อความมั่นคงเข้าเขตป่า และนำชาวบ้านเข้าจัดตั้งชุมชนในเขตป่า การทำไม้ส่วนใหญ่ยังคงทำโดยชาวบ้านเพื่อนำไปสร้างหรือซ่อมแซมที่พักอาศัยและมีการตัดเพื่อขายบ้าง โดยการขายไม้ระหว่างชาวบ้านด้วยกันเองสามารถทำได้สะดวกกว่าการขายให้กับคนภายนอกหมู่บ้านซึ่งทำได้ยากมากขึ้น เนื่องจากต้องขนส่งผ่านด่านตรวจของเจ้าหน้าที่รักษาป่า โดยการขายไม้ให้กับคนภายนอกหมู่บ้านมักจะขายในลักษณะของตัวบ้านที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว โดยในช่วงเวลานี้ยังไม่มีการเก็บภาษี ข้อปฏิบัติของหมู่บ้านที่เข้ามาควบคุมการใช้ทรัพยากรเป็นเฉพาะ(สัมภาษณ์ นางอารีวงศ์ดุษฎี ชาวบ้าน: ตุลาคม 2545) ช่วงนี้การควบคุมโดยหน่วยงานรัฐได้เข้ามามีบทบาทสำคัญโดยเฉพาะหน่วยรักษาป่า โดยในช่วงนี้การขายบ้านให้กับคนภายนอกหมู่บ้านของชาวบ้านมีจำนวนไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นการขายให้แก่ชาวบ้านในหมู่บ้านเดียวกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเทคโนโลยีของเลื่อยยนต์ยังเข้ามาไม่ถึงหมู่บ้าน และระยะเวลาที่ชาวบ้านใช้ในการเลื่อยไม้ให้ได้ปริมาณที่เพียงพอต่อการสร้างบ้าน 1 หลัง นั้นต้องใช้ระยะเวลานาน ชาวบ้านมักจะใช้เวลาว่างหลังจากฤดูกาลเก็บเหมียงไปเลื่อยไม้ และแม้ว่าการคมนาคมจะสะดวกขึ้นแต่การไปประกอบอาชีพรับจ้างในพื้นที่ราบยังมีน้อย

การใช้ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านจะมีอยู่อย่างหลากหลาย มีการพึ่งพิงป่าตั้งแต่เรื่องของอาหาร(เห็ด หน่อไม้ ฯลฯ) ยารักษาโรค ที่พักอาศัย อุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ(ดอก ไร่ ฟืน ฯลฯ) ผลผลิตจากต้นเมี่ยง และในยุคนี้ของจากป่ายังสามารถนำไปขายพื้นที่ราบได้(สัณฐานผิวนางนวล ไซพล ชาวบ้าน: ตุลาคม 2545) เนื่องจากยังไม่มีกฎระเบียบ ข้อบังคับออกมาบังคับใช้ เช่น ดอก (ชาวบ้านพื้นราบจะใช้ในการมัดคั่นกล้าของข้าวก่อนนำไปปลูก และใช้ในการมัดคั่นข้าวหลักจากการเก็บเกี่ยว)เห็ด หน่อไม้ ใบตองที่ใช้สำหรับมวนบุหรี่ เป็นการหารายได้เสริมให้แก่ครอบครัวในช่วงก่อน-หลังการเก็บผลผลิตเมี่ยงในแต่ละช่วงเวลา ลักษณะการผลิตเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ เมี่ยงยังคงเป็นพืชที่ทำรายได้หลักให้แก่ชาวบ้าน และเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านส่วนใหญ่

ในตอนปลายของยุคนี้หน่วยงานของรัฐได้เข้ามาให้การช่วยเหลือแก่หมู่บ้าน โดยผู้ใหญ่บ้านให้ข้อมูลว่าหน่วยงานที่สำคัญ ได้แก่ โครงการหลวงที่เริ่มเข้ามาส่งเสริมให้ความรู้แก่ชาวบ้านในเรื่องกาแฟ มีการแจกคั่นกล้า ให้การอบรมวิธีการปลูก การดูแล และการเก็บเกี่ยวผลผลิตให้แก่ชาวบ้าน ในช่วงแรกที่โครงการหลวงเข้ามามีชาวบ้านเพียงไม่กี่รายให้ความสนใจทดลองปลูก เนื่องจากเห็นว่าเมี่ยงทำรายได้ให้แก่ครอบครัวอย่างเป็นกอบเป็นกำมากกว่า อีกทั้งไม่ต้องมีการดูแลเอาใจใส่และลงทุนอะไรมากนัก ซึ่งแตกต่างจากกาแฟที่ต้องใส่ปุ๋ยเคมีบำรุงและฉีดพ่นยาปราบศัตรูพืช และทำให้มีต้นทุนในการผลิตเพิ่มขึ้น

น้ำที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคมีการจัดการในลักษณะวางไม้ไผ่ในการลำเลียงน้ำที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคที่ชาวบ้านช่วยกันทำไว้เรื่อยมา จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2526 เริ่มมีหน่วยงานรัฐได้เข้ามาช่วยเหลือจัดสร้างประปาภูเขาให้แก่หมู่บ้าน การจัดการน้ำจึงมีการเปลี่ยนแปลงจากการจัดการในลักษณะของน้ำที่ไหลตามรางไม้ไผ่มาเป็นระบบประปาภูเขาที่แต่ละครัวเรือนจะต้องเพื่อนำมาใช้ในการอุปโภคของครัวเรือน โดยในเริ่มแรกนั้นเป็นเพียงการสร้างฝายกั้นน้ำขนาดเล็กหลายๆจุดเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ให้เพียงพอต่อความต้องการในแต่ละส่วนของหมู่บ้าน ต่อมาเมื่อความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในช่วงเวลาเช้าและเย็น ชาวบ้านจะใช้น้ำในการซักผ้า ล้างจาน และอาบน้ำ ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำในการอุปโภคในบางช่วงเวลาดังกล่าว การกักเก็บน้ำโดยฝายขนาดเล็กไม่เพียงพอต่อความต้องการของคนในหมู่บ้าน อีกทั้งประสบกับปัญหาทรายที่ไหลมาตามลำน้ำตกตะกอนทับถมทำให้ฝายเกิดการตื้นเขินบ่อยครั้ง ต้องเกณฑ์แรงงานชาวบ้านไปขุดลอกเป็นประจำทางผู้นำหมู่บ้าน ชาวบ้าน ร่วมกับหน่วยงานการปกครองในท้องถิ่น(สภาตำบล) คิดแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยก่อสร้างแท่งค้ำน้ำ เพื่อกักเก็บน้ำที่เชื่อมต่อกับฝายกั้นน้ำเดิม ซึ่งสามารถกักเก็บน้ำได้ในปริมาณมากกว่าฝายกั้นน้ำเดิมที่สร้าง และเป็นการแก้ปัญหาด้านเงินจากทรายที่ไหลมาตามลำน้ำช่วย เนื่องจากทรายจะตกตะกอนบริเวณฝายกั้นน้ำก่อน แต่ระบบประปาภูเขาไม่มีการกรองหรือการบำบัดน้ำก่อนนำมาใช้ สำหรับน้ำในการบริโภคนั้นยังคงบริโภคน้ำที่ไหลมาตามรางไม้ไผ่เดิมที่มีอยู่ซึ่งเชื่อม

ต่อมาจากตาน้ำ และน้ำที่กักเก็บสำหรับทำประปาภูเขา นั้นจะเป็นน้ำจากลำห้วยสายต่างๆที่อยู่บริเวณต้นน้ำของหมู่บ้าน(สัมภาษณ์นายพรหมมินทร์ พวงมาลา ผู้ใหญ่บ้าน: ตุลาคม 2545)

การจัดการน้ำเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงสำคัญในยุคนี้โดยจากเดิมที่มีการดูแลจัดการน้ำและร่วมกันรักษาถือเป็นหน้าที่สำคัญของคนทั้งหมู่บ้าน ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงโดยมอบหมายให้มีคนทำหน้าที่ประจำในการดูแลรักษา ซึ่งได้คำตอบแทนจากการเก็บค่าธรรมเนียมการใช้น้ำของแต่ละครัวเรือน โดยจะมีอัตราค่าธรรมเนียมที่แตกต่างกันในแต่ละปาง (สัมภาษณ์ นายเสน่ห์ วงศ์ดุษิตกุล แดงแท้งค์น้ำ: ตุลาคม 2545)ตามการกำหนดอัตราของชาวบ้านแต่ละปางดังที่ได้กล่าวถึงแล้วในส่วนของการบริหารชุมชนจะเห็นได้ว่าการจัดการเริ่มมีรูปแบบเป็นทางการมากขึ้น กิจกรรมที่ทำระหว่างกัน การร่วมแรงร่วมใจกันในการจัดการทรัพยากรน้ำของชาวบ้านมีน้อยลง รางไม้ไผ่ที่ใช้ลำเลียงน้ำในการบริโภคนั้นการดูแลก็จะทำการซ่อมแซมเมื่อพบการชำรุด โดยอยู่ในความรับผิดชอบของชาวบ้านแต่ละปาง ไม่ได้มีการร่วมกันทำพร้อมกันทั้งหมู่บ้านดังเช่นยุคที่ 1

จากการศึกษาของบงกช ภักดี และรัชวิฑิต คอวนิช (2545: 70-77) พบว่าในปี พ.ศ. 2525 หมู่บ้านเริ่มมีการสร้างโรงผลิตไฟฟ้าพลังน้ำแม่กำปองโรงที่ 1 และ 2 ขึ้น(และแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2526)ทำให้หมู่บ้านมีการนำทรัพยากรน้ำมาใช้ประโยชน์หรือมาจัดการในรูปแบบของการผลิตกระแสไฟฟ้าอีกประการหนึ่ง มีการจัดการในลักษณะของสหกรณ์บริการ ชาวบ้านทุกครัวเรือนเป็นผู้ถือหุ้น ควบคุมบริหารโดยคณะกรรมการสหกรณ์ไฟฟ้าที่มาจากเลือกตั้งของสมาชิก มีวาระในการบริหาร 4 ปี

ในส่วนของการทรัพยากรดินนั้นในยุคนี้เริ่มมีการซื้อขายที่ดินของคนภายนอก ที่เริ่มมองหาสถานที่เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ สถานที่ที่มีทิวทัศน์สวยงาม มีธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ประกอบกับการที่มีการขยายถนนเข้าสู่หมู่บ้านทำให้การคมนาคมติดต่อระหว่างหมู่บ้านกับพื้นที่ภายนอกทำได้โดยสะดวกมากขึ้น แต่การซื้อขายที่ดินเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจของคนภายนอกในช่วงนี้ยังคงมีไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับหมู่บ้านอื่นที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกันที่ถัดออกมา ซึ่งมีการกว้านซื้อที่ดินของคนภายนอกในอัตราที่สูงกว่าและขายได้ในราคาที่สูงกว่าที่ดินในพื้นที่บ้านแม่กำปอง เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ที่ใกล้ตัวเมืองมากกว่า สภาพภูมิทัศน์สวยงาม การคมนาคมสะดวกเริ่มมีการสร้างบ้านพักตากอากาศในพื้นที่หมู่บ้านอื่นๆบ้าง แต่ในส่วนพื้นที่ของหมู่บ้านแม่กำปองนั้นยังไม่มีการสร้างบ้านพักตากอากาศหรือสิ่งก่อสร้างใดๆในช่วงเวลานี้(สัมภาษณ์ นายพรหมมินทร์ พวงมาลา ผู้ใหญ่บ้าน: ธันวาคม 2545)

4.2.3. ยุคที่ 3 พ.ศ. 2536 (เริ่มมีกฎ ระเบียบหมู่บ้านในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ)-ปัจจุบัน

ช่วงเริ่มต้นของยุคนี้สภาพถนนที่ใช้ในการคมนาคมติดต่อระหว่างหมู่บ้านแม่กำปองกับพื้นที่ภายนอก ได้รับการพัฒนาพื้นผิวจราจรให้เป็นพื้นผิวคอนกรีตในบางช่วงของเส้นทาง โดยการพัฒนาสภาพของผิวจราจรนั้นเริ่มในช่วงเวลาที่นายพล พวงย้อยแก้วดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำหมู่บ้าน ประมาณปี พ.ศ. 2536 แต่ระยะทางของถนนที่ได้รับการพัฒนานั้นยังไม่ไกลนัก และมีการพัฒนาถนนเกือบทั้งหมดของหมู่บ้านในช่วงเวลาที่นายพรหมมินทร์ พวงมาลา ดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำหมู่บ้าน โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2540-2544 ที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาถนนจากสภาตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล และการก่อสร้างโดยสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (สัมภาษณ์ นายพรหมมินทร์ พวงมาลา ผู้นำหมู่บ้าน: ตุลาคม 2545)

ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำนั้นหมู่บ้านมีการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังน้ำโรงที่ 3 ขึ้นในปี พ.ศ. 2536 และแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2537 โดยกระแสไฟฟ้าที่ได้จากโรงนี้นั้นทางสหกรณ์ไฟฟ้าพลังน้ำได้เจรจาขายกระแสไฟฟ้าให้แก่การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ปัจจุบันกำลังอยู่ในขั้นตอนการปรับปรุงและติดตั้งอุปกรณ์ของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค และในอนาคตหากชาวบ้านเลิกใช้กระแสไฟฟ้าจากโรงไฟฟ้าพลังน้ำทั้งหมดทางสหกรณ์ก็จะเจรจาขายกระแสไฟฟ้าจากโรงที่ 1 และ 2 ให้แก่การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเช่นกัน

การจัดการทรัพยากรดินในยุคนี้ชาวบ้านเริ่มหันมาให้ความสนใจกับการปลูกกาแฟเพิ่มมากขึ้น ซึ่งแตกต่างกับยุคที่ 2 ที่โครงการหลวงเริ่มเข้ามาส่งเสริม ชาวบ้านส่วนใหญ่มีการปลูกกาแฟโดยปลูกแทรกลงไปในพื้นที่สวนเมืองของตนเอง มีบางส่วนที่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตกาแฟได้แล้วเกิดเป็นรายได้เสริม การปลูกกาแฟต้องใช้ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืช การกำจัดวัชพืชมีรอบในการกำจัดถี่มากกว่าการทำสวนเมืองเพียงอย่างเดียว รวมทั้งต้องพรวนดินรอบต้นกาแฟเพื่อให้กาแฟมีการเติบโตได้ดี การเลี้ยวไร่ในพื้นที่สวนต้องเปลี่ยนแปลงจากเดิม เนื่องจากไร่ได้ทำให้เกิดความเสียหายแก่ต้นกาแฟ ดังนั้นคนที่เลี้ยวไร่จึงนำไร่ไปปล่อยในพื้นที่ห่างไกลออกไปที่ไม่มีต้นกาแฟ

การจัดการทรัพยากรป่าไม้เริ่มมีการออกกฎระเบียบของหมู่บ้านเพื่อควบคุมการตัดไม้ของชาวบ้าน โดยในระยะแรกนั้นกฎระเบียบของหมู่บ้านจะเน้นไปที่การขายบ้านซึ่งกำหนดไว้ว่า การที่จะขายบ้านต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการหมู่บ้านก่อนจึงจะขายได้ ต่อมาในปี 2541 มีการกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อปฏิบัติและบทลงโทษของหมู่บ้านในการใช้ทรัพยากรป่าไม้ที่ละเอียดขึ้น ซึ่งกฎของหมู่บ้านนอกจากจะควบคุมการขายบ้าน การตัดไม้แล้วยังครอบคลุมไปถึงการเก็บเอาของป่าอย่างอื่นด้วย (สัมภาษณ์ นายพรหมมินทร์ พวงมาลา ผู้นำหมู่บ้าน: ธันวาคม 2545) โดยหลักการสำคัญจะไม่หวงห้ามในการนำของป่ามาใช้บริโภคอุปโภคในครัวเรือน และจำหน่ายภายในเขตพื้นที่หมู่บ้านได้ แต่ไม่สามารถนำไปจำหน่ายในพื้นที่อื่นนอกหมู่บ้าน ซึ่งแตกต่างจากยุคที่ 1 และ 2 ที่

สามารถนำไปขายได้ การจัดการทรัพยากรป่าไม้ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากยุคก่อนที่แต่ละครัวเรือนสามารถจัดการได้โดยอิสระมาสู่การถูกควบคุมทั้งจากหน่วยงานรัฐและคณะกรรมการหมู่บ้าน และแม้ว่าจะมีการควบคุมโดยเจ้าหน้าที่รัฐแต่ก็มิได้มีความเข้มงวดในการควบคุมเทียบเท่ากับการควบคุมโดยรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้าน ในส่วนของการตัดไม้ของชาวบ้านในช่วงนี้ยังคงมีอยู่แต่ไม่ได้กระทำโดยเสรี

ชาวบ้านยังคงมีความต้องการในการใช้ทรัพยากรป่าไม้ในเพื่อสร้างบ้านเรือน โดยเฉพาะคนที่แยกครัวเรือนออกมาก็ต้องมีความการสร้างบ้านเรือนใหม่ ดังนั้นจึงยังคงมีการตัดต้นไม้ในพื้นที่หมู่บ้านในปัจจุบัน แม้ว่าการจัดการทรัพยากรหรือการใช้ประโยชน์ทรัพยากรจะถูกควบคุมจากทั้งหน่วยงานของรัฐและชุมชน บางส่วนก็มีการลักลอบตัดไม้ขายให้ทั้งกับคนภายนอกหมู่บ้านและภายในหมู่บ้าน จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านพบว่า การขายจะขายในลักษณะของไม้แปรรูปและลักษณะของบ้านเรือนที่สร้างเรียบร้อยแล้ว แม้ว่าจะมีกฎระเบียบในการใช้ทรัพยากรป่าไม้ของหมู่บ้านอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามการกำหนดกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติของหมู่บ้านในการใช้ทรัพยากรนั้นมีลักษณะที่ยืดหยุ่นเป็นอย่างมาก ในทางปฏิบัตินั้นการขายบ้านของชาวบ้านทางคณะกรรมการจะมีกรณีคัดค้านน้อยมากหรือแทบจะไม่เห็นกรณีตัวอย่างการคัดค้านเลย โดยชาวบ้านจะอ้างในเรื่องของหนี้สินที่ตนเองต้องชำระแก่เจ้าหน้าที่ตนเองไปกู้มา เมื่อไม่สามารถหาเงินจากแหล่งรายได้อื่นของคนเพื่อให้ได้เงินสดมาชำระหนี้ได้จึงต้องขายบ้านเพื่อนำเงินส่วนที่คืนไปชำระหนี้ และเมื่อขายบ้านไปแล้วนั้นชาวบ้านก็ต้องมีการสร้างบ้านเรือนใหม่ สิทธิในการขออนุญาตตัดไม้อย่างถูกต้องตามกฎหมายของหมู่บ้านที่อนุญาตให้ครัวเรือนหนึ่งสามารถขออนุญาตได้ 1 ครั้ง ได้หมดไปแล้วจึงต้องมีการลักลอบตัดไม้เพื่อนำไม้มาสร้างบ้าน โดยในขั้นตอนการตัดจะมีทั้งตัดด้วยตนเองหรือจ้างชาวบ้านคนที่มีเลื่อยยนต์ตัดให้ เนื่องจากใช้เวลาในการตัดน้อยทำให้ช่วงเวลาที่เสี่ยงต่อการถูกจับก็น้อยกว่าการไปตัดเองที่ต้องใช้เลื่อยที่อาศัยแรงงานคน อย่างไรก็ตามกลุ่มชาวบ้านที่ตัดไม้เป็นเพียงชาวบ้านส่วนน้อยของหมู่บ้านที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวคนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะชาวบ้านที่เป็นเจ้าของเลื่อยยนต์

การที่หน่วยรักษาป่าแม่ออนเข้าไปตรวจจับและยึดไม้ของกลางอยู่เป็นระยะ(รูป 4.14) และการเดินทางคมนาคมระหว่างชาวบ้านแม่กำปองกับพื้นที่ภายนอกมีความสะดวกสบายเพิ่มมากขึ้น ก็ได้ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ของหมู่บ้านเลิกตัดไม้เนื่องจากเป็นงานที่เสี่ยง ใช้แรงงานหนัก อีกทั้งบ้านเรือนก็สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วเหลือเพียงบางส่วนที่ยังเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว เห็นแก่ค่าจ้างตัดไม้ที่มีจำนวนสูง ยังคงตัดต้นไม้เพื่อขายต่อไปโดยชาวบ้านกลุ่มนี้ได้ลงทุนซื้อเลื่อยยนต์ซึ่งมีราคาหลายหมื่นบาท เพื่อประกอบอาชีพรับจ้างตัดไม้ให้แก่ชาวบ้านที่จะสร้างบ้านแต่ไม่ต้องการเสี่ยงไปตัดเอง และจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านยังพบว่าหมู่บ้านที่ตัดไม้ก็อีกบางส่วนที่ไม่มี

ทางเลือกในการประกอบอาชีพประกอบกับจำนวนรายจ่ายที่เพิ่มขึ้นในปัจจุบัน โดยเฉพาะรายจ่ายในส่วนของการเช่าเรือนบุตร ทำให้ต้องไปรับจ้างเป็นผู้ช่วยคนที่ตัดไม้เพื่อหารายได้เสริมมาจุนเจือครอบครัว ซึ่งคนกลุ่มนี้จะแตกต่างกับกลุ่มที่เป็นเจ้าของเลื่อยยนต์ที่กระทำด้วยความจำเป็นกับคนกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะเลิกอาชีพตัดไม้เมื่อมีการส่งเสริมและสนับสนุนอาชีพเสริมจากหน่วยงานต่างๆ เช่น การทำเครื่องเรือนไม้ไผ่

รูป 4.14 แสดงตัวอย่างไม้ของกลางที่หน่วยรักษาป่าแม่อนตรวจจับได้

และปัจจุบันชุมชนได้มีรูปแบบในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอีกรูปแบบหนึ่งที่สำคัญ คือ การกำหนดให้หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชนเป็นกิจกรรมหลัก เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านเริ่มตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2542 นั้น โดยผู้ใหญ่บ้านให้ข้อมูลว่าปัจจุบันเริ่มได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมากขึ้น โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่ต้องการเข้ามาสัมผัสกับธรรมชาติที่สวยงามของหมู่บ้าน และวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ถือได้ว่าเป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบในการจัดการทรัพยากรที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล และเพื่อเตรียมพร้อมรับกับเงื่อนไขทางสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง โดยจากแนวโน้มที่คนบริโลกเมืองในทิศทางที่ลดลง คนวัยหนุ่มสาวไม่นิยมบริโลก และแม้แต่ชาวบ้านแม่กำปองเองก็มีเพียงชาวบ้านส่วนน้อยที่บริโลกเมือง ทำให้ชาวบ้านต้องเริ่มคิดหาแนวทางในการดำรงชีพ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับป่าได้ และอีกกิจกรรมหนึ่งที่สำคัญ คือ การที่ชาวบ้านหันมาปลูกกาแฟกันมากขึ้น ซึ่งแตกต่างกับยุคที่ 2 ที่โครงการหลวงพยายามส่งเสริมมาตั้งแต่ปลายยุคที่ 2

4.3. ลักษณะการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชน

4.3.1. จุดเริ่มต้นและความเป็นมาของกิจกรรมการท่องเที่ยว

กิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชนของหมู่บ้านแม่กำปองนั้น เริ่มมาจากการที่ผู้ใหญ่บ้านได้ไปอบรมศึกษาดูงานในพื้นที่ต่างๆหลายพื้นที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ทำให้หวนกลับมาดูสภาพพื้นที่ของหมู่บ้านที่ตนเองดูแลอยู่ และพบว่ามียศกภาพที่จะจัดให้เป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ จึงมีการพูดคุยปรึกษากันระหว่างกลุ่มผู้นำของหมู่บ้านก่อน จากนั้นจึงเริ่มมีการจัดประชุมชาวบ้าน ทำเวทีชาวบ้าน เสนอให้จัดตั้งเป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ให้บริการบ้านพักชุมชนหรือที่เรียกกันว่า “การท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชน” โดยเริ่มทดลองเปิดให้บริการเมื่อเดือน เมษายน 2542 เป็นการดำเนินการโดยชาวบ้าน ได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนความรู้ การอบรม และให้คำแนะนำเพิ่มเติมจากหลายฝ่าย ทั้งส่วนราชการและองค์กรเอกชน อาทิ หัวหน้าส่วนราชการกิ่งอำเภอแม่ออน พัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่ป่าไม้ สโมสรโรตารี องค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข บริษัทนำเที่ยว และเจ้าหน้าที่มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม(ม.อ.ส.)

ปัจจุบันกิจกรรมการท่องเที่ยวของหมู่บ้านยังอยู่ในระหว่างการทำวิจัยช่วงที่ 2 ของคณะวิจัยท้องถิ่นซึ่งนำโดยผู้ใหญ่บ้าน เพื่อหารูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนบ้านแม่กำปอง โดยได้รับการสนับสนุนเงินงบประมาณในการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยภาคเหนือ

4.3.2. การดำเนินการของกิจกรรมการท่องเที่ยว

การดำเนินการกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชนของหมู่บ้านแม่กำปอง มีการดำเนินการในรูปแบบของสหกรณ์ โดยจัดให้เป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของสหกรณ์ไฟฟ้าพลังน้ำบ้านแม่กำปอง ซึ่งทุกครัวเรือนจะต้องเป็นสมาชิกของสหกรณ์ สำหรับในด้านการบริหารจัดการนั้นมี คณะกรรมการ 3 ชุด ที่คอยกำกับดูแล ได้แก่

1. คณะกรรมการการท่องเที่ยว มีสมาชิก 9 คน ได้แก่

1. นายพรหมมินทร์	พวงมาลา	ผู้ใหญ่บ้าน
2. นายถนัด	คำก้อน	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดแม่กำปอง
3. นายจรัส	ไทยสมุทร	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก้ว
4. นายยุทธ	ชันษา	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
5. นายแก้ว	กิ่งแก้ว	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
6. นายสุเทพ	กิติคุณ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
7. นายอนันต์	ไทยกรณ์	ประธานประชาคมหมู่บ้านแม่กำปอง

8. นายประทีป	นงค์ยา	ชาวบ้าน
9. นายสุรพล	กิ่งแก้ว	ชาวบ้าน

โดยทั้ง 9 คน นอกจากจะเป็นคณะกรรมการการท่องเที่ยวแล้ว ยังเป็นคณะนักวิจัยท้องถิ่น ในโครงการ รูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืนบ้านแม่กำปอง มี นายพรหมินทร์ พวงมาลา เป็นหัวหน้าคณะนักวิจัย ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยภาคเหนือ

2. คณะกรรมการหมู่บ้าน ได้แก่

1. นายพรหมินทร์	พวงมาลา	ประธานกรรมการ
2. นายแก้ว	กิ่งแก้ว	ฝ่ายกิจการป้องกัน-รักษาความสงบ
3. นายเพชร	ไทยสมุทร	ฝ่ายกิจการปกครอง
4. นายอนันต์	ไทยกรณ์	ฝ่ายกิจการสาธารณสุข
5. นายธานี	พวงอินไพล	ฝ่ายกิจการศึกษา-วัฒนธรรม
6. นายทองใบ	พวงเรือนแก้ว	ฝ่ายกิจการคลัง
7. นายประทีป	นงค์ยา	ฝ่ายกิจการสวัสดิการ-สังคม
8. นายประสิทธิ์	ศรีดวง	ฝ่ายกิจการพัฒนา-ส่งเสริมอาชีพ
9. นางศรีจุม	ไทยสมุทร	ฝ่ายกิจการสตรี
10. นายเสน่ห์	วงศ์ด้อย	ฝ่ายอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

โดยคณะกรรมการทำหน้าที่ในการบริหารดูแล พัฒนาหมู่บ้านและจัดกิจกรรมต่างๆ

3. คณะกรรมการสหกรณ์ไฟฟ้าพลังน้ำบ้านแม่กำปอง ทำหน้าที่ดูแลในเรื่องของผลประโยชน์ต่างๆ

สำหรับบ้านพักชุมชนนั้นมีบ้านพักที่พร้อมให้บริการและเป็นสมาชิกหลักกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชน จำนวน 6 หลัง อยู่ในเขตบ้านแม่กำปองปางใน และมีบ้านพักที่สำรองเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในกรณีที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวมากเกินกว่าที่สมาชิกหลักทั้ง 6 หลัง จะรองรับได้อีก 9 หลัง ลักษณะของบ้านพักจะเป็นบ้านของชาวบ้านที่มีห้องว่าง และมีการปรับปรุงเพื่อนำมาบริการนักท่องเที่ยว สำหรับนักท่องเที่ยวที่ประสงค์จะมาเยี่ยมชมความงามของธรรมชาติ แต่ไม่พักแรมสามารถเดินทางมาได้โดยรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ส่วนตัวโดยไม่ต้องแจ้งต่อคณะกรรมการหมู่บ้านล่วงหน้า แต่สำหรับในกรณีของนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาพักแรม เพื่อศึกษาวิถีชีวิตจะต้องมีการแจ้งต่อคณะกรรมการหมู่บ้านหรือตัวแทนของบริษัททัวร์ ให้ทราบล่วงหน้า และได้รับการตอบรับก่อนเดินทางเข้ามาพักยังหมู่บ้าน

ในส่วนของนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้แจ้งมาล่วงหน้าทางคณะกรรมการจะพิจารณาให้พักในกรณีที่เป็นเท่านั้น นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่ต้องการมาพักแรมยังหมู่บ้านแม่กำปองมักจะติดต่อผ่านบริษัทนำเที่ยว โดยบริษัทนำเที่ยวที่นำนักท่องเที่ยวเข้ามาพักแรมเป็นประจำมี 3 บริษัท ได้แก่

1. บริษัทเฮอร์วีน พี.ยู.ซี. จำกัด ซึ่งถือได้ว่าเป็นบริษัทที่เริ่มนำนักท่องเที่ยวเข้ามายังหมู่บ้านเป็นบริษัทแรกและเป็นบริษัทที่นำนักท่องเที่ยวมาเป็นส่วนใหญ่ การชำระเงินจะชำระเมื่อนักท่องเที่ยวกลับไปแล้วประมาณ 4-5 วัน โดยจะชำระในลักษณะของการโอนเงินเข้าบัญชีแล้วให้ผู้ใหญ่บ้านไปเบิก เพื่อนำมาดำเนินการจ่ายให้ชาวบ้านภายหลัง
2. บริษัทวิน บี เป็นบริษัทที่เพิ่งเริ่มนำนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวและพักแรมยังหมู่บ้านในปีนี้การชำระเงินจะชำระด้วยเงินสดหลังจากนำนักท่องเที่ยวออกไป
3. บริษัทแอดเวนเจอร์ เพิ่งเริ่มนำนักท่องเที่ยวเข้ามาในปีนี้การชำระเงินจะชำระด้วยเงินสดหลังจากนำนักท่องเที่ยวออกไป

เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามายังหมู่บ้านแล้วจะต้องทำการกรอกแบบฟอร์มข้อมูล เพื่อแจ้งความประสงค์ที่จะเข้าร่วมกิจกรรมอะไรบ้างจากกิจกรรมที่มีบริการ เช่น กิจกรรมเดินป่า บายศรีสู่ขวัญ ดักบาตรตอนเช้า เชื่อมชมกลุ่มอาชีพต่างๆ อบรมสมุนไพร การแสดงฟ้อนรำ และการเล่นดนตรีพื้นเมือง เป็นต้น ชาวบ้านจะได้จัดเตรียมกิจกรรมต่างๆไว้ตามความต้องการ จากนั้นจะต้องชำระเงินตามกิจกรรมต่างๆที่ระบุจริงก่อนเข้าพัก ซึ่งในการชำระเงินนี้นักท่องเที่ยวจะชำระผ่านบริษัทนำเที่ยวก่อน เมื่อนักท่องเที่ยวกลับออกจากหมู่บ้านไปแล้ว บริษัทจึงจะนำเงินมาจ่ายให้กับชาวบ้าน

ในส่วนของบริษัทเฮอร์วีน พี.ยู.ซี. จำกัดนั้น ซึ่งชาวบ้านบอกว่ากว่าจะได้เงินนานหลายวันเกินไป ชาวบ้านต้องสำรองจ่ายให้กับนักท่องเที่ยวเป็นค่าอาหารล่วงหน้า บางครอบครัวที่ไม่มีเงินสำรองก็ไม่สามารถให้บริการบ้านพักได้ ถือได้ว่าเป็นอุปสรรคสำหรับบ้านที่จะเข้าร่วมกลุ่มอีกปัจจัยหนึ่ง และบริษัทเฮอร์วีนนี้ก็มักจะพานักท่องเที่ยวมาพักแบบกระชั้นโดยที่ไม่ได้แจ้งมาล่วงหน้า ทำให้เกิดความฉุกฉุนทุกในเตรียมการแสดงและบริการต่างๆเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว ชาวบ้านบอกว่ารู้สึกเหนื่อยแต่ก็ไม่รู้จะทำอย่างไรเพราะนักท่องเที่ยวเข้ามาแล้วจะไปไล่ให้กลับก็ไม่ได้ ซึ่งเหตุการณ์ในทำนองนี้เกิดขึ้นมา 3 ครั้งแล้ว โดยครั้งล่าสุดในวันที่ 5-6 ธันวาคม 2545 ซึ่งมีการพานักท่องเที่ยวมาในตอนสายของวันที่ 5 ธันวาคม และขอพักในวันนั้นเลยและให้จัดเตรียมการแสดงดนตรีพื้นเมือง ฟ้อนรำ และบายศรีสู่ขวัญด้วย จากการสอบถามทราบว่านักท่องเที่ยวที่เกินความสามารถที่จะรองรับได้จากน้ำพุดร้อน ชาวบ้านที่เป็นคนให้บริการในวันนั้นบอกว่ารู้สึก

เหนื่อยมาก ถ้าหากเป็นอย่างนี้อีกต่อไปคงจะไม่ไหว และในการเข้ามาของนักท่องเที่ยวครั้งนี้แม้แต่ผู้ใหญ่บ้านก็ยังไม่ทราบเพิ่งจะมาทราบในตอนหลังที่นักท่องเที่ยวออกไปแล้ว สำหรับเหตุผลที่ยอมฝ่าฝืนระเบียบให้บริการบริษัทนี้เพราะว่าเป็นบริษัทที่ให้ความช่วยเหลือในเรื่องการท่องเที่ยวของหมู่บ้านมาตั้งแต่แรก อีกทั้งกรรมการผู้จัดการบริษัทพี.ยู.ซี. จำกัด ก็มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันดีกับชาวบ้านและผู้นำหมู่บ้าน

ในปีที่ผ่านมา(2544) พบว่ามีนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้านตลอดทั้งปี มีทั้งนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ นักท่องเที่ยวชาวไทย และข้าราชการจากหน่วยงานต่างๆที่เข้ามาขอค้างแรม ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วนักท่องเที่ยวที่มาพักจะเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จำนวนวันที่พักเฉลี่ย 4-5 วัน สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย ประมาณ 1-2 วัน ช่วงที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้ามาสูงสุด คือ ช่วงระหว่าง เดือนตุลาคม ถึง เดือนมกราคม สำหรับหลังจากช่วงนี้จะมีจำนวนนักท่องเที่ยวเบาบาง

สำหรับสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่ผ่านมานั้นมีการบันทึกเฉพาะสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่พักค้างคืน โดยในปี พ.ศ. 2544 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 195 คน และในปี พ.ศ. 2545 (สถิติถึงวันที่ 4 ธันวาคม 2545)มีจำนวนนักท่องเที่ยว 106 คน(สัมภาษณ์ นายพรหมมินทร์ พวงมาลา ผู้ใหญ่บ้าน: ธันวาคม 2545) และสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวก่อนปี พ.ศ. 2544 นั้นไม่ได้มีการบันทึกไว้เนื่องจากเป็นช่วงระหว่างที่หมู่บ้านทดลองรับนักท่องเที่ยว ส่วนสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้พักค้างคืนนั้นไม่ได้มีการบันทึกไว้เช่นกัน เนื่องจากในวันหนึ่งๆโดยเฉพาะเสาร์อาทิตย์จะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมน้ำตกเป็นจำนวนมากกว่าช่วงวันจันทร์ถึงศุกร์ เป็นนักท่องเที่ยวที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ กิ่งอ.แม่ฮ่อน และจากอำเภอและจังหวัดอื่นๆ

รูปแบบการรับนักท่องเที่ยวของหมู่บ้านในปัจจุบัน สามารถกำหนดได้เป็น 3 รูปแบบ คือ

1. แบบ ไป-กลับ ในวันเดียว มาเที่ยวด้วยตนเอง กำหนดเขตถึงแก่งน้ำตก และใช้รถส่วนตัวขับขึ้นคอยม่อนล้านเอง
2. แบบ ไป-กลับ ในวันเดียว แต่ต้องอาศัยผู้นำทาง เช่น การทำกิจกรรมเดินป่า การศึกษาวิถีชีวิตของชาวบ้าน การเยี่ยมชมกิจกรรมของกลุ่มอาชีพต่างๆ เป็นต้น
3. แบบพักค้างคืนในบ้านพักของชุมชน

โดยหมู่บ้านสามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่มีมาพักแรมได้ไม่เกิน 50 คนต่อครั้ง ซึ่งพิจารณาจากจำนวนที่พักที่ให้บริการ กิจกรรม และสิ่งบริการอื่นๆ แต่ในปีที่ผ่านมาชาวบ้านต้องต้อนรับนักท่องเที่ยวไทยคณะหนึ่งที่มีจำนวน 80 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่เกินขีดความสามารถในการรองรับได้ของสมาชิกกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชน ที่มีอยู่ ชาวบ้านไม่สามารถปฏิเสธได้เนื่องจากเป็นเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ อีกทั้งคณะนี้ยังแจ้งกำหนดการเดินทางแบบกระชั้นชิด ทำให้ต้องแก้ปัญหาโดยการกระจายไปพักตามบ้านชาวบ้านคนอื่นๆที่ไม่ใช่สมาชิกหลักกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชนที่สามารถรับได้ และสำหรับรูปแบบการรับนักท่องเที่ยวแบบ ไป-กลับ ในวันเดียวนั้นหมู่บ้านสามารถรองรับได้ไม่เกิน 200 คน ซึ่งพิจารณาจากลักษณะทางกายภาพของพื้นที่และสิ่งบริการต่างๆ โดยเฉพาะที่จอดรถซึ่งมีจำนวนจำกัด

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยวที่จะจัดให้มีเพิ่มเติมในอนาคต คือ การนวดแผนโบราณ(โดยมีการนำวิทยากรจากกัศิศึกษานอกโรงเรียนมาอบรมและหลังจากอบรมจะมีการมอบวุฒิบัตรด้วย โดยจะอบรมในช่วงระหว่างวันที่ 16 – 22 ธันวาคม 2545 มีผู้สนใจสมัครเข้าร่วมการอบรมจำนวน 16 คน ส่วนค่าอบรมคนละ 100 บาท) และกำลังจัดทำโครงการเสนอเพื่อสร้างตู้อบสมุนไพรที่ได้มาตรฐานมากขึ้นที่บริเวณวัดคันธาราพฤกษา เนื่องจากตู้อบสมุนไพรเดิมไม่ได้มาตรฐาน

4.3.3. กฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่ใช้ในการดำเนินการ

คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการการท่องเที่ยว คณะกรรมการสหกรณ์ไฟฟ้าพลังน้ำบ้านแม่กำปอง และชาวบ้าน ได้ร่วมกันร่างกฎ ระเบียบ และข้อบังคับสำหรับการดำเนินการกิจกรรมการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1. การเข้ามาท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ มีระเบียบดังนี้

1.1. ติดต่อแจ้งล่วงหน้าให้คณะกรรมการรับทราบก่อน ทางโทรศัพท์หมายเลข (053-229526)

1.2. กรอกใบสมัครข้อมูลและชำระเงินค่าใช้จ่าย ก่อนเข้าพักอาศัย มีรายละเอียดดังนี้ คือ

- ค่าอาหารมื้อละ 50 บาท/คน
- ค่าที่พักโฮมสเตย์ คืนละ 100 บาท/คน
- ค่าบริการเจ้าของบ้าน วันละ 100 บาท/คน
- ค่าบำรุงกิจกรรมที่พาชม 100 บาท/คน

- ค่าผู้นำเที่ยว กลางวันวันละ 200 บาท/กลุ่ม(กลุ่มละ 4 คน) เลยเข้าถึงช่วงกลางคืน(กรณีพักในป่า)เพิ่มอีกคืนละ 100 บาท
- ค่าเช่าเต็นท์รวมทั้งบำรุงสถานที่ 150 บาท/วัน แต่นำเต็นท์มาเองคิดค่าบำรุงสถานที่ 50 บาท/วัน
- ค่าดูชมการแสดงและร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญ ชุดละ 1,500 บาท/ครั้ง
- ค่าดูชมการแสดงดนตรีพื้นเมือง ครั้งละ 1,000 บาท/ครั้ง
- ค่าดูชมการแสดงศิลปะการฟ้อนพื้นบ้าน(ฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียน ฯ) ครั้งละ 1,000 บาท
- ค่าเช่าพาหนะ 100 – 1,000 บาท/วัน(ตามประเภทที่ใช้บริการ)

2. ให้ใช้ผู้นำเที่ยวของหมู่บ้านเป็นมัคคุเทศก์ อัตรา 1 คนต่อนักท่องเที่ยว 5 คน และใช้เส้นทางตามที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เพื่อป้องกันความปลอดภัย การพลัดหลง และคอยดูแลรักษาผลกระทบที่อาจจะเกิดกับธรรมชาติ

3. ตลอดเส้นทางไม่ทิ้งขยะโดยเด็ดขาด ให้นำไปทิ้งตามจุดที่กำหนดไว้

4. ไม่ยิงปืน ทำเสียงดัง เป็นการรบกวนสัตว์ป่า และนักท่องเที่ยวอื่น

5. ไม่ก่อไฟก่อนได้รับอนุญาต และต้องดับไฟสนิทเมื่อเสร็จภารกิจแล้ว

6. ต้องดับบุหรี่ให้สนิทก่อนทิ้งตามจุดที่กำหนดไว้

7. ไม่อนุญาตให้ขีดเขียน ทำสัญลักษณ์อื่นใด ที่เป็นการทำลายธรรมชาติและสภาพสิ่งแวดล้อม

8. ไม่อนุญาตให้นำสิ่งของอื่นใดในป่าออกจากพื้นที่

9. พ่อค้าแม่ค้าที่นำของมาขาย ต้องเสียค่าบำรุงสถานที่ วันละ 20 – 100 บาท และต้องขายในจุดที่กำหนดให้ตลอดทั้งดูแลความสะอาดในจุดบริเวณของตนเอง

10. เก็บบัตรค่าบำรุงสถานที่ท่องเที่ยว เด็ก 5 บาท ผู้ใหญ่ 10 บาท

- ค่าบริการห้องน้ำ 2 บาท/คน

- ค่าบริการที่จอดรถ จักรยานยนต์ 5 บาท/คัน รถยนต์ 10 บาท/คัน

11. ไม่กระทำการอันใดที่ผิดจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นไทย

12. เมื่อนักท่องเที่ยวจะเดินทางกลับออกจากหมู่บ้าน ต้องได้รับการตรวจสอบเพื่อมิให้นำทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งอื่นใดออกจากพื้นที่ ก่อนได้รับอนุญาต

หมายเหตุ ทุกอย่างชำระตามที่ท่านใช้บริการจริง เพราะกิจกรรมการท่องเที่ยวนี้เป็นของชุมชน ต้องการให้มีการกระจายรายได้ให้ชุมชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

สำหรับชาวบ้านที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชน และประสงค์จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มเพื่อให้บริการที่พักแก่นักท่องเที่ยว จะต้องได้รับการประเมินคุณสมบัติจากคณะกรรมการการท่องเที่ยวก่อน ซึ่งหลักในการพิจารณาที่สำคัญได้แก่

- เป็นที่พักอาศัยที่แข็งแรง สะอาด สะดวก ปลอดภัย และมีห้องว่างให้บริการจริงๆ

- มีห้องส้วมที่ถูกต้องลักษณะ
- เจ้าของบ้านต้องเป็นคนที่ไม่ดื่มสุราหรือของมึนเมาหรือเสพสิ่งเสพติด
- เจ้าของบ้านต้องเป็นผู้มีอัธยาศัยดี สามารถให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้

4.3.4. กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง(ได้/เสียประโยชน์)

กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวอาจสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ได้รับผลประโยชน์ และกลุ่มผู้เสียผลประโยชน์ อธิบายได้ดังนี้

1. กลุ่มผู้ได้รับผลประโยชน์ โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย ได้แก่

- กลุ่มผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง กิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชนได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่หมู่บ้านแม่กำปองทั้งในระดับชุมชนและปัจเจกบุคคล กล่าวคือ ในด้านกายภาพ การพัฒนาสาธารณูปโภคของหมู่บ้านซึ่งเป็นผลพวงจากการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว อาทิ การปรับปรุงพื้นผิวถนน การปรับปรุงสภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยว ทำให้คนที่อาศัยอยู่ชุมชนได้รับความสะดวกสบายในการเดินทางคมนาคมระหว่างหมู่บ้านกับพื้นที่ภายนอก ทั้งในการเดินทางไปประกอบอาชีพ การเดินทางไปศึกษาเล่าเรียน การขนส่งผลผลิต และการติดต่อสื่อสาร ในด้านเศรษฐกิจ กิจกรรมการท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชนโดยเป็นส่วนแบ่งรายได้จากการให้บริการบ้านพักและการให้บริการในกิจกรรมต่างๆแก่นักท่องเที่ยวเป็นรายได้เข้าสู่กองทุนหมู่บ้าน ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านจากกลุ่มต่างๆ อาทิ กลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชน กลุ่มอาชีพต่างๆ อาทิ กลุ่มตีมีด กลุ่มทำเครื่องเรือนไม้ไผ่ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มจักรสานกลุ่มมัลลเทศก์ กลุ่มฟ้อนรำ กลุ่มดนตรีพื้นเมือง กลุ่มสมุนไพร(หมอเมือง) และกลุ่มเจ้าของยานพาหนะ รวมทั้งชาวบ้านทั่วไป ก็ได้รับรายได้จากการให้บริการและการขายผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขายแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมและพักแรม รวมทั้งจากการไปจัดนิทรรศการและการออกร้านขายตามโครงการต่างๆ ของรัฐบาลที่จัดขึ้น ซึ่งถือว่าการประชาสัมพันธ์ให้คนทั่วไปรู้จักกับหมู่บ้านแม่กำปองมากขึ้น ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นขายได้หมด และในด้านสังคม กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เข้าไปยังหมู่บ้านได้มีส่วนทำให้เกิดการพัฒนาบุคลากรของชุมชน หน่วยงานต่างๆทั้งจากภาครัฐและเอกชน ได้เข้าไปช่วยเหลือให้ความรู้แก่สมาชิกของชุมชน เพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้บริการ

แก่นักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ อาทิ การบริการที่พัก การแสดงดนตรีพื้นเมือง การพ้อนรำ และการนำเที่ยว ทำให้คนในชุมชนเกิดความรู้ เกิดการเรียนรู้ และมีศักยภาพมากขึ้น

- **กลุ่มผู้ได้รับผลประโยชน์โดยอ้อม** กิจกรรมการท่องเที่ยวถูกกำหนดให้เป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของสหกรณ์ไฟฟ้าพลังน้ำบ้านแม่กำปอง ซึ่งชาวบ้านในหมู่บ้านทุกครัวเรือนเป็นผู้ถือหุ้น ทำให้เกิดผลประโยชน์โดยอ้อมแก่ทั้งระดับชุมชนและปัจเจกบุคคล กล่าวคือ ในด้านกายภาพ กิจกรรมการท่องเที่ยวได้มีส่วนทำให้การของบประมาณ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการต่างๆ ของหมู่บ้านทำได้ง่ายขึ้น เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับนโยบายหลักในการพัฒนาของรัฐบาลที่ส่งเสริมทางการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ทำให้ระบบสาธารณูปโภค อาทิ ถนน ระบบประปาภูเขา สถานที่ท่องเที่ยว ได้รับการพัฒนามากขึ้น ซึ่งคนที่ได้รับผลประโยชน์มากที่สุดก็คือคนในชุมชนทั้งหมดนั่นเอง ในด้านเศรษฐกิจ ชาวบ้านจะได้รับส่วนแบ่งจากการปันผลหุ้นของสหกรณ์ที่เพิ่มขึ้นจากปกติ เนื่องจากรายได้ส่วนหนึ่งของสหกรณ์ได้รับเพิ่มเติมจากกิจกรรมการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังส่งผลให้มีเงินทุนหมุนเวียนในสหกรณ์เพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกันกิจกรรมการท่องเที่ยวก็มีส่วนทำให้ชุมชนได้รับการสนับสนุนงบประมาณสำหรับการลงทุนประกอบอาชีพจากหน่วยงานรัฐ อาทิ กรมส่งเสริมสหกรณ์ที่สนับสนุนงบประมาณในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ให้แก่ชุมชน และชุมชนยังได้รับประโยชน์ทางด้านโอกาสในการประกอบอาชีพเสริมมากขึ้น เช่น การทำเครื่องเรือนไม้ไผ่ การนำเที่ยว และการเพาะดอกเอื้องขายอีกด้วย และในด้านสังคม กิจกรรมการท่องเที่ยวได้มีส่วนทำให้สมาชิกในชุมชนมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนที่มีสภาพแวดล้อมดี มีภูมิทัศน์สวยงาม นักท่องเที่ยวนิยมมาเที่ยว อีกทั้งชุมชนยังได้เผยแพร่วัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนแก่นักท่องเที่ยว เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ชุมชนมีการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น

2. กลุ่มผู้เสียผลประโยชน์ โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย ได้แก่

- **กลุ่มผู้เสียผลประโยชน์โดยอ้อม** กิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชนได้ก่อให้เกิดการเสียผลประโยชน์โดยอ้อมทั้งในระดับชุมชนและระดับปัจเจกบุคคล กล่าวคือ ในด้านกายภาพ กิจกรรมการท่องเที่ยวมีส่วนในการเพิ่มปริมาณรถที่เข้า-ออกชุมชน ทำให้เป็นการเพิ่มมลภาวะทางอากาศให้แก่ชุมชนทางหนึ่ง อีกทั้งปริมาณรถที่เพิ่มขึ้นประกอบกับสภาพของพื้นผิวถนนที่ได้รับการพัฒนาทำให้รถสามารถแล่นด้วยความเร็วที่สูงขึ้น ก่อให้เกิดการเสียประโยชน์ในด้านสังคมกล่าวคือ ทำให้ความปลอดภัยของคนในชุมชนลดน้อยลง ต้องเพิ่มควมระมัดระวังในการเดินทางและการข้ามถนนมากขึ้น นอกจากนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวยังทำให้มีคนแปลกหน้าเข้ามาในชุมชน คนในชุมชนบางส่วนรู้สึกเสียความเป็นส่วนตัวในการดำเนินชีวิตสำหรับในด้านเศรษฐกิจนั้น กลุ่มชาวบ้านที่มาทำหน้าที่เตรียมงานต้อนรับคณะผู้มาเยือนและ

คณะนักทอที่เกี่ยวข้องหยุดทำงานในวันนั้น ทำให้ขาดรายได้ที่จะได้จากการทำงาน หากกิจกรรมการทอเทียของหมู่บ้านแม่กำปองเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น หน่วยงานและนักทอเทียให้ความสนใจในการมาเยี่ยมชมมากยิ่งขึ้น ชาวบ้านกลุ่มนี้จะต้องรู้สึกเสียโอกาสในการได้รับรายได้จากการทำงานมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

4.3.5. การกระจายผลประโยชน์ที่ได้รับจากกิจกรรมการทอเทีย

กิจกรรมการทอเทียบแบบบ้านพักชุมชนนั้นได้ก่อให้เกิดรายได้เสริมแก่ชาวบ้าน ทั้งในลักษณะของรายได้ที่เป็นตัวเงินและประโยชน์จากงบประมาณในการพัฒนาด้านต่างๆจากรัฐบาลผ่านโครงการต่างๆ การที่บ้านแม่กำปองเป็นหมู่บ้านการทอเทียเชิงอนุรักษ์นั้นมีแนวโน้มว่าชาวบ้านจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเมื่อเทียบกับสมัยก่อนที่หมู่บ้านมีความลำบากมาก การที่จะของบประมาณมาพัฒนาหมู่บ้านทำได้ยากแต่ปัจจุบันสามารถขอได้ง่ายขึ้น ซึ่งการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นหมู่บ้านการทอเทียเชิงอนุรักษ์ก็เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้หมู่บ้านมีงบประมาณมาใช้ในการพัฒนา โดยในการของบประมาณผู้นำหมู่บ้านจะต้องมีแผนงานโครงการไปเสนอแก่หน่วยงานต่างๆ และเมื่อปัจจัยทางด้านการเป็นหมู่บ้านการทอเทียเชิงอนุรักษ์ผนวกกับการที่มีผู้นำที่เข้มแข็งและมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันในวงกว้าง อีกทั้งยังได้รับรางวัลและเกียรติบัตรมากมาย อาทิ รางวัลผู้ใหญบ้านแทนทองคำประจำปี พ.ศ. 2544 รางวัล อสม.ดีเด่นระดับจังหวัด ระดับเขต ระดับภาค และยังเป็น รองอันดับ 1 อสม.ดีเด่นระดับประเทศ ประจำปี พ.ศ. 2543 และการพัฒนาหมู่บ้านไปในทิศทางหมู่บ้านทอเทียเชิงอนุรักษ์ได้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลปัจจุบันที่ส่งเสริมนโยบายทางด้านการทอเทียเป็นอย่างมาก ทำให้หน่วยงานของรัฐและเอกชนหลายหน่วยงานให้ความสนใจ เห็นความสำคัญของหมู่บ้านแม่กำปอง และได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือในหลายๆด้านโดยเฉพาะในด้านงบประมาณ

ผู้ใหญ่บ้านให้สัมภาษณ์ว่าเป้าหมายการพัฒนาหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านการทอเทียเชิงอนุรักษ์นั้น ไม่ควรมองเพียงรายได้ที่จะได้จากการเข้ามาพักของนักทอเทียเพียงอย่างเดียว ควรจะมองถึงช่องทางในการประกอบอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือน เป็นการพัฒนามีแนวคิดดึงดูดตลาดให้มาหาผลิตภัณฑ์ ชาวบ้านไม่ต้องไปเร่ขายผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้น หากการทอเทียประสบผลสำเร็จหลายๆฝ่ายก็จะได้รับประโยชน์ร่วมกันไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ในทางตรงหรือประโยชน์ในทางอ้อม ดังนั้นตัวผู้ใหญ่บ้านเองจึงพยายามที่จะสร้างร้านค้าชุมชนขึ้นมาเพื่อขายผลิตภัณฑ์ของชาวบ้าน สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพ เช่น การทำหมวก การทำเครื่องเรือนไม้ไผ่ และหากมีนักทอเทียเข้ามาก็สามารถเป็นกิจกรรมให้เขาเยี่ยมชมกิจกรรมหนึ่ง โดยรายได้ก็จะได้จาก

ค่าบริการในการเยี่ยมชมและจากการที่นักท่องเที่ยวซื้อผลิตภัณฑ์ของชาวบ้าน โดยพยายามให้มีการทำเป็นรายได้เสริมอย่างสม่ำเสมอไม่ใช่เป็นการจัดจากเพียงชั่วคราวครั้งชั่วคราวเท่านั้น

การท่องเที่ยวทำให้เกิดรายได้ดีขึ้น ทั้งนี้ไม่เฉพาะแต่ครัวเรือนที่รองรับนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ยังรวมถึงชาวบ้านคนอื่นๆด้วย ยกตัวอย่างเช่น คนที่ปลูกดอกเอื้องดินขายซึ่งเมื่อก่อนไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์ คนก็ไม่รู้จักพอมีกิจกรรมการท่องเที่ยวจึงมีการชูดอกเอื้องดินขึ้นมาว่าเป็นดอกไม้ประจำหมู่บ้านที่มีความสวยงาม เป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้าน ส่วนดอกเอื้องหงษ์ทองก็เหมือนกัน เมื่อก่อนทั้งดอกเอื้องหงษ์ทองและดอกเอื้องดินก็ออกดอกอยู่ตามบ้านอยู่ตามป่าทั่วไป ไม่มีใครให้ความสนใจหรือให้ความสำคัญ แต่พอมีการประชาสัมพันธ์ร่วมกับการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านก็มีความสนใจมาซื้อเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดรายได้ เกิดอาชีพเสริมให้แก่ชาวบ้าน เป็นการเพิ่มมูลค่าให้แก่ทรัพยากรที่พบอยู่ทั่วไปในพื้นที่ของหมู่บ้าน ปัจจุบันมีหลายครัวเรือนที่ทำการเพาะกล้านดอกเอื้องไว้ขายเป็นรายได้เสริม

สำหรับเงินรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวนั้นจะหักรายได้จากที่ค่าที่พักร้อยละ 5 และจากค่าบริการของเจ้าของบ้านอีกร้อยละ 5 เข้ากองทุนพัฒนาหมู่บ้าน รวมทั้งหมดเป็นร้อยละ 10 ของรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง และถ้าหากนักท่องเที่ยวประสงค์จะชมกิจกรรมกลุ่มอาชีพต่างๆ ทำกิจกรรมทำบุญตักบาตร ก็จะได้รับเงินส่วนที่เหลือจากกิจกรรมเหล่านี้เข้ากองทุนพัฒนาหมู่บ้านอีกส่วนหนึ่ง หลังจากที่ย้ายให้แก่ผู้ที่มาสาธิตการประกอบอาชีพ เช่น การตีมีด

4.4. ความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้ง

ในส่วนของความขัดแย้งนั้นแน่นอนว่าทุกพื้นที่ที่ทุกคนยอมหลีกเลี่ยงไม่พัวพันกับสถานการณ์ความขัดแย้ง ในอดีตคนมักจะมีทัศนคติในแง่ลบเกี่ยวกับความขัดแย้งมักจะมองว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี บั่นทอนความเจริญก้าวหน้าของคน ชุมชน องค์กร และกลุ่ม เป็นต้น อย่างไรก็ตามปัจจุบันทัศนคติเกี่ยวกับความขัดแย้งเริ่มเปลี่ยนแปลงไป คนเริ่มมองความขัดแย้งในแง่บวกมากขึ้น โดยเฉพาะความขัดแย้งที่สามารถบริหารจัดการ ควบคุม เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่คน ชุมชน องค์กร หรือกลุ่ม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้นำหรือผู้บริหารในการที่จะใช้ประโยชน์จากสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

หมู่บ้านแม่กำปองก็เป็นชุมชนหนึ่งที่มีคนมาอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มีกิจกรรมร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์กัน ใช้ทรัพยากรร่วมกัน ซึ่งแน่นอนว่าย่อมเกิดการกระทบกระทั่ง การไม่ลงรอยกัน การมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน สิ่งเหล่านี้เรียกได้ว่าเป็นลักษณะหนึ่งของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นที่ถูกแสดงออกมา แต่ยังมีลักษณะของความขัดแย้งอีกลักษณะหนึ่งเหมือนกันที่ไม่ได้แสดงออกมาเป็นคำพูด หรือการกระทำ เป็นความขัดแย้งที่เก็บอยู่ภายในตัวของบุคคล โดยความขัดแย้งลักษณะนี้เป็นความขัดแย้งที่ยากแก่การที่คนอื่นจะรับรู้ ผลการศึกษาในส่วนของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านจากการเข้ามาของกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชนนั้นพบว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมีทั้งระดับชุมชนกับกลุ่มบุคคล ระดับกลุ่มบุคคลกับกลุ่มบุคคล และระดับกลุ่มบุคคลกับปัจเจกบุคคล โดยสามารถแยกประเด็นความขัดแย้งได้ 4 ประเด็น ดังนี้

1. ความขัดแย้งด้านการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน
2. ความขัดแย้งด้านวิถีชีวิต
3. ความขัดแย้งด้านเทคนิค
4. ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์

จากการศึกษาพบว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะของการไม่เผชิญหน้ากันระหว่างคู่กรณี เป็นเพียงการว่ากล่าวชู้ชนิินทาลับหลัง ไม่ปรากฏการทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกันระหว่างคู่กรณี ซึ่งประเด็นความขัดแย้งต่างๆข้างต้นสามารถอธิบายในรายละเอียดถึงสาเหตุความขัดแย้ง ลักษณะความขัดแย้ง คู่กรณีความขัดแย้ง และการจัดการความขัดแย้งได้ดังนี้

4.4.1. ความขัดแย้งด้านการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

กรณีความขัดแย้งนี้ จากการศึกษพบว่าเกิดความขัดแย้งขึ้นทั้งในระดับชุมชนกับกลุ่มบุคคล และระดับกลุ่มบุคคลกับกลุ่มบุคคล โดยในกรณีความขัดแย้งระดับชุมชนกับกลุ่มบุคคลนั้นเป็นความขัดแย้งระหว่างชุมชนบ้านแม่กำปองกับกลุ่มผู้ลักลอบขุดต้นไม้ไปขาย ซึ่งกลุ่มผู้ลักลอบขุดต้นไม้ไปขายนี้ประกอบด้วยลูกจ้างของหน่วยอนุรักษ์ต้นน้ำ 2 คน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก้ว 2 คน และชาวบ้านหมู่บ้านแม่กำปอง 1 คน เหตุการณ์ความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2545 โดยมีสาเหตุมาจากการมีเป้าหมายที่แตกต่างกันของคู่กรณี กล่าวคือ ชุมชนบ้านแม่กำปองมีเป้าหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการจัดการทรัพยากรของชุมชน ขณะที่กลุ่มผู้ลักลอบขุดต้นไม้มีเป้าหมายเพียงต้องการค่าตอบแทนที่จะได้จากการขายต้นไม้เท่านั้น โดยเหตุการณ์ความขัดแย้งเริ่มโดยเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2545 ผู้ใหญ่บ้านได้นำลูกบ้านจำนวนหนึ่งซึ่งเป็นเวรทำประโยชน์ให้แก่หมู่บ้าน ไปเกลี้ยดินที่ถล่มลงมาปิดขวางผิวจราจร และได้ไปพบร้องร่ายการลักลอบขุดต้นไม้ไป

ขายเป็นจำนวน 3 หลุม เมื่อสอบถามชาวบ้านที่อยู่บริเวณที่ใกล้เคียงก็ทราบว่าในเช้ามีคของวันที่ 24 พฤศจิกายน กลุ่มคนที่ลักลอบขุดได้นำรถแบ็คโฮของหน่วยอนุรักษ์ต้นน้ำที่นายคำ(นามสมมุติ)กับนายแดง(นามสมมุติ)ทำงานเป็นลูกจ้างอยู่มาขนต้นไม้ที่ขุดไว้ตั้งแต่ตอนกลางคืน ผู้ใหญ่บ้านจึงตรวจสอบความจริงและสอบถามไปยังผู้ที่ถูกกล่าวหาอีกด้านหนึ่งประกอบกับพยานหลักฐาน ก็ได้รับการยอมรับสารภาพว่าทำจริง

สถานการณ์นี้ทำให้เกิดความตึงเครียดในหมู่บ้านหลายวัน หลายฝ่ายก็จับกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับผู้ที่กระทำผิดเหล่านี้ว่าไม่น่าจะทำเลย ผู้ที่ร่วมอยู่ในกลุ่มหลายคนก็เป็นคนที่อยู่ในระดับผู้นำของชุมชน เช่น นายเขียว(นามสมมุติ)และนายเหลือง(นามสมมุติ) ก็เป็นถึงสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล นายคำ(นามสมมุติ)กับนายแดง(นามสมมุติ) ก็เป็นลูกจ้างหน่วยอนุรักษ์ต้นน้ำ เป็นผู้ปลูกต้นไม้ ห้ามไม่ให้ชาวบ้านตัดไม้ทำลายป่าแต่ตัวเองกลับมากทำเสียเอง นายคำ(นามสมมุติ)ที่เป็นคนขุดก็ไม่น่าจะเห็นแก่เงินที่เขาจ้างโดยไม่คำนึงถึงส่วนรวม จากนั้นก็มีการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับบทลงโทษของผู้กระทำผิดเหล่านี้ว่าควรจะทำอย่างไร โดยทางผู้กระทำผิดเองพยายามวิ่งเต้นกับผู้ใหญ่บ้านไม่ให้แจ้งเรื่องไปทางต้นสังกัดของกลุ่มผู้กระทำผิดเหล่านี้ จะขอชดใช้โดยนำกล้าไม้อื่นมาแทนและจะบริจาคเงินให้กับกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน ทางผู้ใหญ่บ้านเองก็ลำบากใจที่จะตัดสิน อีกทั้งมีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นตัวแทนจากหมู่บ้านแม่กำปองไปร่วมด้วยก็ยังทำให้ตัดสินใจยาก และบอกว่าถ้าไม่คิดว่ามีคนของหมู่บ้านร่วมมือด้วยก็จะไปแจ้งแก่เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เพื่อดำเนินการตามกฎหมายกับกลุ่มผู้กระทำผิด ซึ่งในประเด็นที่มีคนในหมู่บ้านร่วมมือด้วยนั้น ชาวบ้านก็แสดงความคิดเห็นออกเป็น 2 ฝ่าย กล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งก็เห็นใจคนหมู่บ้านเดียวกัน เป็นการกระทำผิดครั้งแรก ทำไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ อีกฝ่ายหนึ่งก็แย้งว่า ถึงจะเป็นคนในหมู่บ้านเดียวกัน ผิดก็ต้องว่าไปตามผิด จะมามัวรักษาน้ำตากันอย่างนี้ไม่ได้ ไม่ใช่ว่าเป็นคนไม่รู้หนังสือ ไม่รู้กฎ

การจัดการกรณีความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้ผู้ใหญ่บ้านได้ใช้การประชุมหมู่บ้าน เป็นแนวทางในการจัดการกับความขัดแย้ง โดยจัดให้มีการประชุมหมู่บ้านในวันที่ 7 ธันวาคม 2545 บรรจวาระของการลักลอบขุดต้นไม้ไปขายเป็นวาระที่สำคัญวาระหนึ่งของการประชุม ในวันประชุมมีชาวบ้านให้ความร่วมมือมาประชุมจำนวน 76 คน โดยผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่เป็นคนกลางในการเจรจาระหว่างชาวบ้านกับกลุ่มที่ลักลอบขุดต้นไม้ ซึ่งได้ส่งตัวแทนมาเข้าร่วมประชุมด้วย 2 คน คือ นายเหลือง และนายเขียวผู้ใหญ่บ้านเริ่มต้นโดยการลำดับเหตุการณ์การลักลอบขุดต้นไม้ที่เกิดขึ้นและการสืบทราบให้ที่ประชุมได้รับฟังว่ามีการขุดการวันไหนและสืบทราบวันไหนอย่างไรและได้พูดคร่าวๆในเรื่องของกฎระเบียบของหมู่บ้าน จากนั้นก็ให้ตัวแทนผู้กระทำผิด คือ นายเหลือง ได้ลุกขึ้นพูดชี้แจงกับชาวบ้าน โดยนายเหลืองกล่าวยอมรับผิดและจะขอชดใช้โดยนำกล้าไม้อื่นมา

ทดแทน และพูดว่าความผิดครั้งนี้เป็นความผิดครั้งแรก อีกทั้งตนก็ไม่รู้กฎระเบียบของหมู่บ้าน แม่กำปองขอให้ชาวบ้านอ้อมล้วยให้ แต่น้ำเสียงและท่าทางของนายเหลียงนั้นพูดคล้ายกับว่า ในตอนที่ชาวบ้านแม่กำปองลักลอบไปเก็บหน่อไม้และตัดไม้ไผ่ในเขตบ้านธารทองตนก็ยังไม่เอาเรื่องเลย แต่ต่อไปตนคงต้องดำเนินการกับคนที่ลักลอบตามกฎหมายของบ้านธารทองเหมือนกัน เมื่อ นายเหลียงพูดจบผู้ใหญ่บ้านก็กล่าวได้กลับไปว่าจะมาอ้างว่าไม่รู้กฎไม่ได้ เพราะกฎของหมู่บ้าน แม่กำปองนั้นตนก็ได้แจ้งในที่ประชุมของอบต.แล้ว อีกทั้ง 2 คนในกลุ่มผู้กระทำผิดก็เป็นคนในหมู่บ้านแม่กำปองย่อมรู้กฎดี จะมาอ้างว่าไม่รู้กฎไม่ได้ สำหรับหน่อไม้กับต้นไม้ที่มาลักลอบขุดนั้น มูลค่าและคุณค่าของทั้งสองประเภทไม่เท่ากันจะมาเปรียบเทียบกันไม่ได้ ใครทำผิดกฎก็ต้องดำเนินการไปตามนั้น เพื่อไม่ให้เป็นที่กรณีตัวอย่างต่อไป

จากนั้นผู้ใหญ่บ้านก็ได้ให้ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นว่าควรจะดำเนินการอย่างไร จะอ้อมล้วยตามที่ผู้กระทำผิดเสนอหรือให้ดำเนินการตามกฎหมายของหมู่บ้าน และได้ขอมติจากชาวบ้านโดยให้ชาวบ้านยกมือ ผลของมติดอกมว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่(57 คน)เห็นว่าควรให้ดำเนินการตามกฎหมายของหมู่บ้าน ส่วนชาวบ้านที่เหลือ(18 คน) เห็นว่าควรอ้อมล้วยเพราะหมู่บ้านเคยพึ่งพาอาศัยคนกลุ่มนี้และจะได้พึ่งพากันต่อไป โดยเฉพาะในโครงการพัฒนาต่างๆที่ผ่านมาทางองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งสังเกตได้ว่าชาวบ้านกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้นำที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน

เมื่อได้มติของที่ประชุมหมู่บ้านแล้วให้ดำเนินการตามกฎหมายของหมู่บ้าน ทางผู้ใหญ่วillage ก็อ่านบททบทวนกฎของหมู่บ้าน และบทลงโทษ โดยมีใจความว่าการขุดกล้าไม้ พืชพรรณไม้ต่างๆต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการหมู่บ้านก่อน หากฝ่าฝืนมีบทลงโทษ คือ กรณีเป็นต้นไม้ พืชพรรณไม้ต่างๆให้แยกเป็นกรณีดังนี้

- (1) ถ้าเป็นพืชพรรณ ไม้ล้มลุก ให้ปรับเป็นราคาค้นละ ไม่น้อยกว่า 2,000 บาท
- (2) ถ้าเป็นพืชพรรณ ไม้ยืนต้น ให้ปรับเป็นราคาค้นละ ไม่น้อยกว่า 5,000 บาท

หากไม่ยินยอมหรือจัดขึ้นกฎระเบียบของหมู่บ้าน ก็ให้ดำเนินการตามกฎหมายบ้านเมืองต่อไป ซึ่งในกรณีนี้หากดำเนินการตามกฎระเบียบของหมู่บ้านทางกลุ่มผู้กระทำผิดจะต้องถูกปรับเป็นจำนวนเงินถึง 15.000 บาท ทางผู้กระทำผิดจึงลุกขึ้นมาเจรจาต่อรองอีกครั้งหนึ่งขอให้เหลือเพียง 5.000 บาท ได้ไหม ทางชาวบ้านก็ไม่ยอม จากนั้นก็ขยับราคาต่อรองว่า 7.000 บาท ได้ไหมชาวบ้านก็ยังไม่ยอม ตัวแทนผู้กระทำผิดก็ออกมาพูดอีกว่าต้นไม้ที่ขุดไปนั้นขายได้เพียงต้นละ 500 บาทแล้วจะมาปรับถึง 15.000 บาทมันไม่เกินไปหรอกหรือ หลังจากพูดจบก็เป็นทีที่วิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางว่ามันจะเป็นไปได้อย่างไรว่าขายได้ต้นละ 500 บาท แค่นี้จ้างคนขุดต้นไม้ก็ 1,000 บาทแล้ว ข้อมูลมันขัดแย้งกันเกินไป

ต่อมาทางผู้ใหญ่บ้านก็ออกมาเสนอให้ชาวบ้านลงมติโดยการยกมือว่าจะลดหรือไม่ลด ผลการลงมติดีออกมาว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ยังไม่ยอมลดค่าปรับให้กับผู้กระทำผิด ทำให้ตัวแทนของผู้กระทำผิดแสดงสีหน้าโกรธมากยิ่งขึ้นและกล่าวว่าอย่าให้ชาวบ้านเม้าปกป้องไปละเมิดทรัพยากรของหมู่บ้านธารทองบ้างก็แล้วกัน หมู่บ้านธารทองก็มีกฎหมายหมู่บ้านเหมือนกัน หากกระทำละเมิดกฎก็จะดำเนินการตามกฎหมายเช่นกัน ผู้ใหญ่บ้านเกรงว่าจะถูกลามจึงเข้ามาไกล่เกลี่ยโดยพูดแบบประนีประนอมว่าที่ผ่านมาเราก็เคยพึ่งพาอาศัยคนกลุ่มนี้หลายครั้งก็อยากให้ชาวบ้านลดค่าปรับให้เขาหน่อยเป็นการพบกันครึ่งทาง เหลือสัก 10.000 บาท ได้ไหมเมื่อชาวบ้านเห็นท่าทีของผู้ใหญ่บ้านที่ออกมาพูดแบบนี้ ก็รู้สึกได้ทันทีว่าทางผู้ใหญ่บ้านต้องการให้มีการลดค่าปรับให้แก่ผู้กระทำผิด ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงตกลงให้ลดค่าปรับเหลือ 10.000 บาท แต่ก็ยังมีชาวบ้านบางส่วนที่ยังไม่เห็นด้วยก็ไม่ยกมือและหันหน้าหนีออกจากที่ประชุม

สรุปการจัดการความขัดแย้งในครั้งนี้เป็นความขัดแย้งระดับชุมชนกับกลุ่มบุคคล เป็นความขัดแย้งในลักษณะของการละเมิดสิทธิในทรัพยากรของหมู่บ้านจากกลุ่มบุคคลที่ประกอบไปด้วยคนในชุมชนเองและคนภายนอกชุมชน โดยสาเหตุของความขัดแย้งเกิดจากการมีเป้าหมายที่แตกต่างกันของคู่กรณี โดยฝ่ายชุมชนมีเป้าหมายที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนอยู่ร่วมกับธรรมชาติ โดยชุมชนใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหลักเพื่อไปสู่เป้าหมาย ร่วมกับการบังคับใช้กฎระเบียบของหมู่บ้านในด้านทรัพยากรธรรมชาติ ขณะที่กลุ่มบุคคลที่ลักลอบขุดต้นไม้มีเป้าหมายในด้านเศรษฐกิจ คือ รายได้ที่จะได้จากการขายต้นไม้ ซึ่งเป็นเป้าหมายที่สนองความต้องการในระดับปัจเจกบุคคล ในการจัดการกับความขัดแย้งกรณีนี้จัดการโดยผู้นำชุมชนร่วมกับสมาชิกในชุมชน ใช้ที่ประชุมหมู่บ้านเป็นกลไกในการตัดสินความขัดแย้ง เป็นการใช้กลวิธีที่หลากหลายประกอบกัน โดยใช้การประนีประนอมไกล่เกลี่ย และบังคับใช้กฎระเบียบในการใช้ทรัพยากรของหมู่บ้านเป็นแนวทางหลักในการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถจัดการกับความขัดแย้งลุล่วงไปได้ด้วยดี

สำหรับกรณีความขัดแย้งระดับกลุ่มบุคคลกับปัจเจกบุคคล เป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวกับชาวบ้านที่ลักลอบตัดไม้ โดยกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวได้จัดให้มีบริการการเดินป่าแก่นักท่องเที่ยวตามเส้นทางที่จัดทำไว้ซึ่งผ่านพื้นที่สวนเมี่ยงของชาวบ้าน เป็นเส้นทางที่สามารถเดินได้สะดวกกว่าเดิมที่ยังไม่ได้พัฒนาเส้นทาง ซึ่งสาเหตุของความขัดแย้งเกิดจากการที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายมีความคิดเห็น การรับรู้ การเข้าใจ เกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน โดยชาวบ้านลักลอบตัดไม้กล่าวโทษว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวทำให้มีเจ้าหน้าที่เข้ามาตรวจตราบ่อย ถูกจับไม้ของกลางได้ง่าย การตัดไม้ทำได้ยากขึ้น และการทำเส้นทางเดินป่าเพื่อบริการนักท่องเที่ยว นั้นช่วยให้เจ้าหน้าที่สามารถเข้าไปตรวจจับไม้ได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น ชาวบ้านกลุ่มนี้จึงไม่ค่อยชอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเพราะถือว่าเป็นอุปสรรคต่อการตัดไม้ และทำให้ไม้ของตนที่ตัดไว้ถูกยึดไป แต่ชาวบ้านกลุ่มที่ไม่พอใจกลุ่มนี้ก็ไม่ได้แสดงท่าทีหรือวาทะที่แสดงเจตนาไม่พอใจแก่กลุ่มทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยว จะมีเพียงคำพูดเหน็บแนม และนินทาลับหลังเท่านั้น สำหรับตัวผู้ใหญ่บ้านเองที่เป็นแกนนำกลุ่มที่ทำกิจกรรมการท่องเที่ยวก็กล่าวว่าคนกลุ่มนี้เป็นคนที่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมของหมู่บ้าน หากมีแต่ฟังคนกลุ่มนี้หมู่บ้านก็ไม่ต้องมีการพัฒนาแล้ว

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างคู่กรณีนี้ยังเป็นเพียงการพูดลับหลัง และการประชดประชัน ไม่มีการโต้แย้งในที่ประชุมหรือแสดงท่าทีขัดแย้งอย่างชัดเจน ทั้งนี้อาจเนื่องจากคนกลุ่มนี้รู้ตัวดีกว่าตัวเองทำผิดกฎระเบียบ ข้อบังคับของหมู่บ้านและทำผิดกฎหมาย การที่จะแสดงตัวหรือแสดงออกถึงความขัดแย้งอย่างชัดเจนออกมาย่อมไม่เป็นผลดีตัวเขาเองเป็นแน่ จึงได้แต่เก็บความไม่พอใจเอาไว้ และระบายในวงสนทนากลุ่มเดียวกัน ไม่กล้าที่จะขัดแย้งกับผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้นำที่มีบทบาทสำคัญในหมู่บ้าน โดยเฉพาะในด้านการกู้ยืมเงินจากแหล่งทุนต่างๆ ที่ให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน และต้องพึ่งพาอาศัยผู้ใหญ่บ้านอีกหลายอย่าง อีกทั้งชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ความเคารพนับถือ ความขัดแย้งนี้ยังไม่ได้รับการแก้ไขในปัจจุบัน แต่จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านทราบว่าทางผู้ใหญ่บ้านเองมีแนวทางในการแก้ไขความขัดแย้งนี้โดยจะทำความเข้าใจ ให้ความรู้แก่ชาวบ้านในเรื่องของหลักการของการท่องเที่ยวอย่างชัดเจนทุกครั้งที่มีการประชุมหมู่บ้าน จะพยายามแก้ไขข้อเข้าใจผิดที่ว่า การท่องเที่ยวทำให้ทำไม้ได้ยากขึ้นว่า ถึงไม่มีการท่องเที่ยวการทำไม้ก็ต้องถูกควบคุมให้อยู่ในกฎระเบียบอยู่แล้ว เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและต้องรักษาสมดุลของธรรมชาติเพื่อความยั่งยืนของหมู่บ้านเอง และหากยังมีคนที่ไม่เข้าใจอีกก็จะเรียกมาทำความเข้าใจกันตัวต่อตัว เพื่อให้เกิดความชัดเจนและสามารถแก้ไขความขัดแย้งให้หมดไปได้

สรุปความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในกรณีนี้เป็นความขัดแย้งในระดับกลุ่มบุคคลกับปัจเจกบุคคล ลักษณะของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นเพียงการกล่าวหาคู่กรณีลับหลัง การพุดจาประชดประชัน โดยสาเหตุของความขัดแย้งเกิดจากคู่กรณีมีความคิดเห็น การรับรู้และการเข้าใจที่แตกต่างกันซึ่งเป็นปัจจัยส่วนบุคคล ผู้ที่พบปะที่จะเข้ามาจัดการกับความขัดแย้งกรณีนี้คือผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ทั้งในฐานะผู้นำชุมชนและแกนนำกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยปัจจุบันความขัดแย้งนี้ยังไม่ได้ได้รับการจัดการ ผู้ใหญ่บ้านมีแนวทางจัดการกับความขัดแย้งโดยจะใช้วิธีการทำความเข้าใจ การให้ความรู้แก่ชาวบ้าน และพยายามสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในการประชุมระดับต่างๆทั้งในระดับชุมชนและระดับกลุ่มย่อย

4.4.2. ความขัดแย้งด้านวิถีชีวิต

กรณีความขัดแย้งด้านวิถีชีวิต เป็นเพียงความขัดแย้งในระดับปัจเจกบุคคลกับกลุ่มบุคคล และระดับกลุ่มบุคคลกับกลุ่มบุคคล ซึ่งความขัดแย้งระดับกลุ่มบุคคลกับกลุ่มบุคคลที่พบเป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาวบ้านที่ไม่ให้ความร่วมมือในการปรับวิถีชีวิตบางอย่างกับกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยเป็นความขัดแย้งที่มีสาเหตุมาจากการที่ต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเดิมบางอย่างเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้กลุ่มชาวบ้านที่ไม่ให้ความร่วมมือใช้วิธีการคือแพ่ง ไม่ให้ความร่วมมือกระทำตามที่กลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งนำโดยผู้ใหญ่บ้านขอร้อง กรณีความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องของการที่ผู้ใหญ่บ้านได้ขอร้องให้ชาวบ้านในชุมชนไม่ให้นำเสื้อผ้าที่ซักมาตากหน้าบ้านในช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวเข้ามา เนื่องจากผู้ใหญ่บ้านเห็นว่าไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย อาจแก่สายตานักท่องเที่ยว ซึ่งได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านน้อยมากในเรื่องนี้ โดยกลุ่มชาวบ้านที่ไม่ให้ความร่วมมือได้ให้เหตุผลโต้แย้งว่า จะห้ามไม่ให้ตากหน้าบ้านได้อย่างไร หากไม่ให้ตากหน้าบ้านแล้วจะให้ไปตากที่ไหนพื้นที่อาศัยก็แคบ ความจริงนักท่องเที่ยวจะชอบมากกว่าเพราะดูเป็นธรรมชาติของชุมชน เป็นวิถีของชาวบ้าน ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้เป็นเพียงความขัดแย้งในลักษณะที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันของคู่กรณี ปัจจุบันความขัดแย้งนี้ยังไม่ได้มีการแก้ไขหรือจัดให้หมดไป ผู้ใหญ่บ้านมีแนวทางที่จะจัดการกับความขัดแย้งนี้โดยใช้วิธีการให้ความรู้ ทำความเข้าใจในเรื่องของกิจกรรมการท่องเที่ยวให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น และจะพยายามสอดแทรกเนื้อหาการท่องเที่ยวเข้าไปทุกครั้งที่มีการประชุมระดับต่างๆของชุมชน ทั้งในระดับกลุ่มย่อย และระดับชุมชน

สำหรับความขัดแย้งระดับปัจเจกบุคคลกับกลุ่มบุคคล เป็นความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยว กล่าวคือ เป็นความขัดแย้งในลักษณะที่ชาวบ้านส่วนนี้มีความรู้สึกว่าตนเองสูญเสียผลประโยชน์ทางด้านสังคมที่ตนเองควรจะได้รับ การสูญเสียความเป็นส่วนตัว มีสาเหตุจากการเข้ามาของนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นกลุ่มคนแปลกหน้า ทำให้การดำเนินชีวิตของตนเองไม่เป็นไปตามธรรมชาติต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เคยปฏิบัติบางอย่าง และเกิดความรู้สึกรำคาญนักท่องเที่ยวที่เหล่านี้ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความรู้สึก มีการรับรู้ และมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ในปัจจุบันความขัดแย้งนี้ยังไม่ได้ได้รับการจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอีกทั้งยังไม่มีแนวทางในการป้องกันและจัดการจากผู้นำชุมชน

สรุปความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนด้านวิถีชีวิตนี้ เป็นความขัดแย้งในลักษณะการว่ากล่าวคู่กรณีหลัง คู่กรณีเกิดความรู้สึกที่คับข้องใจ เกิดความรู้สึกรำคาญ รู้สึกสูญเสียในประโยชน์ที่ควรจะได้รับ ซึ่งสาเหตุของความขัดแย้งมาจากปัจจัยส่วนบุคคลที่มีการรับรู้ การรู้สึก และความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ปัจจุบันความขัดแย้งนี้ยังไม่ได้ได้รับการจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น สำหรับในกรณีความขัดแย้งระดับกลุ่มบุคคลกับกลุ่มบุคคลนั้นผู้นำชุมชนมีแนวทางในการจัดการกับความขัดแย้งโดยใช้วิธีการให้ความรู้ ทำความเข้าใจกับกลุ่มชาวบ้านให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน และพยายามสอดแทรกเนื้อหาสาระหว่างการประชุมระดับต่างๆ ทั้งระดับชุมชน และระดับกลุ่มย่อย แต่สำหรับกรณีความขัดแย้งระดับปัจเจกบุคคลกับกลุ่มบุคคลยังไม่มีแนวทางการจัดการแต่ปล่อยให้เป็นที่ของกลไกสังคมที่จะคลี่คลายความขัดแย้งไปได้เองในที่สุด

4.4.3. ความขัดแย้งด้านแนวคิด

กรณีความขัดแย้งด้านแนวคิดที่พบ เป็นความขัดแย้งในระดับปัจเจกบุคคลกับกลุ่มบุคคล กล่าวคือ เป็นความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านที่เป็นเจ้าของสวนมียังกับกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยว สาเหตุของความขัดแย้งเกิดจากการรับรู้ ทศนคติ และแนวคิดที่แตกต่างกัน โดยชาวบ้านที่เป็นเจ้าของสวนมียังมีแนวคิดเกี่ยวกับการทำเส้นทางเดินป่าผ่านพื้นที่สวนของตนว่าจะเป็นการทำให้เกิดความเสียหายแก่พืชพรรณที่อยู่ในสวนของตน อีกทั้งอาจเป็นการทำให้คนอื่นรับรู้ว่าเป็นสวนของตนมีอะไรบ้างและอาจเกิดการเข้ามาขโมยในภายหลัง ทางฝ่ายกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวกล่าวว่า เป็นการไม่เปิดใจของคน เป็นคนมองโลกในแง่ร้าย ไม่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และไม่ให้ความร่วมมือกับชุมชนต่างๆ ที่กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ทำอยู่ก็เพื่อเป็นการพัฒนาหมู่บ้าน และช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นเพียงความขัดแย้งที่มีลักษณะขัดแย้งกันทางทัศนคติมุมมอง และแนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยเจ้าของสวนมองว่ากิจกรรมเดินป่าจะเข้ามาทำลายพืชพรรณที่ขึ้นอยู่ในพื้นที่ของตน ขณะที่คนที่ทำกิจกรรมการท่องเที่ยวมีแนวคิดอยากให้นักท่องเที่ยวได้เดินชมความสวยงามและเรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งในกรณีนี้ทางกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งนำโดยผู้ใหญ่บ้านมีการจัดการกับความขัดแย้งโดยการทำเส้นทางเดินป่าเลียบพื้นที่สวนเมี่ยงของชาวบ้านที่ไม่เห็นด้วยและไม่ยอมให้ทำเส้นทางผ่าน เป็นการจัดการความขัดแย้งโดยใช้วิธีการหลีกเลี่ยงซึ่งทำให้ความขัดแย้งหมดไป

สรุปความขัดแย้งกรณีนี้เป็นความขัดแย้งในระดับปัจเจกบุคคลกับกลุ่มบุคคล ลักษณะของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นเพียงการว่ากล่าวตักเตือนและการไม่ให้ความร่วมมือแก่คู่กรณี โดยสาเหตุของความขัดแย้งมาจากปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ การรับรู้ ทัศนคติ และแนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันของทั้งสองฝ่าย ซึ่งผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นทั้งผู้นำชุมชนและแกนนำกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ใช้วิธีการหลีกเลี่ยงในการจัดการกับความขัดแย้ง ซึ่งสามารถทำให้ความขัดแย้งคลี่คลายหมดไป แต่การจัดการความขัดแย้งโดยวิธีนี้ทำให้เกิดสถานการณ์แบบแพ้-แพ้ขึ้นในระหว่างคู่กรณี

4.1.4. ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์

กรณีความขัดแย้งด้านผลประโยชน์พบว่า เป็นความขัดแย้งในระดับปัจเจกบุคคลกับกลุ่มบุคคล กล่าวคือ เป็นความขัดแย้งระหว่างชาวบ้าน(บางคน)ที่มาเตรียมงานต้อนรับคณะผู้มาเยือนชุมชนและนักท่องเที่ยวกับกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยว มีสาเหตุของความขัดแย้งมาจากการที่คู่กรณีทั้งสองมีความคิดเห็นที่ไม่เหมือนกัน และมองสิ่งต่างๆไม่เหมือนกัน จากการที่หมู่บ้านแม่กำปองเปิดหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชนเป็นกิจกรรมหลัก ทำให้หลายหน่วยงานหลายองค์กรให้ความสนใจมาเยี่ยมชมหมู่บ้านแม่กำปองเพิ่มขึ้น อีกทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ถูกกำหนดให้เป็นผลิตภัณฑ์ของตำบลห้วยแก้วตามโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ของรัฐบาล ผสมกับการได้รับรางวัลต่างๆของผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้นำชุมชนและผู้นำในการดำเนินการกิจกรรมการท่องเที่ยว ทำให้บ้านแม่กำปองถูกเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เป็นที่รู้จักอย่างรวดเร็ว ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ เอกชน และสื่อต่างๆในการประชาสัมพันธ์โครงการผ่านการไปร่วมจัดนิทรรศการในโครงการต่างๆ การมีข้าราชการการเมืองระดับสูง เช่น อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์นายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขนางสุดารัตน์ เกตุราพันธ์ มาเยี่ยมชมหมู่บ้าน เป็นต้น(สัมภาษณ์นายพรหมินทร์ พวงมาลา: ธันวาคม 2545)

โดยชาวบ้านบางส่วนมองว่า การมาเยือนของคณะผู้มาเยือนเหล่านี้คนที่จะได้รับประโยชน์ที่แท้จริง คือ กลุ่มคนที่ทำกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น กลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชน กลุ่มคนตรีพื้นเมือง กลุ่มฟ็อนร่า ที่ได้รับค่าตอบแทนจากการแสดง การบริการบ้านพัก และการบริการด้านอื่นๆ แต่ตัวเขาเองไม่ได้ประโยชน์อะไรแต่ต้องเสียโอกาสที่จะได้รับรายได้จากการทำงาน ขณะที่ฝ่ายกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งนำโดยผู้ใหญ่บ้านก็กล่าวว่า ผลประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่แท้จริงนั้นชาวบ้านทุกคนได้รับ ผลประโยชน์ตกอยู่กับทุกคน แต่จะมองเพียงตัวเงินที่ได้รับเป็นค่าตอบแทนเพียงอย่างเดียวไม่ได้ จะต้องมองที่โอกาสและความเจริญต่างๆ ที่ชุมชนได้รับ เช่น การของบประมาณในการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานของหมู่บ้านนั้นสามารถทำได้ง่าย เนื่องจากที่หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยว รัฐต้องให้การสนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกสบายต่างๆ ชาวบ้านได้รับร่วมกัน และในอนาคตหากอาชีพการทำเครื่องเรือนไม้ไผ่ประสบผลสำเร็จ ชาวบ้านก็จะได้รับประโยชน์ร่วมกัน กล่าวคือ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาจะมาซื้อผลิตภัณฑ์หรือสั่งซื้อกลับไป เป็นการเสริมรายได้ ซึ่งต่อเนื่องมากับกิจกรรมการท่องเที่ยว อีกทั้งการเข้ามาเป็นสมาชิกของกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชนก็เปิดรับอยู่ตลอดไม่ได้ปิดกั้นโอกาสของใคร เพียงแต่ต้องอยู่ในเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่ทางกลุ่มกำหนดไว้ ปัจจุบันความขัดแย้งนี้ยังไม่ได้รับการจัดการ แต่ผู้ที่จะมีบทบาทสำคัญในการจัดการคือผู้ใหญ่บ้าน โดยมีแนวทางหลักในการจัดการโดยใช้วิธีการทำความเข้าใจ ให้ความรู้เรื่องกิจกรรมการท่องเที่ยวแก่ชุมชนอย่างให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

สรุปความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกรณีนี้เป็นความขัดแย้งในระดับปัจเจกบุคคลกับกลุ่มบุคคล โดยลักษณะของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นการว่ากล่าวคู่กรณีลับหลัง เป็นความคับข้องใจที่อยู่ภายในของฝ่ายที่เห็นว่าตนเสียผลประโยชน์ แต่ไม่ได้แสดงออกมาให้คู่กรณีเห็น สาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมาจากปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ การมีความเห็นและการมองสิ่งต่างๆ ไม่เหมือนกัน ซึ่งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้ยังไม่ได้รับการจัดการในปัจจุบัน ผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน ได้มีแนวทางในการจัดการความขัดแย้งโดยจะใช้วิธีการทำความเข้าใจ ให้ความรู้กับชาวบ้านในเรื่องกิจกรรมการท่องเที่ยวให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น